

પ્રજનાભ-કાશ્નડકે પ્રબંધ

(અનુવાદ)

શ્રી મી. રામદાસ

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

‘ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ’

અનુક્રમાંક ૨૧૧૮૧૮૧ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૨૧૧૮૧૮૧

વિષય ૬-૧૪

પ્રજાના સંવિકૃત

કાઉન્ટર પ્રબંધ

(અનુવાદ)

કર્તા
ડા. લાલાઈ પીનામ્બરદાસ દેરાસરી.
ધો. ની. યોગ ખાડીયા—અમદાવાદ.

પ્રતિદ્ધ કર્તા
મહાશય ડા. લાલાઈ દેરાસરી.
ધો. ની. યોગ ખાડીયા—અમદાવાદ.

આવૃત્તિ ૧ લી મર્ચ હપ્ત સ્વાધીન પ્રત ૧૦૦૦
ક્રિ. મ. ૧૯૦૮

અમદાવાદમાં ખાડીયામાં નેશનલિસ્ટ યોગના પ્રજામંથ્રુ
પ્રિન્ટિંગ વર્ક્સમાં ગ્રી એમ મોદીએ છાપ્યો

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ સંપ્રદ
૧૯૮૨

કાઠ્ય કરાવ મ્યા ન ચ વચ્ચાવ દપિની પરિ લ્પ્મ ॥
કા ન મન્ન વાધાવ મીં ત્યાન બિલ કરિલિ શ્રમ ॥ ૧ ॥
મન્મજારવ રાગિ મોરેવન

ઉપોદ્ધાત.

કાહ્લંદેપ્રમથની સશોધન આવૃત્તિ તૈયાર કરતી વખત જ જૂની ગુજરાતી ન જાણનારને કવિ પદ્મનાભની સર્ગચત્રીનો પ્રસાદ મળે એમ કરવાની પ્રયત્ન દેઢા થઇ હતી કાચનો રસ જાળવીને સામાન્ય વાચનારને આનંદ મળે એ ઉદ્દેશ કગએના એ અનુવાદમાં સ્કેન્ડ ૧૨૮ પછી લીધી હતી

એ અનુવાદ કાહ્લંદેપ્રમથની પ્રસ્તાવનામાં વચન આપ્યા પ્રમાણે ધણા મિત્રોની માગણી છતાં એ, અનેક કૃપાધિએને લીધે બહાર પડ્યો ન હતો ખુદ કાહ્લંદેપ્રમથની બીજી આવૃત્તિ પણ છપાયા પછી થોડાજ મહિનામાં એની લગભગ બધી પ્રતો ખપી ગયા છતાં એવી જ આધિ, વ્યાધિ અને કૃપાધિએને લઈને બહાર પડાઈ નહોતી

કાહ્લંદેપ્રમથ તેમ કવિશ્રી પદ્મનાભ સમઘી વિશેષ હકીકત મેળવવાને ચાતરફ તપાસ કરતો હતો, તેવામાં સ્વ ડા ટેસિટોરીએ બહાર પાડેલા જોધપુર અને મિકાનેરના જૂના પુસ્તકોના સુચિપત્રો વાચવામાં આવ્યા એ રાજ્યોના પુસ્તકભંડારમાં કાહ્લંદે નમઘી સાતલસિંહ મળ્યું અને માલદેવ મમઘી પુસ્તકો હોવાનું જણાવાથી, કાંઈ ઉપયોગી હકીકત જરૂર મળશે એમ લાગ્યું બિહારના ત્યાંની સ્ટેટ કૌન્સિલના વાઇસ પ્રેસીડેન્ટ મહા રાજશ્રી સર બૈરોસિંહ બહાદુર કે સી એસ. આઇ ને અને કૌન્સિલના હોમ મેમ્બર બા બા કે રસ્તમજીને લખાણ કરતાં એ બન્ને સહયુ હસ્યોએ ધણી ખુશીથી મારા માગેલા ઉતાગ આપવાનો દફતર કર્યો અને તાકીદે ઉતરાવીને મોકલ્યા જોધપુરથી કરુ મળ્યું નહીં, પણ અમદાવાદના પારસી ખાનદાનના મી શ્રીરાજ રતન કોડાવાળાએ વણી તસ્દી લેઈ જોધપુરના મુકન્ને મોટા નકશો મોકલી આપ્યો આ અનુવાદ જોડે આપવા કરાવેયો નકશો તૈયાર કરતાં અને જૂના સ્થળો નક્કી કરતાં એ નકશો ખુદ મદદગાર થઇ પડ્યો એ ગૃહશ્રોતો હુ ત્રણે આભારી

હુ કિતા । મન્યા પણ તેમા અતિદાસિન દષ્ટિએ કામ આન એકુ
કથુ જણાયુ નહિ માત્ર શોકવાના જેવા લખાણ હોય એમ લાગ્યુ
આ નિવાય ખીજ પણ વણી જગાએ નિર્જળ તપાસ કરી આમ આ
પ્રયત્નમા વ્યય અને કાળલપ થયા ગયો

ધણી કાળજી અને પ્રયાસ છતાંએ પ્રથમ આગતિ દોર ગઈન
નહોતી એ મારી જાણુ બહાર નહોતુ આત્મે માટે એક કાંચ વાયવુ
અને શિખવવાને માટે વાયવુ એમા બહુ તકારત છે મનુષ્યની યુનિ
વર્સિટીએ કાલ્હડેપ્રમથને એમ એ અને ખી એ ના અભ્યાસક્રમમા
સ્થાન આપ્યુ સુમાર્ય ગુજરાત કેલેજમા એ શિખવવાનું કામ માન
મિત્ર રા આ કેશવલાલ હર્ષદરાય નુને ભાગ આવ્યુ એમની મહેનતથી
કેટલીક ત્રીઓ જણાઈ તેની સાથે વિદ્યાથાએને પડતી અગવડનું ભાન
થયુ અને વિદ્યાથાએનો અભ્યાસ સુગમ કરવાની લાલસા પણ થઈ રહી
એવામા જ કાલ્હડેપ્રમથની ખીજ નુક પણુ જૂની ને સારી પ્રત
પ્રાપ્ત થઈ પ્રથમ આગતિ બહાર પાતા મારા મિત્ર ગા ગા નર્ગસિ
હગર બોલાનાય વિવેકાએ ન્તેદમાવે રમૂદરાણી ટીપા પાણુ કરી
હતી આ સવગાને પનિજામ એ બન્ન મિત્રાની મુચનાએને અનુસરીને
પણુ દષ્ટિ રમૂદરાણી ખીજ આગતિ તૈયાર થઈને રૂપાય છે, જે
થોડા સમયમા સાહિત્ય પ્રેમીજનોની સન્મુખ રહ્યુ થશે

વિદ્યાર્થીઓ આ અનુરાદનો ઉપયોગ કરે એ પણ પ્રયેય હોવાથી
આ અનુરાદ પણ ખીજ આગતિને અનુસરીને કગતા યગી જ વખવો
પડેએ અનુરાદ કગતા કવિશ્રી હન્શિન્દનુ “ વિના પવ કવિ ક હવય સ
હવય મિલાય જનુવાદ કાના ગુદ્દ બ્રમ્મ મારના હાં નહાં, કવિકા લોકા-
ન્તરમ્થિત માત્મા કો નરક કષ્ટ દના જ ” એ વચન લક્ષ બહાર જવા
હીંનુ નથી ખુખીઓ જળાયા, રસમા જાતિ ન થાય અને કવિ પદ્મ
નાભની ગૈલીનું રસપ અને એટલુ કાયમ રહે એ હેતુ તૈયાર કરેશે
આ અનુરાદ આટલુ વધુ એ, ગુજરાતી સાહિત્ય પ્રેમીજનોની સન્મુખ
મુકતા અને ગ્લાન થાય છે નકા કરેલુ આણુ એથી ફેડુ હુ

શ્રીમન્ત સગદાર ગાયકવાડ શ્રીમન્મહારાજ સગ સયાશ્રવાન કાહ્લડેપ્રગટને વચન મદદ કરી હતી તેવી જ આ અનુસાધને પણ કરવા સાડ દિવાન સાહેબ સગ મનુભાઈ નમ્નાકર મહેતા અને કેળ-વાળીના કમિસ્તર સાહેબ ગ ગ નનાથ કેદારનાથ દિક્ષિત એ બન્ને સદ્ગૃહસ્થોનો આભાર માનવો ઇષ્ટ છે

કાહ્લડેપ્રગટ ઇલાયા પડી ખૂતી ગુજરાતી તર અભિરુચિ રધી છે, એ ખુલ્લુ જણાય છે કાહ્લડેપ્રગટની ગણીતી કિટીઓ પૂઠદ વાત પાતગાહ અને કિજ સ્વભાવત વગેરે કુર કેર મનગાય છે અને વચાય છે એ ખર, ઇલા કોઈપણ વિદ્વાન તન્કથી પ્રથમ આગ્રતિમા નદિધ ખતાવેનો આમતનો ખૂનના મેગરના હુ ભાગ્યનાળો થયો નથી કશિર વિદ્વાનોનો આ પ્રમાદ ફર કરો

છવટે પદ્મનાભની ખાતી, પ્રસાદ, ઓજન, રસ અને ખુખી અનુસાધા કેટલે દગજગે જગરાયા છે તે જનસાનું સાચનારને જ ભા-ગીયા મારે માટ તો એમના મતે. સતોય અને એમના આનદે આનદ

કાહ્લડાભાઈ પીતામ્હરદાસ દેરાસરી.

ધાર્મીની પેામ ખાડાખા-અમદાવાદ.

પ્રભુપદપંકજને સ્મરી, ગુણ ગુણાનુવાદ,	૧
પદ્મનાભ કવિનો કવુ સુગમ સગળ અનુવાદ	
નવિમંદા નાગર મદી વીસલનગર વીર,	૨
નિલકંઠ આદિ કવિ પદ્મનાભ ગુણા બીર	
તેણે ગુર્જરોમા રચ્યો કીર્તિમેગ ચોદવાણ,	૩
અનુભ રીરચવિત્ર ને ખરી જ રસની ખાણ.	
એકજાતિ કવિ કાવ્ય આ વીરગમે ઝડપાળ,	૪
પ્રસાદમય, મ'પુર્યમય, ઓગ્નેમય અણુતોલ,	
રસ દ્રવની બપકાબરી સગળ પ્રૌઢ પણુ તેવો,	૫
અર્થો કરતા અ કી મોડી, બાની ક્રોમળ એવો	
ગુપ્ત મદભભરી ગિરા, પ્રખળ દેશ અભિમાન,	૬
મધુરી ને મનમોહની ગુર્જરો વણ્યો ગુણવાન	
દેશ, ધન, નિજ જાતનું જે મન માણે માન,	૭
સુધયો ચહો છતિહાસ, તો કરો પદ્મપદ પાન	
ગરરી ગુર્જરોનું અમી ચાખે સકળ સમાજ,	૮
ચાહી ચાહુ બોલોંગા પદ્યપદ કંઠ આજ	
રસદહાણી લોંબિયે રસિક દેરાસરી જે દહાય '	૯
જય જય ગુર્જરો માત ' જય પદ્મનાભ કવિરાય	

કાલ્પનકાંડ પ્રબંધ.

(અનુવાદ)

ખંડ પહેલો.

દોહરા

ગૌરીનમ્ન વનન ભારતી ક્ષત્રકુમારો	
સરસ અથ પ્ર કૃત કવ, મતિ મુજ ચાહુ કિન્નરો	૧
આદિપુત્ર અનતાઁ ધગ, જાદવકુળ જયવન્ત,	
કીધ નિન્દન અમુરકુળ તે પ્રભુનૂ શ્રીકાત.	૨
જમના જળ ગપાનિયુ, નાથ્યો કાળિ બુજગ,	
તે હરિ વાંન આદિયે જેથી પાન મન ગગ	૩
પદ્મનાભ પડિત સુકવિ વાણિ વચન મુનગ,	
કીર્તિ મોનગિગ તણી તેણે કહો સુચગ	૪
જગજાહેર જાધોરમા સામતસિંહ સુત જેક	
તેહ તણા ગુણુઆખની કીર્તિ કથ ધની નેહ	૫
નરકોટી નામે ક મારવાડનો દેશ,	
ધન કણ સાકોને ત્યહા વધુ કિનખાપ સુવેશ	૬
વિખ્યાતા કનકાચગે મુનિ જાગાણિ દામ,	
તે પાસે જાધોર ગદ, જગ જાણીનૂ નામ	૭
કુળ કીર્તિ જે વણી, વશ વિશુદ્ધ વખાણુ	
રાજહમ રગિયામણા સોનગિરા ચહુઆણુ	૮
અનખત એવી કાઠ્ઠવર જેવી ઇન્દ્રવર રિંધ,	
રાત દિવસ વામો વસે રાજભવન નવ નિધ	૯

પ્રીતિ સહોદર યુ વણી માધવને મતિમન્ત.	
કુવર વીરમદે વળી જાણે જમ જમવન્ત	૧૦
રાજનીતિ જાણે ધણી, રૂપ સુહાવે અગ,	
રાજ કરે નિજ સ્થાનકે ચલુઆણુ નવરમ	૧૧
હડ કીધી સુસ્તાનશુ, મહો તે કથા સંખ્ય,	
ગુણ ચલુઆણુ હુ અવનિતળ વરણુ પ્રાકૃતખન્ધ	૧૨

આપાઈની આશ

ગુર્જર ગાદીએ તે કાળ સારંગદે હતો મહીપાળ,	
મમત્રીએ તેનો મળવંત કરણદેવ યુવરાજ બખુન	૧૩
તેણે માધવ બ્રહ્મ દમગ્યો, વિગ્રહ તેમથી ઉદ્દમગ્યો	
રૂઠ્યો તેથી વડો પ્રધાન, કરી પ્રતિજ્ઞા નીચૂ ધાન	૧૪
“તરકાળુ હુ આણુ અર, તો જ ધાન અહિંનૂ સુખ ધર”	
માધવ મહેતે કર્યો અધર્મ, નવ છૂટે પૂરવના કર્મ.	૧૫
શાશિઆમ જ્યાહા રાજ્ય, જ્યાહા હરિનૂ નામ જપાય,	
જે જુનિમા જાગ કરાય, જ્યાહા આહાણુને દાન અપાય,	૧૬
જ્યા પિપળ તુલસી પૂજાય, વેદ પુરાણુ ધરમ જૂજાય,	
જે દેશે સહુ તિરથ જાય, સ્મૃતિ પુરાણુને ગાય મનાય,	૧૭
નવખડે અપકીરતિ લહી, મ્હેચ્છ માધવે આપ્યા તરી	
આત્મો માધવ દિલ્હી બણી, ભેટ અપૂગ્વ લીધી ધણી	૧૮
વિકટ પથ ઝોળાગી દેશ, જોગણીનગરે કર્યો પ્રવેશ	
પહેલા જમ્મ મળ્યો દિવાન તેની વાત સુણી સુસ્તાન	૧૯

મ મત્રીજડ તેહનુ ચલવત કરણદેવ યુવરાજ મગત. દરિદ્રપાક
અર્થના રપણીકરણુ સાર ઉમેર્યો છે

- બડ અધાડીન સુસ્તાન બહુ દેશે વગતાવી આણુ.
બેટ ધણા હયની ત્યા ધરી, અર્જ અમીર ઉમરાવે કરી. ૨૦ ,
- નિધા કરે આલમના સ્વામ ' બડ માધવ આ બરે સલામ.
પરદેશી છે વડો પ્રધાન, ગણી માન દીપુ સુસ્તાન. ૨૧
- મહો મલનવી પુછી વાત કહો જ કેવી છે ગુજરાત ?
કેવુ કહાવે અણુહલપર ? ખમાયત, દીવ, માગલપર ? ૨૨
- કેવુ ઝાપાવાડ બાળ ? કેવુ મોરઠ મહિમાવન ?
મુલક એદનો માલિક ગય, છે સાહસી સામળ્યા માય ૨૩
- મન મુળ સઃ કહો પ્રધાન. એમ કી અટક્યા સુસ્તાન
સુણીને તાહની એવી વાત, કુગ્નસ બજવી જોડી હાથ, ૨૪
- કમળને દિલ, ફખિયે સાદ, માધવ બક્ષ કરે શરીઆદ
“લતિધર્મ એણે લોપિયો રાય કરણુદે વહેલો થયો ૨૫
- એનું અમ બર્ધુ અનુરામ, નિત નિત એવે છે વહનામ
મેરે કિરાડે ખાડે રાય, હઠગી હરમડી નાસી ગય. ૨૬
- મગણુ બરે બોમનની વાર, પીરસનાગ પીગમ દમ દાર
ગયે પ્રથમ મને અવગણ્યો મારો ગવન કેલવ હર્યો ૨૭
- તેની ધડણી રાખી થેર સહો ગય નયમ અકરે કેર ?
જહાપનાડ ' દો ઘરકર મગ, જર્જ ગુજરાત મયાનૂ જગ ૨૮
- ધશી કિદુને ધણ રાન દમ માઃ કલ ઝાનૂ બાન
“પૂનખાર ' ખુમ સમળો ખડ ગુજરાત જોરે સર કડ ” ૨૯
- તતઝશુ તૂંયો અસપતિ રાય, તેને દીધ પયમ પમાય
દીધ ઉતારા પાણી ધાન, તે પછી તેડય નિજ પગધાન. ૩૦
- દીધ કુકમ, ઝામોરે તર્ગી ચકુઆણુને પુઝો જર્જ.
રાજ્ય ભોમવો બહી વિધ તમો, માત્ર માર્ગ ઘા દળને સમો ૩૧

- એના શાહની વાણી મુણી, ગયા પ્રધાન કાઠ્ઠાડે બણી
 ૧. પદશાહની પેઢેરામણી, જલ ધરાવી નનગને ધણી ૩૨
 કહે પ્રધાન, 'ઉર ધારો ગાય' મેરક બણી તુરક.ણુ જાય
 બીજે દેશ દોલ્લના ઘાટ, પાદશાહ માંજે આ વાટ" ૩
 ગાય સભા સહ બોલે મર્મ. એ તો નહીં અમારો ધર્મ
 બીજે ગામ જાણે વળિ જાન, અજબાઓના તોડે કાન ૩૪
 રીંજે આલણ, એ ગાય, તેને વાટ ન આપે રાય" ૩
 વળ્યા પ્રધાન ન સીધુ કાજ હમએ ઉપજી રણેરી લાજ ૩૫
 વીનચિરા જળને નુસ્તાન, "કાઠ્ઠાડે નવ માંજે આણ
 રસે વાત ચડી," કહે પ્રધાન, સુણી નિશ્વાસ મુકો સુદતાન ૩૬

પરારો

- વાગ કરો નહિ, કહે રાહમદમદ રિખ્યાતો સપગણો
 અજબાન મળનનો બંદો મહોલે અજવડી આણો ૩૭
 ખાતે કુગનસ આવી બજની, તેને ત્રીધ ફરમાન
 ગૂજરાત પગ લરકર પગકચુ, બીડૂ દીવ સુસ્તાન ૩૮
 માધવ મહેનો સાથ મોહ્યો પોસાતો પરધાન
 મોટા મનિક મીર મેળાને આપ્યા ખોજ ખાન ૩૯
 કાઠ્ઠાડે ચડુઆણ વડેરો, અજાવદીન સુસ્તાન,
 ગદ જાણો, ઘોર ત્યમ ઘેરો તેનું કંઈ બમાન ૪૦
 સોરક, ગૂજરાને સોમણ્યા વડારે વસમુ વેઠ્યુ
 સુમટ જર રાયે લીધ ટકર, અજૂખાન દગ નેઠ્યુ ૪૧
 હલ્લી, દોર, સાખાન, સરાયા કટક તણા શણગાર,
 ધડિયા જોજન સાઠ પલાણી પીઠે પરંયા બાર ૪૨

ચણીક ધણુનજે ધૂવરી કેટે રખારિયો અસ્વાર,	
પહેલે દમકે સદ્ આલતા, ધડી ન લાગે વાર.	૪૩
કાઝકી, હાથી ને વળી હળસી મિદામણા બદમાશ,	
પાળા પળે પગવત, મોઢી, કા'ર ન આવે પાર.	૪૪
મ્હેન્ડ મુમટની દ્દ ચઢ કટકે, લાગે લેખા થાય	
મરિયા તખ્તપાળે રાધ્યા ધાન ચાલતા ખાય	૪૫
મદમાતા મેગળ ગણુમાયો મહાવત પીઠે રાજે,	
પાખર ને અમાડી શાળે, વડા ગ્લુગ્લુ વાજે	૪૬
અકુશને નહિ જગી લેખવે, એવા ગજ રૌપણ,	
કરતા સરસઘ સન્ને ચાલે ગજે પર્વતમાળ.	૪૭
ઘોડા કેરી ફાજ જૂજવી, તેના મળે ન પાર	
ઉકરાડી વાટે ઉડી ચાલે ખાન તણા તોખાર	૪૮
જણુગા, ટોલ, નદેરી વાગે, શિંગી ને નિશાણ,	
જ્યા જ્યા ઝાઝા ખડ ને પાણી, ત્યા ત્યા દે મેઝાણ	૪૯
કાફાળિયા પ્રથમથી ચાલી હીક દરે છે વાટ	
આરહડે ાણુ પદાણુ ભાગ્યા હાથ માધવે વાટ.	૫૦
આગળથી વન કેરા પશુઓ વાટે નાહા જાય	
વસમા થળ વણ કરતા ચહુદિશ દડવડ ધાડા ધાય.	૫૧
દીધી વાટ સમરસી રાવળ આઝ્યા કટક બનાસ.	
ખૂમાટા પહોતા નુજરાતે, તત્કાણુ પડિયો ત્રાસ.	૫૨
પગરજ ઉડી થયુ અધાડ, ગમન ન સહે બાણ,	
ચાલી દળ મોડામે આઝ્યા દમદમિયા નિશાણ.	૫૩
ચડી આઝ્યા સુણી મ્હેન્ડ મુઝાગા રણે ગજવટ કીધી.	
ખતડ બણે, “ સ્હામા મા લઘુ ” અજ આખડી લીધી.	૫૪

પૂવે પૂર્વજને બાહુ વિત્યુ છેલ ભણે નવ ઝાડુ.	
અસપતિના દળ સ્હામો ચાલ્યો ભેદ ઉઘાડુ ખાડુ	૫૫
બતડે, તુરક દેખી રણુચબ્યા, ધસી પહેલ કરી દાને	
રોષે ચઢી રણુપેરણુ માડે, મારી માગ મુકાવે.	૫૬
ધડી બે ચાર ધણું દગ રોકી, વીર વાવરી લોલ,	
તુર્ક, મુગલ, કરકટિયાને શિર તૂટી પડ્યો સમોલ.	૫૭
હાટ વાળી દળ કેરો પક્તા બતડ વખાણ્યો ખાને	
જય જયકાર થતે સરગાપુરી વિચર્યો ચઢી વિમાને.	૫૮
ઝાલ્યા બાન, બાગ્ય મોડાસુ, ગામ લગાડી લાલ્યા.	
દામેદામ લુટાવુટ ચાલી દશ દિશ ધાડા ધાય.	૫૯

*અદ્ય કટક. જોડ્યુ ચિડોતર, ધાણુધાર, ડાલ્ય	
આબ્યા 'ઉડી બૂમ' સામળી પાટણુ દીધા હાર	૬૦
દીધુ લખત જઈ દરવાજે, સદ્, થયા નૂઝાર	
માધવ મ્હેતો આગળ કીધો, ભણે માગ નિસાર.	૬૧
લીલું, લૂટ્યુ પુર, ગદ ઘેર્યો, સામા બાણુ વણ્ટે.	
માધવ કહે, કરણુ 'જ નારી, શીઠ મરે વણુખૂટયે'	૬૨
છીંડુ પાડી કરણુદે નાહો પાળી પળાએ નાણી,	
નવા દામ કાટા પગ ખૂચે ન રહી પીવા પાણી	૬૩
પાપવૃક્ષ કેના ફગિયા બે કરણુ તું નિરમહેલ.	
વિલ્યા મિલા, બોર, હિંગોરા માધવના ડળ એલ.	૬૪

* પુનાની એક પ્રતમા આ વૃક વધારાની છે

કાલ્યા ચિડોતર ને કાનમ, બાવન ગામની હાર,
ખેખર કાચુ છે ગુજરાતવુ, કયમે ન આવે પાર.

નાઠો કરણ, પછી ગઢ બેળ્યો. બધો લીધ બહાર.
હસ્તકે કીધા હયજાળાના અણખાને તોખાર ૬૫
થયુ નથી, થાશે નહિ આવુ, અણહિલપુર મોઝાર.
જે ડામે દેરાસર હતું ત્યા બાગે દે સેલાર ૬૬
અણખાને પાટણમઠ જોયો, પછી ક્યું વખાણ.
અઘાવદીન પાદશાહ કેરી ત્યા વરતાવી આણ. ૬૭

કટકે ઊપડ્યા અસાહિલિ બણી મેલ્યુ ગઢમા થાણું.
ગૂજરાતને હયમથાવીને કેર કરે તુરકાણું. ૬૮
અસાહિલિ, ધોળકુ, ખભાયત, સુરત, ને રાદેર,
ખીન નગર કેટલા કહીએ ચાપ્યુ આપાનેર ૬૯
હયમથાવિયા ખંદર સરવે, જોયા સાયર પૂર,
સોના, રૂપા અને સાવડ, લીધા કાચ કપૂર ૭૦
મારે દેશ, ફરે ધણી ફરે, લૂટે છે વળિ ધાન,
દેવંદર વાળે, જોશવર ઝાલે ઝાઝા બાન. ૭૧
જોમ લૂટ કરી ગુજરાતે સહુ સાબરી લીધુ.
દમને ડોકો, સોમધમા બણી ખાને પ્રયાણ કીધુ ૭૨

સોરઠમા મેગળપુર, મહુવા, વળી જિના ને દાંડા,
પડ્યો ત્રાસ, નિથાણ પ્રમુખમા, લોક દશે દિશ નાંડા ૭૩
રાખી જીવ દીવમા પેઠા, વરતે હાલ કસ્તોલ
દેવ ' તુરકને હાથ ન પાડીશ. ધાલ બલે ધરબોળ. ૭૪
હમયુ ફાટે કોલાહલ સુણી, દીસે ધૂમ વરાળ
જમરાણ પડે, શિંગી વાગે, જાણે કોથો કાળ. ૭૫

દગખ, ખારેક, શ્રીફળ લીના, ફોરગ ને બીજોત,
 તાઠ શેરડી કેરા મીઠા, વાડીના લીલેગ, ૧૭૬
 આદુ, સુરણ ને પડોળા, વગી પોસાતા પાન,
 જળગાઇએ કટકે લઈ આવે કોઇ ન ખાએ ધાન. ૧૭૭
 નામે, ભામે સહુ મોરંમા, ભયો દેશ વૂટાય '
 ધોરી નગર ધડોધડ બાજે સાનુ કોઇ ન થાય ૭૮
 કીધી કૂચ, કટકે કિપડિયા, બહુ નિશાણુ વજડાયા
 નાળી દેવટ દેન તણુ, દળ દેવપાટણે આગ્યા ૭૯

પાદર ખાગો દીધી, કીધા નવા તમુઓ કિમા.
 ઘોડાઓની કરી પાયગા, તરુ થડ મેગળ થયા ૮૦
 દગખ દીધા, ગઠ ઘેરો, કાઠુ જણુવી જોર
 તેણે કરી પુગપાયક લાયક આગ્યા તોરે ઓગ ૮૧
 પાદર આવી જમ જગાતી ને ચોપટ ધા લીધા '
 સોરગીઆ ગગ રાણાએ પાયપૂડ નવ દીધા ' ૮૨
 વાગા, વાગ, જોડ, જોડવા, ચૂડાસમા ચઢી આગ્યા.
 ચાહી સેન્ય સમુદ્ર કિલ્લયો, તેણે લિંદુ દગાગ્યા ૮૩
 કાળે મજરાળે પાખરિયા, ખર્જા દુગુજળ બાધ્યા
 વિટયુ પુર, લણુદણિયા ઘોડા, પછી દરવાજે વાધ્યા ૮૪
 ઓસરિયા પાદરથી રાણા ગય ન કાતી દાવે
 દીધા હાર. ફારૂકી ચઢિયા તુગકો માગ મુકારે ૮૫
 કટકે તડુકયા, ઢાલ ધ્રુમકયા, ચરચર ધગતી કાપી
 નદયા કુંદળા રોપાળા તુરક ચઢયા મઠ આપી ૮૬
 પાડી કોટ દરવાજા બાગ્યા પડી દેવપાટણે બેગ.
 પ્રભાસ આધુ ખાન અસ્વારે લૂટયુ લકા મેળ. ૮૭

ચોમનાથને પ્રાસાદે મળી, સ્નાન કરી સહુ રાય,
 નુવસી શિર ધરી, નકર ખરસી, કરી સમર્પણ કાય ૮૮
 દેવ નખા ચોરાશી માદ સહુનો થયો પડાવ.
 હાક વાગી તતકાર્યાં હાથી, દીધા ચોપટ ધાવ ૮૯
 રણધેલા દષ્ટ દોટ ઉછળતા રણ ચડી સામા આત્મા
 દરકટિયા લખસીએ ચોગરદન ફરી કુડે ધાત્મા ૯૦
 રોવાળા રાણે દિન બીજો રમડી નાદ ઉનાયો.
 અનરથનું મૂળ માધવ મહેતો, તેને રણમા માર્યો ૯૧
 કેમ ગોરી પકડે રાત્રીને ? જાગર જોર ન માય,
 મગડી, મહીં યુગલ માકડા, પડયા પછી રણમાય ૯૨
 જો ફળ નહિ જાગે, નહિ તીથે, બહુ દાને તણુ લોકે,
 નામનાથને પારે પડના તે પડોતા સુર લોકે. ૯૩
 દેવ મંદિરે ભેગ પડી ને તોડયા કુચી તાળા
 હલહલ કરી પ્રાસાદે પેદા, લીધ ઢોલ ત્રંચાળા ૯૪
 ચડયા ચિખર આરહડા અસુરો, વાણે વાળે ધાણુ,
 બાળુની પુતળિએ બાગી, પટમા પટકે પહાણુ. ૯૫
 સાધે સાધા કરી જૂજવા, ભોય પાડવા લાગ્યા
 ધુમટ માલિના હાથી ઘોડા ધાણુ ધણેરે ભાગ્યા ૯૬
 ધાલી લાગ્યા સાગ લોહની, કરતા જોર અમાપે,
 હલહલ કરી, બે બાળુ વળગી, ચાપિત મૂર્તિ ઉચાપે ૯૭

વરવી વાત વરતવા લાગી ' કળિજીમ કરે તિલાસ ' ૯૮
 પુદિન કંઈ પીઠ મેલોને દેવ ત્યા કેલાસ ' ૯૯
 ખાને મુખ ફરમાન કર્મ કે, ભમે રહે મન સૂતો,
 મૂર્તિ એ દિલ્લી લપ્ત ચાલો, ત્યા જઈ કરશુ ચૂનો ૧૦૦

કાઠુંડે પ્રબધ.

લોહા ઢેરી પાટ અણાવી, વળી મગારી માડા,	
સોમનાથનુ બાણુ ચઢાવો આડા ઝોઠવી આડા.	૧૦૦
કાળાબૂત ભોધ તેડાવ્યા, ગાડે લિઝું ચઢાવ્યું,	
આગળ જોડી બહુ ત્રેલીઆ, દિલ્હી બણી ચલાવ્યું.	૧૦૧
આગળ રુદ્ર ' ધણે કોપાનળ દેવ સરવ તે બાલ્યા '	
પુણ્ય પૃથ્વીમા તે વરતાવ્યું દેવલોક ભય ટાલ્યા	૧૦૨
બળિથો ત્રિપુરાસુર તે હણિયો, વા વેગે જેમ તલ.	
પદ્મનાભ પૂછે, સોમધયા ' ક્યા ગયુ તાર ત્રિશળ ?	૧૦૩
નગરો કીધ તારાજ, ઉજડયો મુલક, લગાડયા ગામ	
કીધો કાગારોળ સોરઠે લૂટી વસ્તી તમામ.	૧૦૪
ખાન બદ્દા, બાળક ને અબળા મુદ્દા વરણુ ચઢારે	
સાહી સાકલ્યા આળી વાધરે મણુતા નાવે પારે	૧૦૫
બદી સરવ ચલાવ્યા સાથે તુરકો અથા વિદાય.	
ખાન ગાજતે નિજાણુ ઉતર્યો સોરઠની સીમાય	૧૦૬
આવે વાયુ સહ દાવાનળ ચાલે કવણુ ઉપાય ?	
તુરકો તે વિધ તરવરી વાધે, શી રીતે ઉગરાય ?	૧૦૭
જૂતોગઢ ગિરનાર ઉખેડી, કન્હની બૂમિ આપે	
ડગવે કથ ને ગેડી, પારકર, ઠટ્ટ. ચરચર કાપે	૧૦૮
નિજ બળ નિરખાને અયુખાને આણ્યો ગર્વ અપાર.	
ટેવ્યો સીધો પથ, ન ટેવ્યા બાકા માર લગાર '	૧૦૯
પાદશાહ પૂવે નવ લેખ્યા વાટ કાઠુંડે નાપી	
રોપ રલો એ હધએ બ્યાપી લેડ સોનગિરિ ચાપી	૧૧૦
અયુખાને નવ પ્રીછયુ ઉરમા કે લાગ્યા છે પાપ.	
દરે દરે કાષ થો નવ નિસરે, નિકળે કધકે સાપ.	૧૧૧

તીના, તેજી તુરક તારી, બિરદ બડાઈ બેસે
બલુઆ, ઢોલ, નિશાણુ ધ્રમ્મ, કમમ કુમર ડોસે ૧૧૨
એમ કટક મરમા નમ પડોઆ. બહી જયગા લીધી
માહોમાલી બેસીને મોટા મંદિરે મસજત કીધી ૧૧૩
કગી હગવ, જાલોર પાડ્યા, કાહડ તગ્ધ પ્રધાન
કહાવ્યું “ હાવા મગ્ધ ચમે, મદ આવ્યા અલૂખાન. ૧૧૪
મારા દળની સામે બડવા કેની છે તાકાત ?
સેરકને ગૂજરાત ગાજી ને લીધ, જોધ મુજ વાન ? ૧૧૫
આવ સદ્ગ ચમ, રોડ નાકુ જે મરદ મુઝાળો કહાવે,
દેવ તાહરો કેદ કર્યો ને, છોડવ જેડ હાવે ૧૧૬
બેટ લખ કા મળવા આવે. કા પુરુષારથ દાખે,
તો તો તુજ બલપણુ જાણીશુ, નનજ પાણી તુરાખે ” ૧૧૭

તે જ કહાડે સ્વપ્નુ લાધ્યુ, કાહડદેને વહાણુ,
પધારિયા ગગા ને ગૌરી નરપતિ નજરે નાણુ ૧૧૮
રાજપાટ તુજને દીધ કેણુ ? કહાન કહે દેશને
કેદ કીધો સ્વામી જોરીએ, કહે મુતો તું શાને ? ૧૧૯
ગગા કહે, જીઠ અજરામર ' હજી ત્રિમાસે કાય ?
દેશ વિધી તુજ, તુરક કેદ કરી, સોમનાથ લખ જય ૧૨૦
પ્રથમ બળવી સેવ વિપ્લુએ, અસુરથી રુદ્ર મુકાવી,
પછી વૈશ્યનિમે સજી સેવા ભક્તિ વિશેષ જણાવી ૧૨૧
બે તરફી છાપો દર્ધ આ શિરમોર, વીર કર બહાર,
અત, ચેત, ગગા ને ગૌરી કહે, લગાડ ન વાર. ૧૨૨

રાગ રામઝી

બે અખળા એનું ભણે, અનુરે અનખવ કીધ
 ચૌદશેકના સ્વામીને જોના અળવી લીવ પ્રપદ
 વિલપે બે સતી રે, દીજે કંકણ બંગ
 એછે નીરે જેમ મજલી વિરહ દહે અમ અંગ. વિ ૧૨૩
 જે કો યધન છોડવે, છોડે પાતક પૂર
 સત્ય વચન અમ સાબળી, એ કાલ્કડે ઉડે વિ ૧૨૪
 છોડવ સ્વામી અમ તણા, દધ મોગલને દડ
 લે કાલ્કડ યાનિ ધણી નામ ગહે નવખડ વિ ૧૨૫

પવાડો

ઉડ્યો મોડી આગસ ભૂપતિ કીધો સ્વપ્ન વિચાર
 મોમચર વ્યામે કહ્યું, દીજે સ્નેહ તણા સદાગ ૧૨૬
 મોમનાથની વહારે ચડિયે, વળી છોડવિયે ખાન.
 અસપતિના દળથી તેવામા ગડ અવ્યા પગધાન ૧૨૭

સખામાદિ જઈ રાયજી મળિયા દીધ આસન સન્માન
 કહે પ્રધાન, કાલ્કડે ' સુણીયે, કથન કહાવે ખાન ૧૨૮
 “ ભાગી દેગ સડું દેવટ કગ્યુ, ન પણુ બળદાખનજે
 ગડ તજેટીએ તળાવ તટ આ ઉતર્યા આવી સમજજે ” ૧૨૯
 બાળે રાજા, વીર આપખળ આપ મુખે ન વખાણે.
 પુત્રપાગ્ય કરી પરખાએ સડું આપોઆપ પિછાણે ૧૩૦
 અલૂખાનને જઈ જણવજો, કરશુ અમે ચકાઈ,
 રહશુ દમે ધાવ જાળવજો, દિવસ એક બે માહિ ૧૩૧

જઈ પ્રધાને ખાન વીનવ્યા, હિંદુ ન નમશે, નડશે
ખાન કહે, સહુ સર્જી રહો એ આવી અયાનક પડશે ૧૩૨
દરમ્યાન સજી સગ્ગમ, ડોકો દઈ, ખીજે પિન વહાણે
દડમજલે દળ અધૂખાનતુ પહેલ્યી મય હિરાણે ૧૩૩
ખાઈ, લક્ષડકોટ કર્યા યોગગદમ ન મળે માગ
ત્રોડા, હાથી -હે પાખર્યા, કેમ લાધશે લાગ' ૧૩૪

જયત દેવડા, લખણુ સેવડો, લણુકરણુ તેડાવ્યા
સાંદુ ને મોમતુને ગયે લશ્કર ભણી ચલાવ્યા ૧૩૫
સરખે થેડે સાથ પાડ્યા સત્તાવીસ અરનાર
૪૦માન્યુ, બાણી લવો જઈ, લશ્કર કેરો પાડ ૧૩૬
પ્રધાન લશ્કરમા જઈ પહેલ્યા, દાંડુ દળ મેલાણુ,
નકિમે ચકના દારપાળને માહી કીધુ જાણુ ૧૩૭
'વગર નિલયે છૂટા પાડો,' ખાન ઝોમ ફરમાવે.
'પ્રધાન જે કાહુંદેના પત્રી મહેલ માચકે આવે' ૧૩૮
નોનુ નોનુ નિવાજ્યુ ખાને તે સહુને હતામ,
સોનુ, રુપ અને સાનટ, બદયા તેગી દામ ૧૩૯
એક કહે કાહુંદે પાખે અનર ન હ. પ્રણામ
ખાન બણે, શેષ આવો આડી, બશે શરે ન સલામ ૧૪૦
બેટ ધરી ઝાસોગી પ્રધાને ૫ઝી કુચળ કહ્યુ ખાને,
'કાહુંડ કને કટકની કેરીક વાતો થાય કહેને ૧૪૧
તમ સદ જે વળી અરજ નિવાજી રાયે તેમ યુગરો.'
કહે પ્રધાન "અરજી કહી, કેવી? ખાનજી' વાત વિચારો ૧૪૨
કદીએ અમિ શીતલ થાએ, પશ્ચિમ ઉગે બણુ,
પણુ સિર નાગાયણુ વણુ કેને કદી ન નમાવે કાહું.' ૧૪૩

- “ખાન બણે કોણુ કારણુ આવ્યા ? કહો હોય તે કાજ”
- કહે પ્રધાન ‘ રાજની આરા, કટકે જોવું છે આજ ” ૧૪૪
- ખાને હુકમ કરી પખરાવ્યા તુરત બારગી ઘોડા
હાથી મહાવત સાથ સગવ્યા, મુહોલે મલેકે તેડ્યા ૧૪૫
- ખવ્યા તુગકે, સુમલ, કરકટિયા કેરી લાગી હાર
પરવાને નખ્યા લશ્કરની બાળી અપગાર ૧૪
- ખાને સાન કરી કે સુગલે પણુછે પરની તીર,
તાણી, ગગને પખિણી વિંધી, ન્યાળે મોટા મીર ’ ૧૪૭
- લખણુ રાકિતે એક જ રાએ ખાડે સહીત ખ્યાને,
પાડો ઝંશી કીધ ખે કડકા ’ વખાણુ કરિયા ખાને ૧૪૮
- પૂછે ખાન “કાહ્નડ ધર કેટલા ત્હાગ જોવા શગ ?”
સુલે લખણુ કહે “ઝો હો તો છે ચોવીન પગ ” ૧૪૯
- તુડ્યા ખાન, ન માગીશ દિંદુ, જ કડ છુ પસાય
કહે પ્રધાન “રીઝ ના લીજે, લાજે કાહ્નડ ગાય ૧૫૦
- ખાત પુગવો એક અમારી જળ ચોમરદમ જોનથુ
એક ગત લાના દેતા મન વરમ રહ્યા એમ લવીયુ ” ૧૫૧
- અનુખાને જણુ સાથ મોકલ્યો, ખાડે મેવાણુ
- ઘોડા, હાથી, ઉંટ, પોઢિયા, ખચ્ચર પીક પલણુ ૧૫૨
- મલિકોના પહરીસર જુદા મુકામ સુમટો સાગ
દળ જોરામા દિસ આયખ્યો, તો ય ન આવે પાર ૧૫૩
- પદીવાન ધણુ પીડાતા દીક પાડતા ગડ
દડાડે ખુલા નડકે દાઝ, ગતે વાએ દહાડ ૧૫૪
- યાન વછોડ્યા આગક રોતા, મર્તિમાન યુ ડુખ ’
તજો ટગવળતું કોઝ નજરે, કોઇને લાગી જૂખ ૧૫૫

કોઈ માદા, કોઈ ન શકે કહી, કોઈ અડવાણુ કિનાડા.	
દાણા પાચ મળે નહિ ખાત્રા પમે કોઈને લોહડા	૧૫૬
કર્ચા હાલરા કાંઈ જૂજવા બાધી વાધરે આળે	
કોઈ છોર માયાપ વિખૂટા, જકડયા એક જ માળે	૧૫૭
વિન્નમ કરીઓ, કરી જૂજવા નારી ને વળી નાહ.	
બાળ વૃદ્ધ ટળવળતા દીકા. કટક ઉછળે ધાહ.	૧૫૮
કોઈ કહે, પ્રવ જન્મે અમ કર્યુ આચરણુ કુંડુ	
તુર્ક પાસ દેવે પાડયા ને વેર વાળીયુ પ્ર	૧૫૯
જૂહી સાખો અમે પ્રી, કે કાઈ ચડાયા આળ	
અથવા જનની ઉછમે રડતા ચાન વછોડયા બાળ.	૧૬૦
ગાય તણા ગોચર શુ ભાગ્યા? ઈહ લોખ્યા આધાટ.	
જગલથી મધ અમે પાડયા અથવા પાડી વાટ.	૧૬૧
કહ્યુ કર્યુ નહિ માતપિતાનું વેદ વચન શુ ઉચાખા? :	
એકાદશી ન કીધ અમે શુ / ઋષિને દાન ન આપ્યા.	૧૬૨
કુળાચાર શુ અમે લોપિયા? બોળાવાડો કીધ	
આન્યા ઘેર અતિથિ નવ પૂજ્યા તગર્યા નીર ન દીધ.	૧૬૩
કાંઈ પરનારી ગમન આચર્યા કીધા પાતક પંચ	
ખાધા ધાન અધારે રાત્રે છોડ દીધા વચ.	૧૬૪
ભર્યા સરોવર પાળ ઉખાડી તગએ દીધા ધામ.	
વિનાશિયા શુ દેવમદિરો? દેવ અરાડયા પાચ	૧૬૫
લાખ, લૂણ, તલ વહોર્યા, વેચ્યા. કન્યા વિક્રમ કીધ	
સર્ય, સોમ રાફુએ ગ્રસતા, મહાદાન શું લીધ?	૧૬૬
અમે ક્યાં વિધાસધાત શુ? દુન્યા કોઈ સુપાત.	
કે ધન પરના જૂટી જોરે ચોખ્યા પામર માત.	૧૬૭

જન્મ લગી જેના ધન લીધા, તે સાથે સમ્રાત
જઈ, પોતાના પ્રાણ ઉગાર્યા, ભયમા તડને સ્વામ ૧૬૮
શુ સ્વામીનો દ્રોહ કર્યો ? કે કીધા મદિરાપાન.
અહંનાત શુ કીધ અમે ? કીધ કેને ગદીવાન ૧૬૯
અમે નીચનો સમ કર્યો શુ ? ચોર્યા કાપી સુવળ.
શા પાપે કહો બધન પડી, આ રહ્યા તુરકને શરણુ ? ૧૭૦
ભાવે કરીને દેવ ન પૂજ્યા જીવદયા નવ પાળી
કચ્છ કરેના વચન લોપિયા લીલી કાલ્હરો આળી ૧૭૧
સે પ્યા માલ અમે ઓળવિયા કંઈ છાના વિખ દીધા
કોઈની આશા ભગ કરી, કે ધન પરાણે લીધા ૧૭૨
સાત વ્યસન શુ અમે આચર્યા ? શુ ગુરુ નિદા કીધી ?
અમે દીન પર દયા ન આણી લાય અણુમતી લીધી ૧૭૩
એવા વચન ધામણા બોલે, બે કડ દટે આપ
ક્રિયા જન્મના આણીવેળા આવી લાગ્યા પાપ ? ૧૭૪
કોઈ કહે છે, ભરૂસો એવો, જરૂર છોડવે કાલ્હ
કટક ચઢાવ્યુ, મળિયા દળમા તેહ તણા પરધાન ૧૭૫
બહુ બહુ ઝૂરે ને વિમાસે, જન્મારે હવે આણે
જે કાલ્હડે નહીં છોડવે, નક્કી ગ્યા તુરકાણે. ૧૭૬
આવી વાત સાબળી પ્રધાને, બાન પિડાતા દીઠા,
ફેરવિયા દાડીઆ ટટકમા, વચન કહાવ્યા મીઠા. ૧૭૭
“મદદે દળને કરી એકદુ કાલ્હડ જેવો આવે,
જેમ સૂર્ય ઉગે એ સાચુ સકી બાન મેનાવે” ૧૭૮

કાલ્હડ આગળ ગયા પ્રધાનો ખાને ખખર કહાવી
“સજ્જ રહેજો, લઈશુ ધા અમ બે દિવસોમા આવી.” ૧૭૯

જઠ પરધાને કાઢડેને કટક સ્વરૂપ જણાવ્યું કથું, પ્રભાસથી સોમનાથનું દિલ્લી લિટ્ટું ચલાવ્યું.	૧૮૦
અપ્તરિયુ દળ, હથ ને હાથી, સેનિકનો નહિ પાર. સોરઠીઆ, ગુજરાતી માણસ ઝામ્યા બાન અપાર.	૧૮૧
કરી પ્રતિજ્ઞા કાઢારાયે, “અવ તો જમશું ધાન, ગ્લેન્ડ મારી સોમકયા સાથે જવ છોડવિયે બાન ”	૧૮૨
લેખ લખાયા. કુકમ કરાયા શરે દેશ ઉપલાણી કરી નૈયારી, પહેર પાછલે તેડયા રજપુત રાણી	૧૮૩
રાજવશ છત્રીસે મળિયા. ખાડા લાખ બે ચાર એક એકથી અદકા બળિયા જે નવ પામે હાર	૧૮૪
પાણીપથા, પુરાસાણી ને કોઇ તુરકી તુગન, મુલાપખા અને ક્યાપડા, કો લીલડે રમ	૧૮૫
પચવર્ણ પાખરિયા તેજ કકભોડ પલાણી. મોના તણા સાકળા પાયે, હણહણિયા કેકાણી	૧૮૬
ખરીતળ ખૂદે ધરતી બળથી, લેખવતા નહિ સાટ, દેવમણા, કેકાણી બારગિરિ, ચાલે ઉવટ વાટ	૧૮૭
સાવ લોહ પાખર ને ચામર ઘણી ઘૂચરી ધમકે, પાણી સમ રેલાતા ચાલે, નીચે ફૂમતા ફરકે	૧૮૮
અપ્તર, ટોપ, ગઝાઉલિ, ખાડા, બાલા, પટા, કટારી, લિમિણી, ભાયા, બલી તરવારો લે છે સારી સારી	૧૮૯
છત્રીશે ડડાચુધ લીધા. પઢિયા પાક તે વાર. કરગોડીને આશાપરીને રાયે કર્યો જુહાર	૧૯૦
પૂળ કરી ચદન ને કુસુમે, સામત પાયે લાગે જીતાડજે કાઢક, આશાપરી ' કહી આશકા માગે	૧૯૧

આપી આશકા આશાપરીએ. ત્રણાને દીધ ધાય
 ઢાલ ધસડ્યા, કુમર કાખ્યા, ચડિયો કાલ્હડરાય ૧૯૨
 ઉપલાણે સાચરીયા સાહણુ, વેગે પહોઆ ધાટી
 વાગ્યા રણુતૂર, ધરા ધમધમી, તરવરી ગયા તળાટી. ૧૯૩
 જ્યત દેવડો કરે વિનતિ, ખીડુ કરો પસાય
 રાય કાલ્હણ, આપ પ્રતાપે લેશુ અમે જમ ધાય ૧૯૪
 બોલ પ્રમાણુ કરીને આજા આપી કાલ્હડ રાય
 બળથી પેસી અસુર દળ દળજો, રમે હસાગત થાય ૧૯૫

દઈ દદામા દળ ઉપડીઆ, જમ વંશુ તુરકાણે
 આગ્યા હેર, વાત જણાવી, “છે મેલાણુ સિરાણે ૧૯૬
 લખએ જમને કેડ એમની, નહિ તો જશે દૂર”
 મળ્યા તાર્યા તેણ પૂઠે, જમ આથમતે સૂર ૧૯૭
 સેં ચાલીશ મશાલ કરાવી, રણુગિગા વગડાવી,
 કટક થયુ ઉગમણી પા, દીધ કાલ્હડમાળ ખનાવી ૧૯૮
 જનમડ ટોલ સાતસેં વાગે બિહામણુ નિશાણુ.
 મર્દ મુછો મરડે, દેખીને પડે બીરના પ્રાણુ ૧૯૯
 કરી બે ફોજ માલદે રાયે, ચાલ્યા પશ્ચિમ પાસે,
 ભાગી કાલ્હડ પેડા કટકે, ચોપીદારો નાસે. ૨૦૦
 પડયુ લગાણુ ખૂબારવ વત્તો કીધી હિંદુએ હાક '
 તુરકે દિગ્મૂઢ ઝપકી જગ્યા, કાને પડિયા ધાક ' ૨૦૧
 *બન્ને ગમ અજવાળા દેખી તુરકે છાડી છાક '
 દિગ્મૂઢ ઉઠ્યા, ત્યા દળપર તુટી પડીઓ બળકાક ' ૨૦૨

* આ તુરક શ્લોક ભાગે છે. મહેચ્છે છાડી છાક શબ્દથી પુનરુક્ત બને
 છે દિગ્મૂઢ તો પુનરુક્ત છે જ

હંમે હાથે ત્રાહ પોકારે, બોલાવે કિરતાર.	
કેમે આણીવાર ઉગારો, કરો અમારી સાર	૨૦૩
જરહજીણુ લેવાયે અવળા, આગા, સિંગિણી, બાણુ.	
ઉતાવળે મ્હેલાયે અવળા તેજ પૂઠ પલાણુ.	૨૦૪
હીધી ખખર ખાનજી આગળ, એવું કહે ખવાસ,	
“કરી વડવા દળ હિંદુ આબ્યા ' પડ્યો ભરકરે ત્રાસ ' ”	૨૦૫
અણુખાને હાથી પખરાબ્યા સમવિયા તોખાર.	
દલહલ કરીને અજવાળા બણી, સાચરીઆ અસ્વાર.	૨૦૬
ખખ પડે નહિ નિજ કે પરની. દોદશ હિંદુ આવે.	
ભાગી મૂડો મ્હેનજી મારતા ખાડાના ધા શાવે.	૨૦૭
તીખા તેજ ઉડવે રજપૂત બલા વાવરે બાલા.	
માઝમ રાત્રે મ્હેનજી મારતા દોદસિ હિંદુ માબ્યા	૨૦૮
ધનુનના ટકારવ માજે તીણા તીર વફ્ટે.	
જરહજીણુ, આગા વિંધીને, અમ સોસરા ફૂટે	૨૦૯
અમે અમ પડે અણિયાળે, બળથી પાખર ફાડે	
તરવારોના સખગ ધાતથી સાધે સાધા તોડે	૨૧૦
રણુ રજપૂત વાવરે કટારી લોહ કટાકટ કહે.	
પાખરિયા તેજ તુરકોના તરવારોથી ગૂડે	૨૧૧
મલ્લતણી પેર બાયે આવે, જોરે વળગે મૂટે,	
મડદા, પાકુ, ખમ વગાડે, મહા મારથી ફૂટે.	૨૧૨
મહાવત હાથી પરથી પડતા, બોય પડી પમ બાગે	
વાદ મુદ ને દાળે દાયા, ધરણી દબ્યા દગ લાગે	૨૧૩
બાગે કાધ, પડે રણુ માયા, ધગડાના ધડ ધાગે	
આહોમાહ મારવા લાગે, વિગત કથી ન જણાએ.	૨૧૪

કસાઈવાડા વત રણુ લાગે. પગ મેલ્યો નવ જાય	
બોહી કેરા પ્રવાહ ઉલટયા દીસે રણુની મ.ભ	૨૧૫
દોર, સીરાયા મરડી પાડે ડહમીના બધાણુ	
ચર્મ વાઢી જુગવા ગાળાથી સહુ છોડામ્યા ખાન	૨૧૬
થોડા, હાથી, ઉંટ, પોદીઆ સહુ ઉલાળી લીધા	
સાદલ, સિંહ, મલિક બે મોટા કેદ જીવતા દીધા.	૨૧૭
અણખાન એકલડો નાઠો, જે બડ વીર ગણાય.	
સીદી મલેક, ઉમ્મર મોટો તે પડિયો રણુમાય	૨૧૮
જે જહી તહી નાસે, ન સુઝે દિય. થયુ જુમગણુ અપાર	
પૂઠ પકડજે, હિંદુ મરશી, ગિગારે કિરતાગ	૨૧૯
ખીજે દિન રાયે રણુ શોધ્યા દીડા પડયા પલાણુ	
હાથી કેરી પાજરી ભાગી, ધરણી ઢગ્યા કેકાણુ	૨૨૦
ખેડા, ખાડા પડયા જુગવા, ભાડા, ધનુષ, કટારી,	
ભાજે કણુમે પડી તરવારો, મ્હેન્થ માકડા મારી.	૨૨૧
શ્ધિર માસનો કીય કીધ ધડ પડિયા હારોહાગ	
સોમનાથ છોડાવી રાયે, પત્રી ઘોઘ તરવાગ	૨૨૨
છોડવીયા નવ લાખ ખાન ને વત્યો જેજેકાગ	
ધન્ય ધન્ય રાવળ ક'હ્લડ્ટે' કાલ્હ તણો અવતાર '	૨૨૩

ચોપાઈની ચાલ

અહુઆણુ કુળ પુણ્ય અપાર પુણ્યે મ્હેન્થ કર્યા સંહાર	
પુણ્ય વિચાર જન જણે સહુ, એમ સક્ષેપે પ્રાકૃત કહું.	૨૨૪
પુણ્યે એક આરોજે પાન પુણ્યે ધર સપજે નિધાન.	
પુણ્યે હોય સકુળની નાર પુણ્યે તુરગમ આધિ આર.	૨૨૫

પુણ્યવનને સહુકો નમે પુણ્યહીણ નગ બૂલો ભમે	
પુણ્યે રોગ ન આવે અગ પુણ્યે પુરુષ રમે મન રગ	૨૨૬
પુણ્યે અગ ન આવે રીસ. પુણ્યે સહુ દીએ આશિષ.	
પુણ્યે નહિ વહાલા વિભોગ પુણ્યે હોય સજન સયોગ.	૨૨૭
પુણ્યે પહેરે વાર ચીર પુણ્યે કુટડા હોય શરીર.	
પુણ્યવતના દુષ્ટન ટળે પુણ્યવતને ચામર ટળે	૨૨૮
પુણ્યવંત શિર છત્ર ધરાય પુણ્યવંત નવ પાળા જાય	
પુણ્યે હાથી ઝૂંબે બાર પુણ્યવત નવ પામે હાર	૨૨૯
પુણ્યે હોયે નવલા ગગ. પુણ્યે સુણે બીન મગ્ગ	
પુણ્યે સુવે તળાઈ ખાટ. પુણ્યે ભોલે કીરતિ ભાટ.	૨૩૦
પુણ્યે ઘેર ન ખુટે ધાન પુણ્યે હોય પુત્ર સતાન	
પુણ્યે કરી રાજ દે માન પુણ્યે અનુકુળ હોય પ્રધાન.	૨૩૧
પુણ્યે ધરીએ મોના સાર. પુણ્યે પહેરીએ મોતીહાર	
પુણ્યે બણીએ વિદ્યા ગણી. પુણ્યે હોય કીર્તિ ઉજળી.	૨૩૨
પુણ્યવત ઘેર ત્રણે વાર અટ્ટોત્તર શત મગળ સાર.	
પુણ્યે મુખ નવ કુટુ ચવે. પુણ્યવત પૃથ્વી ભોગવે.	૨૩૩
પુણ્યે પુણ્ય કરે આદરે નિત્ય દીવાળી પુણ્યે કરે.	
જે જે લાભ્યા વાનર વીર, પુણ્યે પથ્થર તરીઆ નીર.	૨૩૪
પુણ્યે અસમવિત સમવે, દાનવ રણુ રોહ્યા રાધવે.	
કૂડે ન સીધુ કીરવ કાજ, પુણ્યે પાડવ પામ્યા રાજ.	૨૩૫
પુણ્ય પ્રયસા પૃથ્વી કરી પદ્મનાભ પડિત વિસ્તરી	
કાલકહેને પુણ્યે કરી, જમ જમ દીધો આજ્ઞાપુરી.	૨૩૬
વળ્યા કટક આનધા સહુ કીરતિ ભોલે બદી બહુ.	
નગર બણી સાચરિયા રાય. તલ્લણુ દીધ દહામે ધાય.	૨૩૭

ભેટયા શિવ નવરાવી ખેવ, નમર ભણી પધરાવ્યા દેવ
કાલ્હ વિજયની વાતો સુણી, નગરે વધામણી દેધણી ૨૩૮
મદન ભેરી, ભૂગળ ભરહરે, વર્ણ અઢારે જય જય કરે
તરીઆ તોરણ સહુ ઝળહળે, ધ્વજ નગર માહિ ઉઠળે ૨૩૯
ફળ્યા મનોરથ પહોઢી આજ, ઠામ ઠામ લેવાએ રાસ
કરે વારીઓ લૂણ લૂછણા નગર માહિ માડયા પેખણા ૨૪૦
નવા પાથરે મારગ ચીર. ફલ ફગર, પીમળે અખીર
પદ્મનાભ કવિ એણીપેર ભણે, આવ્યા રાય નગર આપણે ૨૪૧
ખીજા જે જે રાણા રાય, આપાપણે અવાસે જાય
નીચો ચારો, દીધા ખાણ, ઠાણે લપ બાધ્યા કેકાણ ૨૪૨
સહુને હપએ હરખ ન મામ અત પુર પધાર્યા રાય ૨૪૨||

રામ (ધવજ) ધન્યામી.

માડવે મળી સુવાસણી, સખી નવરગ ઝોઢણી ઘાટ કે ૨૪૩
જાવ સખી વધામણે, દેડે હરખ ન મામ કે જીવો સહી આમળી
હાર કંઠે કર ભેરખા, સખી નેપુર રણ ઝણકાર કે. જી ૨૪૪
લ્યો કર ચાળ કનક તણા, સખી મોતીડે પૂરો ચોક કે. જી. ૨૪૫
તિલક કરો કુમકુમ તણા, સખી એ રંગે રાય વધાવો કે. જી ૨૪૬
અસુર દળી ઘેર આવીઓ સખી છોડવ્યા શકર બધ કે જી ૨૪૭
કાલ્હકદે જીવો ધણું, સખી બેસે માલદે વીર કે જી. ૨૪૮

ચાપાઈની ચાલ

આખી બાતા ને પ્હોરણા, બાન વળાવ્યા પાછા ધણા.
ધણા માણસો વર્ણ અઢાર, પગુઓ કેરો ન લહું પાર. ૨૪૯

અમળા ખાદ્યો આશિષ જપે, કાઢ કરોડો વરસો તપે.	
સોમનાથ આરાધે કાઢ. નિત નિત પચામૃતથી સ્નાન	૨૫૦
પૂળના સોળે ઉપચાર, કેસર, ચહન, તિલક, શુગર	
નિત નિત નવનવી પૂળ હોય પ્રણમે ભક્તિ ભર્યા સહુ કોય	૨૫૧
નવખડે કારતિ વિસ્તરી, વાત અસભવ કાઢે કરી	
નરકપાત ઉગારે જેઠ, મહા સંકટથી મુકબ્બા તેઠ	૨૫૨
મૂર્તિ પાચ એક લિંગથી, છટ્ટી તે જોડીની નથી	
સોરઠ પધરાબૂ એક લિંગ ખીજી વાગડમા તેઠ સંગ.	૨૫૩
આયુ ઉપર યાનક ભલુ, ત્રીજી લિંગ તહી મોક્ષ્યુ.	
ચોથુ જાગ્યાલિપુર માજી, પ્રાસાદે પધરાબૂં રામ	૨૫૪
દેવળ એક નિજ વાડી માલ, એ વિધ પાચે લિંગ પુજાય	
પાચ લિંગ આ પૂજ કરે, મર્બવાસ તે નવ અવતરે	૨૫૫
રોજ કરે જોઅચ્ચ નવનવા, સત ન્યાયે ભોકો પાળવા	૨૫૫½

ખડ ૨ જો.

ચોપાઈની ચાલ

ખીજ ખડ તણો આરભ, બોલે પદ્મનાભ કવિ બ્રહ્મ	
x x x x x x	૧
જે જે તુરક નાશી ઉગર્યા, એક હામ જમ જમલ મળ્યા	
કોઈ ઉધાડા વસ્ત્ર વિહીન જૂએ કરી કોઈ શરીરે લીણુ	૨
કોઈ લચડતા લાગ્યે ધાય કો ડોળીએ વલાયા નમ	
કોઈ તણુ મુખ ટોચે નીર. પગપાળા ઉમરાવ અમીંગ	૩
રાન રખડતા બહુ દિન થયા દીલ્હીનગર લજવાતા ગયા	
અલૂખાન અધારૂ કરી, વસ્ત્ર એક મુખ આડુ ધરી,	૪
ધરી વેશ નવ ભાવે બમો, નમર માહી પેડો એકમો	
ખજર ખુવારી કેરી સુણી, હામ હામ રોયે તુરકણી.	૫
પીટે ટોળા પોળે પોળ રેમે આસુ વત્તે રોળ	
કો શહે પહેરી સુથણી પગના નેપુર ભાગે ધણી	૬
કો તોડે એકાવળ હાર કો ઉતારે સહુ શણગાર	
હૂટયા બદર શી દિન રેણુ તોડે નાડા પીખે વેણુ	૭
કોઈ ન જપે પહોર ને ધડી. કો આજોટે આડી પડી	
વિખ ઘષ પડિયા પાન ને ફલ રૂવે કોઈ મોઢેરી મૂલ	૮
કોઈ તણુ બધવ બરથાંગ, કોઈ તણુ ટુટડા કુમાર,	
કોઈ તણુ મામા રણુ રલા, રણુલેલા જે રણુમા ગયા	૯
કોઈ તણુ માર્યા રણુ બાપ અલૂખાનને દે સહુ સાપ	
સાથે દહાડે ઉઠી વાટ. નગરમાહી દેવાયા હાટ	૧૦
એકે વાત ખીજને કહી ઠેઠ પાદશાહ સુધી ગમ.	
જે જીવતા આવેલ નિદાન, તેને તેડી પૂછે સુસ્તાન	૧૧

આવો મડ યોદ્ધા અલખાન હરવ્યો શીરીત કાફ મહુઆણુ?	
ખોલી તુરક દામણે સૂર, અરજ ગુજરે આહ હઝૂર.	૧૨
વચન સાબળો અસપતિ રાય ' જે જે વીત્યુ લરકર માય.	
ખોળ ખપિયા, માર્યા ખાન, નર લાખે છોડાવ્યા ખાન.	૧૩
થયા ખ્વાર મીર, ખાન, ખવાસ, મુસ્લા સૈમદ મુખ લીધા ધાસ	
ખાદા ગુલામને દરવાન, ધાટ ધડાઈ ગયો નિદાન	૧૪
હણ્યા હમસી ખાડાની ધાગ, મોમલ કેરો ન જડે પાર.	
ઉલાળી લીધ હાથી સહુ છુટી છોડવિયા તુરી બહુ	૧૫
ઝૂટાવી લીધા હથિયાર. ખાન તણા લુંટયા બહાર	
જેહ ઉપરે સાહ મન હેજ, જહાપનાહના જે ભાણેજ,	૧૬
સાદલ, સિંહ જે મલિકો ખેમ, બળથી કેદી કરિયા તેહ.	
દીકું એવુ અમારે નેત્ર, સાદી મલિક પડયા રણુસેત્ર	૧૭
ખોલે ખોલે કરે સલામ. કેટલા મલિક ન લલિયે નામ.	
સપે કરી બડી રજપૂત, પોતાનું છોડાવ્યુ ખૂત.	૧૮

સુણી વાત રણુ વળિયો રોળ, સાહે મુખ તણ્યુ તખોળ	
મુસ્તાની મજ ઘોડા જેહ લઇ લીધા કાફડદે તેહ	૧૯
મીર મલિક માર્યા રણુમાંય, વાત એવી દેશાવર ગય.	
મુખ મુસ્તાન ન કાઢે ખ્હાર દીલ્લી સાહ ન બરે દરબાર	૨૦
અલખાને વણુસાડ્યુ કાજ, કટકે મરાઠી આવ્યો આજ.	
આખી આલમ વાતો કરે, એજ લગાડી ખાને ખરે.	૨૧
બાખે શીખ મુખે દીવાન, દોહીએ પગ દે નહિ ખાન.	
અલખાને વણુસાડ્યુ કામ, પાદશાહનો લુણુહરામ.	૨૨

x x x x x x

અલુખાનનો જાણી દોષ, પાદશાહ મન આણ્યો રાષ ૨૩

પવાડો

પાદશાહ મન વાત વિચારી, નાહર મલિક બોલાવ્યો
સાથેયો બોજલો મહેલે, ખાડાધર તેડાવ્યો ૨૪

મસલત કરી આઝા આપી, લો નામીઆ સૂર સાથે
મારવાડ પર જાઓ આખ્યા શાહે ખીડા હાથે. ૨૫

મોટા મલિક સહુ તેડાવ્યા. લશ્કર કર્યું સળય
સોનગિરાશુ વિગ્રહ માડો, જઇ મરજૂમિ માય. ૨૬

પાણી ધાન ચલાવો સાથે. સોળત બેઠ અપાર,
આપ આપના મરાતબે લો સુભટ બલા બડનાર ૨૭

નામાકિત બડ, મેગળ માતા, દળ બળવતું લીધું,
લીધું સાથ ધણું પેદળ વળિ, પ્રયાણ વેગે કીધું ૨૮

છળ કળ કરી જઇને લેળે માર રાજ્ય તપાસી.
પાદશાહ મુખ એવું બોલે, રખે ચાય વળિ હાસી. ૨૯

ફૂટ પાડી જઇ કરશો ફતેહ, અમ આઝા પરમાણુ
નાહર મલિકે શિરે ચઢાવ્યુ શાહ તણું ફરમાન. ૩૦

હલહલ કરી કટક સામગ્રી, બહુ મહરત લીધું.
કરી સલામ વાળ્યુ સહુ પાણુ, પછીથી પ્રયાણ કીધું ૩૧

પાદશાહની આણુ ન માને, હધજો બહુ ધુમરાય,
સામતસિંહ ચડુઆણુ રાયનો સુત, કાઠ્ઠડે રાય. ૩૨

વસમો મઠ ઝાલોર તણો, પણુ બળથી લઇશુ મારી,
યા તળેટીએ ઘોરે સુઇશુ, પણુ નાવીશુ હારી ૩૩

બોલે બોલ મલિક બળવના, હડે ન કેમે લડતા
કીધી ફગ, પ્રસૂયા ઢોલો, ને લશ્કર ઉપડતા. ૩૪

ભાભા ઝાડ, બીડ થયુ પાદર, કાદવ કીધુ પાણી
 ડુગર તણા શિખર ન્યમ ચાલે, ત્યમ હાથી સુલ્તાની. ૩૫
 દેશ ટુર્ક કેરાથી નિકળ્યા વાળતે નિશાણે
 ઝોળગી ગિરિ, વાટ, ધાટ, કદર પહોળ્યા સમિયાણે ૩૬
 રામે ચમક્યો કાઠક ભત્રિજ ચાણુદાર તે થાણે.
 સાતલ સિંહની પેઠે ગાળ્યો સગળ વીર સમિયાણે. ૩૭
 ટુરક દેશ આવ્યાનુ જન્યુ, ખૂંચેખૂંચ સુણાય
 કહે સાતલ જમને કંઠ ભેટો ખેલુ ચોપટ ધાય ૩૮
 જૂલે વાટ રામ કાઠકદે, હજી નગર કે નાવે
 કટક ભણી જઈ વહારે ચઢીએ જો સાતલ તેડાવે ૩૯

કાત્રિ કેર તેજ અલૌકિક સાતલ કરે વિહાર,
 હામ હામથી ચાલ્યા આવે મોટા જુજીકાર ૪૦
 કરી તૈયારી સહુ સાચરિયા, પાખરિયા તોખાર,
 જરહજી, કોઠા, રંગાવલી, વળી લીધા હથિયાર ૪૧
 નાહર મલિક તણે દળ મળિયા મડોહરિ મહુઆણુ.
 થયુ જન્યુ જે દિંદુ આવ્યા, ખળભળિયા મેલાણુ ૪૨
 લક્યા કટક, રણવાધો વાજે. ભાગે ખાડાધાર
 સપજો સાતલસિંહ જીત્યો, માર્યા મરેજી અપાર ૪૩
 મલિક નાહર હઠિયો પાછો બની અસભવ વાત
 ટુરક તણા ઝૂટીને લીધા તેજ રહે જ સાત ૪૪
 મારી ટુરકને અડધા કીધા, મચકોડયુ ટુરકાણું
 દોડી લઈ ડોડવિયા હાથી, વળિયા વાતા વહાણું ૪૫
 ઝાલોરે મોઢલીઆ સપળા ટુરગમ ચઢી આપી
 સાતલ જીત સુણી કાઠકને મન અતિ રતિ રહી બ્યાપી ૪૬

વળી મલિક ચાલીને આવ્યા ' ચેખો ક્યું અમાડ
વીતેલુ એક વાગ ચિચારો, વળી કેમ હુ હાર ? ૪૭
મઠ સમિયાણે ઘેરો વાઘ્યો. સાતલ ન કરે જાણ.
ખીખ રજપુતે તેડાવ્યા કાલ્હડે ચઢુઆણ ૪૮

સવા લાખ ખાડાની સાથે, પાખરિયે કેકાણે,
છડી સવારીએ ચઢી આવ્યા કાલ્હડે સમિયાણે ૪૯
એક તર/ કિનરીઓ સાતલ ઝાઝુ લશ્કર લખને,
ખીજ ખાજુ કાલ્હડેનુ વળગ્યુ કટક જધને ૫૦
ખે દળ ખે ગમ મચ્યા માગવા મલિક વચે સહુ લીધા
છવ પર આવી મલિક પર સામા મેચે હદલા ડીધા ૫૧
સમળ ધનુષ ટકારવ ગાજે, સામા આવે તીર,
લોહ હોડે જ્યમ વિજળી ઝખકે, લઢે મઠોટા મીર ૫૨
ખે આગુ બળવતા હિંદુ દેતા સરખો માર,
ખીખ મલિક કેટલા કહીએ ' માર્યા મલિક નહાર ૫૩
ગજઓમા બહુ બળવતો, સીધળકુળ સપરાણુ,
ભયો ભીડી રહામે ગણ ચાલી સુભટ છાડયો પ્રાણ ૫૪
આજ લગી સૌકો જાણતા જગી જુદે જોહ,
સુભટ ભોજલો—મઠ ખાડાધર—મુઓ રણગણ તેહ. ૫૫
જીત તણા ડકા વાગ્યા ને મીર મલિક સહુ માર્યા
દળ દળી વાળી કાલ્હ રાયજી, પછી ઝાલોર પધાર્યા. ૫૬
દીક્ષી સાકિયે વાવડ દીધા, "સુભટ બેક બહુ બળિયા,
ખાડાધર ભોજલ ને નાહર સમરાગણુમા ઢગિયા." ૫૭
એવી વાત મુખી મુદ્દતાને કે જીત્યો ચઢુઆણુ,
વીતકે મલિકને બહુ વીતી બલખાન પરમાણુ ૫૮

વાર વાર નિજ હાર સાબળી તત્તલ્યુ ઘઈ હેરાન,
 “કમા બલાઈ ઉડી તુરકાણે” એમ કહે સુસ્તાન. ૫૯
 ખાનજહાન, મલિક અમાદલ, મલિક નેખ તે વાર
 મલિક કમાલુદ્દીન તેડાયા, મહેલે સુમટો ચાર ૬૦
 માલ ચોકીએ મસવત સાર વાતો કરવા લાગ્યા,
 જે જે મલિક કટક લઈ ચલ્યા તે ચડુઆણે કાપ્યા ૬૧

પાદશાહ મુઝે વળ ધાલી, બાળે રાખી મામ
 “જે કો મારી આણુ ન માને તેનો ફેડુ દામ ૬૨
 કનોજ, ગાજલુ, ગોંડ, ચૌધ, મે મહારાષ્ટ્ર વચ કીધ
 લટદેશ ને સિંધુ સવાલખ, થુર્જર, સોરક લીધ ૬૩
 ન લીધા મળાવ, ચડેરી, માડવ, સાગમપૂર,
 રણથમ્બોર, ચિતોડ બચો ગઢ, વળી લીધ નાગોર ૬૪
 જવાનપૂર, મથુરા પૂરવા, વળી તે અનરવેદી,
 ડીસા, કાકપુર, અને મોજપુર, બળે લીધ દળ બેદી ૬૫
 દળ સહ સાગર સુધી પડે, ગયો હુ પૂરવ માય.
 હિંદુ રાજ ભગ્યા, ધર તજ્યા, થાણા થાપ્યા ત્યાય ૬૬
 હિંદુસ્તાન, પાડચના નાખ્યો, વળી જગજધર લીધ
 કાશ્મિર, દમર ને હિમાચલ, દિખર લગી વજ્ર હાંધ. ૬૭
 ખુરાસાન મેં ખરી તળ ખૂદ્યુ બળથી લીધ નિદાન
 મેં મારી મોગલ દળ તોડ્યા. લીધા ઉચ, સુસ્તાન ૬૮
 ચીન, જુઝાન, કુરુર દેશપતિ દિલ્લી ઝોળગ આવે
 દારસમુદ્ર સુધી જઈ મડધા જોરતક્ષી અમ લાવે. ૬૯
 કલવદગૂ ને અનાગુડી, બેદર, દેશ તિલંબ,
 વહોરે નાગરવેલી, સોર્ત, વડે વાણી ન્યા ચંગ. ૭૦

એવી વસમી ભૂ મેં ચાપી ખાડાધારે લીધી.
 રામદેવ-દેવગિરિ રામ-તેણે એવી દીધી. ૭૧
 ઝાઝા વમળો ભરિયા દરિયા ભીતર વસમો એટ,
 સિંધલદ્વીપ તણો જે રામ કરે હાથીની બેટ ૭૨
 ઉચ, કલહચ ને જાવાબદર, હોરમજ વસમા ઠામ,
 અમ ઘેર ત્યાની નિપજો આવે, અમને ભરે સલામ. ૭૩
 એતુબધ રામેશ્વર સુણિયે બાધી વાનર પાજ,
 અમલદાર રહે, આણો વતે ત્યા, અમ એવું રાજ, ૭૪
 ભરતખડ ભડ નીર હું, મેં લીધ ગઢ વસમા મુદામ,
 મુણીએ ગઢ ઝાલોર વિષમ છે, ચહુઆણોનો ઠામ. ૭૫
 આગળ વાર એ ચાર હરાવ્યા, તુરક ન ફાવ્યો લામ.
 ગમ આવી મોટા ગમમા મને હવો વિરામ ૭૬
 ઝાલોરે આ વાર જઈને બનાવીએ અમ તેજ,
 બળથી મોનગિરો જીતીએ કે તજીએ આયુધને જ ” ૭૭

કરી પ્રતિજ્ઞા એવી શાહે અને દીધ ફરમાન.
 ખાન તેડાવો પાટણથી એમ બોલે છે સુક્તાન ૭૮
 તેડી કાસદ છડી સવારીએ પાટણ બણી ચવાવ્યો.
 નગર બહાર સૂમાએ આવી સિરપર હુકમ ચઢાવ્યો ૭૯
 વાવ્યો હુકમ. કરી તૈયારી તેડાવ્યા મોનાર
 દાર કોરા સહ સુદગ ક્રીધ સોનાનુ આગાર ૮૦
 બાવન મણુ માનાનુ બનિયુ ખાને સાથે લીધુ.
 દિશ્વરી નગરે જઈને બધી વિધ બેટ શાહને ક્રીધુ ૮૧
 વણુ પગાણુ ધામા ચોતરશ પાદશાહ ફરમાને,
 ગણા, રાય, મલિક ને મડધા તેડી આણ્યા ખાને ૮૨

કેરકેરથી સહુ દળ આઝ્યું ચઢી ચાલ્યો સુસ્તાન.	
બમ્બા પડાવ કરે ત્યા રોકે સાત કેસ મેલાણ.	૮૩
ગજ હજાર બે ચાર પાખર્યા, વંટા ધૂધરમાળ,	
પાય સાકળા ખળકા કરતા, કુબચળ સુવિશાળ.	૮૪
આવણુ માસે ચઢિયા દીસે જેવા કાળા મેહ,	
ગજવર ઠાઠ ચાલતા દીસે જોતા નાવે છેહ	૮૫
સાલિહોત જેહની કસોટી તેવા કોટિ કેમણુ.	
ગડ ઝાલોર બણી સાચરિયા સહુ દળ સહ સુસ્તાન	૮૬
મહેર, બોઈ અને ઠાઠિયા ચાલે રૂહાર, કમાણી,	
ચાર હજાર સાથે સાચરિયા વહે પખાસે પાણી.	૮૭
ત્રીસ હજાર વાણીઆ કટકિયા સાથે વરતુ ચલાવે	
ગાડે ચઢી ચાલેતી ધાણી, ધાત્રી ફેરબા આવે.	૮૮
મોત્રી, ધાત્રા ને સજવારા, સાથે ચાલે માળી.	
દરજી, બાખર, ઝોડ ચાલીઆ. ચાર હજાર તખોળી.	૮૯
કાવડિયા દાર લઈ ચાલે, બાઠી વહે ખમાર.	
સહત્ર પાય ચાલે બઠિયારા વાટ ઘડા લોહાર.	૯૦
સહુ સલાટ સાચરિયા સાથે ચૂનો વહે ચૂનારા	
ચાલે વહોરા કાગળકૂટા હીર તણા તૂનારા	૯૧
ચાર લાખ વેપારી ચાલ્યા બાર લાખ ઝોગગાણા	
કરકટિયા, હજારી, બાલાધર, ફરસીધર સપરાણા	૯૨
દળ ચાલતા ધરણી કપે ઝોપ ન ઝીલે બાર.	
સાખર કેરા પૂર ઉલટિયા જણે રેલણુહાર.	૯૩
ખણુઆ, ઢોલ, નેરેરી વાગે સાથે સહત્ર અદાર.	
નંગડ ઢોલ, નિશાણુ પ્રસડે, મુશિયે જોગન બાર.	૯૪

પડ્યો દેશ ભડ વીર તુરકને ત્રાસે. દોદશ નાદો.
 ધણુ દિવસ દળ મારગ ચાલી, મારવાડમા પેડા ૯૫
 ઝાઝા નીર સરોવર મોટા વળી છે સુદર ઠામ
 પહેલા દળ સમિયાણુ આવ્યા, પાદર કર્યો મુકામ. ૯૬
 અસપતિ રામ મુખ બોલે એવું “બળકટ આગટલકએ,
 ભેળ પાડી, મેલીને થાણુ, પંજી ઝાલેરે જઈએ ” ૯૭
 લોક સહુ નાશી ગટ ચડિયા. તળેટી તુકે ડંધી
 ગઢપરતુ રહેડાણુ વાર બહુ. બલી તૈયારી કાધી ૯૮

સાઠ વરસ વાવરતા પહોંચે અન્ન તણા કોડાર
 સમિયાણુ સાતલ બહુ બળિયો, માહી મલા લઢનાર. ૯૯
 મઠ ને સૂકા ધાસ, ચણા વળી પૂળા કડબ અપાર,
 સાતલની ઘોડારે બાધ્યા, હય રહે પાય હમગ ૧૦૦
 બળતણુ, લૂણુ વરસ સો પહોંચે ઉપર બલી સગઢ
 સાજ સવાગ બપોરે પાડે સાદ, ગલે રધાહ ૧૦૧
 પાણી બધું સરોવર ઉપર, નીડે નહીં લગગ,
 આકાશેથી મેત્ર ઉલેચે, તો ય ન આવે પાર. ૧૦૨
 ગિગિ ઉપર ગટ વસમી જગાએ વસમા પોળ પ્રાકગ
 ઉંચા કોડા, વણી બારીઓ, વળી બહુ વમમો માર ૧૦૩
 ચઢી ત્રિકળશે સાતલ જોયુ દોહુ દળ મુક્તાની.
 ગઢ તળેટીએ સરવર પાળે હાથી બાધ્યા આણી. ૧૦૪
 ઠામ ઠામ સાખાન, સરાયા, ડહલી ને ઝોકચોઈ,
 ટોડે ટોડે હયની સોઘ સાતલદેવે જોઈ ૧૦૫
 પદવીસગ બહુ ઉંચા નેજા જોતા પાર ન લાધે.
 સેના જોઈ સાતલને મનડે ઝાઝૂ અચરજ વાધે. ૧૦૬

સૈન્ય તણી સામગ્રી દીધી. સાતલ કરે વખાણુ
 ધન્ય, ધન્ય, દિન આજ અમારો કે આવ્યા સુસ્તાન ૧૦૭
 કોડે કોડે કર્યા રખોપા, મોટા મડા ચઢાવ્યા
 ચોપાસે ચઢુઆણુ ભીતે બજા યન્ત્ર મડાવ્યા ૧૦૮
 નિકટ ઉતાવળી દીકલી ઉપર સફૂં કરી મડાવી.
 આપ આપણુ હામ રહે નિત ગતે ચોટી આવી ૧૦૯
 રતોવાઇએ વળએ હિંદુ, રાતે કનરી આવે.
 દહાડે દહાડે કરે હમલા, આવે ચોપટ ધાણે ૧૧૦
 નિત નિત ગદ સમિપે ચઢી આવે સહુ દળ સહ સુસ્તાન
 નિત લટના રોપાળા રજપુત, વળી સાતલ ચઢુઆણુ ૧૧૧
 હિંદુ તુરક પંડે ઝાંજેગ. નિત નિત જુદો જામે
 સપીને નિત કરે ધસારા, રૂડી માં સમામે ૧૧૨
 વાનર પેડે ફાળ ફેલ, કોઇ ધાઇ કોઇ ચઢી જાવે
 માઝમ રાતે કોકમાણુ ગઢથી દળ હમહમ આવે ૧૧૩
 દિકલી ચઢી ઉપરથી ઢાળે મડ રડતા તે છૂટે,
 હાથી બોડુ આડુ આવે તરન મ વણુ ખૂટ્યે ૧૧૪
 જાળવતા એ પેર હિંદુ ગદ હડે ચઢ્યો સુસ્તાન.
 સાન વરસ લગી ઘેરો રાખ્યો, છડાવ્યો ચઢુઆણુ. ૧૧૫

ગદ ઉપર નિત આય પેખણા, મુણાય બીન મુદગ,
 નિત ઓચ્છવ, નિત નર્તકી નાચે, નિત નવનવા રમ. ૧૧૬
 ચઢી ત્રિકળસે સાંતલ બેસે, ચોપા ચામર ઢાળે.
 કટક માલી સિંહાસન બેઠા, પાદશાહ નિહાળે. ૧૧૭
 ચાહ કહે છે, સાદ પૂડાવી, તિરંદાજ બોલાવી,
 ને બાજે મઢનો જલસો, તે મુખ માગ્યુ બે આવી. ૧૧૮

મસિક અમાદલ કેરો બદો, નામ હબાપુમીર,
આખે પાટો બાધી ફેકે તો ય ન ચૂકે તીર ૧૧૯
ધનુષ બેવડુ વળી ગયુ ને બળથી તીર વહ્નયું
જાઘ સીધુ શોઢીને વાગ્યુ ચરીર સોસઝ ફૂટ્યુ ૧૨૦
થયો ગગમા ભગ' ધરાતળ પડી કોપ્યો ચડુઆણુ

તિગદાજ તેડો કહે સાનવ, જોડ ન ચૂકે બાણુ ૧૨૧
રામસિંહ રજપુત રાયાજો, તત્ક્ષણુ માગે બીડુ
સાતવસિંહ' પ્રતાપ તમારે શ્વેચ્છ અર્ધિથી કંડુ ૧૨૨
સાધ્યુ બાણુ, પણુજ ગાજી રહી હબાપુ ડધ વછોડી,
જુગલ લક્ષ્ય વિંધ્યા સાથેથા, તખ્ત શાહનું તોડી. ૧૨૩
દીઠા તુરક પડ્યો સુસ્તાને, તત્ક્ષણુ છોડ્યુ સ્થાન
મરણુ તણે બય સહુ ચરથરે, રખે આવતુ બાણુ ૧૨૪

તુરક ધસી ગઢ સામા આવે ઉડી આવે અસ્વાગ
સામેથી બાણો બહુ વગ્સે કેર કરે નળિયાર ૧૨૫
ગઢપરથી ઢીકણી દળે ને ઝાડ સહુએ ભાગે
ચુડા, હાડ, સુખ કરે કાચકા પડતા પડાણુ વાગે. ૧૨૬
અગ્નિ પેડે ઉડતા દીસે ગોળા નાળે નાખ્યા,
ખીંત ભાગીને બૂકા કરતા ઉડે મોટા તણુખા ૧૨૭
મગરખી તોપે ગોળા નાખે, ધુ સાધે સ્તાર,
જ્યહા પડે ત્યા ઝાડો ભાગે, પડે કરે સંહાર. ૧૨૮
પડે ત્રાસ, બટકિયા છૂટે ચાય ધૂધૂ ને કેર.
વિજળી સમ ઝગકતા દીસે, ઉઠ્ઠાપાતની પેર. ૧૨૯

તુરંતે તવ ટેવિયુ, બહુ દિન નગર જાય કહી લીધુ.
મારૂં સુન્તાની લશ્કર ખાખાવીખી કીધુ ૧૩૦

એ કર નેડી કરી વિનતિ, આશાપુરી ઉર ધારી.
સાતલ કહે, ભાગ તું મકટ સર્વ અશુર નહારી ૧૩૧
કીધી મહેર, અખિકા તૂઠી, દીડુ પ્રત્યક્ષ રૂપ.
કર ઝાલી દળ જઈ દેખાડયો નિદ્રા પોઢયો ભૂપ. ૧૩૨
પચ મુખ, ત્રિભોવન દીકા, કપિલ જટા સુવિશાળ,
મુડમાળ દીકી, કર તુંબી, દીડું બ્રહ્મકપાળ, ૧૩૩
જટા મુગટમા ગગા દીકી, અંગે ભસ્મી ધૂળ,
બ્યાધયર્થ પાગરણુ દીકા. દીડું વળી ત્રિશૂળ ૧૩૪
હોહરો.

ચિત્તે ચમક્યો, ચિત્તવે, હરખો રલો સિર નામો,
પદ્મનાભ પડિન કહે, નેયો સાતલ સ્વામી ૧૩૫
પવાડો.

રૂઢ પાઠશાહરૂપ અવતર્યો ' કેમ કહ કુ ધાય ?
વિમાસી હઠએ વાત સાતમે, પાછો દીધો પાય ૧૩૬
વળી વિચારી પડખામાથી ગૂર્જ લીધ અંધાણુ.
ત્રિશુ અંધાણુ સાતલ જાણુ, નહિ માને સુન્તાન ૧૩૭
પાયે લાગી આશાપુરીને, ગઢ આબ્યો ચકુઆણુ
જાણુ સકળ સ્વરૂપ, રાયજી તો ય ન મૂકે માન ૧૩૮

પ્રધાન કહે એક પેર જ કરીએ, વિનતિ શાહ ઉગ્ર ધરીએ,
ગઢ ઉપર છે એક સરોવર, નાશ તે તણુ કરીએ ૧૩૯

દિલ્હીથી શુભપાટ તાપડા લાખ એ ચાર મગાવ્યા
કોટ તણી ભીતિ તે છાના લેઇ યન્ત્ર મડાવ્યા. ૧૪૦
પાખીની શી વાત કરીએ, જેણે મારી ગાય,
ગૂણો ઉપર યન્ત્ર મડાવી, લેઇ નાખી જળમાય. ૧૪૧

ચોપાઇની ચાલ

ચયુ પ્રભાત ઉતાવળી ઘણી, સુદરીઓ ચાલી સગ બણી.
પ્રથમ જળ સાર નિર્વર્ણ, દીડ આજે લોહી વર્ણ ૧/૨
ગાય તણા માથા જળ તરે કાઠે કો નવ દાતણુ કરે
વન્ધો દોષ એ જળમા વડો પાણીહારી કો ન ભરે ઘડો ૧૪૩
પાળે આવી ગુએ લોક, હમડે આણી ઝાઝો શોક
પણી વિષ નાણુ આધાર પાણી એ જ ઝવાડણુહાર ૧૪૪
છે મોટા જે રાણા ગય, જળ વિણુ લણુ જીવ્યુ નવ જાય
એમ ખિન્ન મન સાતલ થયુ, અતપુર તેડી પ્રહિયુ ૧૪૫
પણી કહે, વિમાસણુ કશુ ? અમે ઝમોરે મહુ પેસણુ
દિડુ પ્રભુ ગણે જે ગાય, તેહ તણુ લોહી જળ માય. ૧૪૬
આશા જીવતર કરી ટળી, એ પાણી પીજીએ નહિ પળી
વાન વિચારી ગણીએ ઘણી, લખ્યા લેખ કાઠકડે બણી. ૧૪૭
અડુઆણુતુ ગગુ રાજ, અમે બહુ બજવીશુ આજ
માલ રાણીએ એ ઉચ્ચર્યો, જાણો અમે ઝમોર જ કર્યો. ૧૪૮
કાઠ તણી રાણીઓ જેહ, ઉમાદે ને કમળાદેય,
જયતલદે, ભાવલદે સતી, લખી વિનતિ તેઓ પ્રતિ. ૧૪૯
કહાવ્યુ અમ વીત્યુ છે જેહ, કાલ તમેને વીતશે તેહ.
વળી રાખએ અમપગ નેહ, જતા ઝમોર કહાવિયે એહ ૧૫૦

એમ કહી ન લામડી વાર, સહુ ગણીએ કયાં શબ્દગાર
ચંદન કાષ્ઠ આણિયા ધણા, પરિવાર મળિયા તે તણા. ૧૫૨
સાદસ પ્રતાપ એટલી આય, પેદા રાણી પાવક માય
રામ રામ વાળી ઉચરે. તેને નીર સ્વજનોને ખરે. ૧૫૨
હોહરા.

જળ વિષુ કેા જીવે નહીં, જળ જીવન જગમાય
પદ્મનાભ પડિત કહે, જળ વિષુ રહ્યું ન જાય ૧૫૩
રામ સિંહા.

સાત વરસને માજને વાળિ ગોરિડા દળ બહુ ધાણુ,
ગદપતિ ઘેરે ભડી ગ્લો, ચોવટમદ્દલ ચઢ્યાણુ ૧૫૪
સમિયાણે સુદતાની સૈના આવીયારે
કુનરી કોડાળી ફટડી વળી વળાયુ કવણુ દુહડા ભણી? ૧૫૫
આમણી

ભાઈયુએ બેઠ હેખાડિયો, સર કરીયુ વિનાશ
પાણી પીવાશે નહીં, રહેચ્છ મન પોકો આશ. ૧૫૬
જળ વીણુ લાણુ નહિ જીવીએ, જીવન જળ જગમાય,
જે દિન જળ નવ પાખીએ તે દિન દેહ કરમાય. ૧૫૭
સાતલ કહે, સુણુ સુદરી દિન પાચ કે સાત,
પિંડ પ્રાણુ હો પ્રાણુણુ, ચાઓ આવ જગ ખ્યાત. ૧૫૮
સાતલ અંતપુર વિષે રાણી નારિંગદે નિરવાણુ
પ્રેમાદે પડી પાવકે નિજ દળ સુણુ સુદતાન. ૧૫૯
આપાણી ચાલ

અવધે એટલી પહોત્યો કાળ, ગદ આકાશે ધૂમવરાળ.
સાતલ કહે "ગૂરજ મોકલો, પાદસાહ કહેશે હું ભલો. ૧૬૦

સાચી વાત શાહ લેહરો સહી, મેં નથી માયો મનથી ચહી.”
પાદશાહ કહાવે એમ વાત, “સાતલને આપુ મૂળરાત ૧૬૧
સાતલ જો આવી અમ મજે, મરણુ તણો ભય નિશ્ચય ટળે ”

તળુ પ્રાણુ પણુ ન તળુ માન, લાજે શાખ બલી ચહુઆણુ ૧૬૨
વસ્તી ઉતારી કરી કિપાય ત્હી પડયા સદ્ રજપુત ત્યાય
પહેલા પૂજ્યા શાલિઆમ ધરીયુ હઠજે રામનું નામ ૧૬૩
નાહી કોરા દીધા વાળ કડે ધરી તુલસીની માળ
એકમના સદ્ રાયો થયા, ચાલી તુરકને કટકે ગયા ૧૬૪
કટક માહી તેજ પાખર્યા, હાથી સામા તતા કર્યા,
દળ લહે શાહ પણુ સામા થયા, હિંદુ તુરક અથડાઇ પડયા ૧૬૫
હિંદુ લોહ ન પામિયે પાર, રજપુત વખણાવે હથિયાર.
જેવુ જીવ્હ રાવણુ ને રામ, જેવો કૃષ્ણ અસુર સમામ. ૧૬૬
એક દલે હિંદુ સદ્ બડે, પોસાતા પાયક રણુ પડે
જણુ પહોર દળ સામો લદયો, ધણુ ધાય સાતલ રણુ પડયો ૧૬૭
સાતલ પ્રતાપ એટલી આય, રજપુત લઠી રણા રણુમાય

શાહે ભોહી સાતલ તણુ, વાણુ, વખાણી વીરાતન ધણુ. ૧૬૮
પલનભ પડિત બુધ કહી, સમાપ્તિ ખીજ ખડની ચહી. ૧૬૮૬

ખંડ ૩ જો.

ચાપાઈની ચાલ.

- ત્રીજા ખડ તણે આરંભ, જોએ પદ્મનાભ કેવિ જાહ.
સમિયાણે ચઢિયો સુસ્તાન, જાહ હતો સાતલ ચડુઆણ. ૧
- લીધો મદ આણ્યુ અભિમાન કાઠડ બણી પાઠવ્યો પ્રધાન
કહાવિયુ સુસ્તાને નેક, “બળથી દૂર્ગ લીધો મેં એક. ૨
- આવી અમને કરે સલામ, બળે નિકર છડાવુ ઠામ.”
શિર ધરી આજ્ઞા મયા પ્રધાન જઈ બેઠયા સભરપતિ કાઠ. ૩
- આવ્યા શાહ તણા પરધાન, સભા મધ્ય રાયે દીધ માન
પ્રધાનને પુછ્યુ ચડુઆણ “કેવુ વચન કહાવે સુસ્તાન ?” ૪
- કહે પ્રધાન એવુ તે વાર:- ‘કોણુ શાહ દળથી ભડનાર ?
જે ભૂતળ ભડ વીર પ્રસિદ્ધ, રાય રાવ જેણે વચ કીધ. ૫
- જેને લાખ તેજ છે આઠ, મજવરનો જેને ત્યા ઠાઠ.
જેને છે નવનિધિ બંઠાર જે લડતા નવ પામે હાર. ૬
- તેનાથી હક નવ માડીએ મેળ કરી ઝપડો છાડીએ.”
આવુ વચન સુસ્તાને કહ્યું:- “બળથી મેં સમિયાણું મહ્યુ. ૭
- તેમ જ સોનગિરિ હું લઇશ મન મુજને અવ દોષ ન દખશ”
જોશ્યો રાય સુણો પરધાન ‘થોડુ બળ ઝાઝૂ અભિમાન. ૮
- સુસ્તાની દળ દબ્યુ સાતલે’ રખડયા સાત વરસ મદ તળે’
પાદચાહની એવડી આય’ પણ વાવર્યું સહસ્ર પળમાય’ ૯

* પુનાની પ્રવર્તમાં છઠી અને સાતમી વરસે આ દોહરો છે:-
દોહરો

પદ્મનાભ પડિત કવે, જેને તૂટ્યા ઇશ,
એની બરાબરી જાય ક્યમ મન ન આણો રીસ

સરવર જળ પી'તુ પોપટે, કહો કેટલું તેથી ધટે ?
 કાહ્ન વચન બોલે એ વિધે, શો પુરુષાર્થ સમિયાણુ લીધે ? ૧૦
 જે પાદશાહ આવશે વળી, આગત સ્વાગત કરશુ બલી '
 આવે ન કરી ઉધામો આજી, શાહ સુવરની માટી ખાય" ૧૧
 બોલ્યો કાહ્નદે હડ ચઢી વળ્યા પ્રધાન ન થબ્યા ધડિ
 પ્રધાન કેરૂં થયુ અપમાન જુદારિયા જઈને સુસ્તાન ૧૨
 આગળ રહીને કરી વિનતિ, "શિયા વિલાસી સમરપતિ
 જે સાગર વડવાનળ સમે, તો કાહ્નડ તુરકોને નમે ૧૩
 કહી કાહ્નદે વાતો વણી, શી વિસાત સમિયાણુ તણી ?
 શાનો ગર્વ તમે મન ધરો વરમે સાત લીધો ટેકરો ' ૧૪
 સાતલસિહ ગર બહુ બળી તેણે દળ તમ નાખ્યુ દળી "
 "શુ કાહ્નડતુ કરો વખાણુ," હાકોટયો હડંથી સુસ્તાન ૧૫
 "હુ ચાલુ યુધથી આપણી, ગઢ ઝાલોર હુ નાખુ અણી.
 સુગજ ઉગતા કેરો દીપ ? કેરો નાગ ગરૂડ સમીપ ? ૧૬
 સિંહ સમીપ કેરી ગજમાળ ? દેવ જ્યમ સમતો વર્ષોકાળ.
 હડ બાજની પેડે દોટ મારી બોદી ઝડાવુ કોટ " ૧૭

વાગે બાર હજાર નિશાણુ, સહુ દળ સહ સાચયો સુસ્તાન.
 કટક ચાલિયા ડકો દષ્ટ, પમ રજ સવળે છાપ રહી. ૧૮
 હામ હામ બડ ધાડા ધાય. નાઠા લોકો દોદશ જ્યમ
 ચાલે કોષ પાધરા ફેર કટક પહોચ્યુ બાહડમેર. ૧૯
 જાણે રાય અમ નડિયો બહુ, મારૂં દેશ ઉગડયો સહુ
 ગાળે જે આવ્યુ તે ખરૂં, જીવડ સિતાબીથી સર કર્યું ૨૦
 પાદશાહે દીધ શરમાન, વૂટી નગરી દીધ મેલાણુ.
 પિસ્તાળિસ હજાર બુદેવ થઈ, પૃથિવ અવતરિયા દેવ ૨૧

બહુતા કદી ન ધારે ખેદ, અગ સહિત મુખ ચારે વેદ.	
બ્રાહ્મણના રૂઠા આચરણ નિત ખેડા શિખને બ્યાકરણ.	૨૨
મિત્રભાણતું શુ કંઠ વખાણ વિદ્યા ચૌદ અઠાર પુરાણ.	
આયુર્વેદ, ચરક, સગીત, જાતકિ ૧૫ મળ બરત વિનીત.	૨૩
નાટક, ખીજી વિદ્યા રણી, જ્ઞાપુરી ચહુઆણે તણી	
શ્રીમાળીના મરવા જોત, ઘેર ઘેર અવસથ અમિહોત.	૨૪
રમૂનિ વિચારનો જાણે મર્મ, નિત નિત આચરતા ખટ કર્મ	
ઈદ્રાદિક દેવનો વિભાગ, થાય મિત્રભાજે નિત જગ.	૨૫
બેટયે પાતક નાસી જાય. આકાશી ધોતિયા સુકાય.	
આજ્યા તરબાણા લઇ હાથ શિખો બહુતા જાણે સાથ	૨૬
સહન અડમાસી આજે થયા, જાણે અહિયા તે અવતર્યા	
એવું લક્ષીનું વરદાન, જ્ઞાસદન ખુટે નહિ ધાન	૨૭
પદ્મનાભ જગમા વર્ણવે, મિત્રભાજ શ્રીમાળી વસે	
કુમારિયાએ કર્યું વખાણ મનપર વાત ધરી સુદાન	૨૮

જોરી મલિક દીધુ રરમાન બસો બાધનું આગેવાન.	
સાહસી રજપુત આમળ થયો. મિત્રભાજ જુમાટો મયો.	૨૯
વીર ફેરવ્યો, પાડ્યો ત્રાસ. વિપ્ર તરત કરજો નિર્વાસ	
કરી હોમ દોહીને ગાય, નહાસી જાણ વહાણા ગાય	૩૦
ગુરક આવીયા કહુ કરે, સતું નગર સહુને ધરે	
જોરી મલિક ધણેરી હામ કરી લૂટ લમાડ્યું મામ.	૩૧
વજ્યા કટક ને ઉઘ્યો બાણ મદ ઝાસોર થયુ તે જાણ.	
કાફડે રાખે એમ કથ્યુ, હવે આપણે જીવવું કથ્યુ	૩૨
પાદશાહની પેખો પેર, દેવાલય વરતાવ્યો ફેર.	
બ્રાહ્મણ જે ન મુકાવું આજ જીવીને કરવું શુ કાજ ?	૩૩

આપણને હવે આવે ખોડ, શીઘ્ર મસાણી ઘોડા છોડ
 સાહસ શોભતુ, ધનુ બળવત, ઘોડા લેધ ત્હા પ્હોચત ૩૪
 મહીપ, છત દેવડો વખાણી એ રજપુત બળવતા માની.
 બળ જેના બળે છે રાય, તતખણ બીડા કર્યા પસાય ૩૫
 મહીપ ' કાલ્હ કે' સત્વર આજ વચ કનિશે તેડો રાજ.
 ટુકમ કાલ્હ રાયે આપીઆ સહુ વાધેલા બોલાવીઆ ૩૬
 સોળકી, રાઠોડ, પરમાર, બળે ઝળહળતા ઝૂઝાર
 બળવતા બારડ ને દૂણુ, ઝાકે ટકી મુખ આમળ દૂણુ ? ૩૭
 હરિયડ, ચાવડા ને ડોડીઆ, વેગે રાયને આગળે ગયા
 જયવતા બદલ ને દૂલ, નર નિડુમ, ગરવા ગોઠીલ ૩૮

ત્યા શ્રીગરણે વાચી વહી, બારગિરી હય વેચ્યા તહી
 ચાચુ, સુહડ, બલુ, રહીઉત, ચોરાશી તેડયા શેલોત ૩૯
 ભૂડો, રીઠાઉત ને પતુ, અજેશી, મેડ, વિજેસી, સતુ
 ત્રણસે સાંઠ ગમાજળી તુરી એ રજપુત ચઢિયા પાખરી ૪૦
 ધાધણુ અને ત્રસોમુ સાર, જેસલ, લખમણુ અતિ ઝૂઝાર
 અગિઆરસે કિહાડા તુરી, એ રજપુત ચઢયા પાખરી. ૪૧
 મૂળરાજ ને મારે જાણુ, અરજણુ, વીહલ વળી વખાણુ
 બારડ, બાપુ માટી ભક્ષા, એક હજાર દીધા ચાપલા. ૪૨
 ઘૂઘલિયુ, નરસુ, વેજસી, કરમણિયુ, માલકણુ, લૂણુસી,
 પદરસે પાખરીઆ ચગ તેને દીધ કાળુડા તુરમ ૪૩
 સોબાઇત, પાચુ, અડવાળ, લૂણુકરણુ, જગસી, જગમાળ
 એ રજપુતને દિધ સુગ એક હજાર નીકા તુગ ૪૪
 મેધુ, લોલુ, દેવાઇત, મૂળરાજુ, મહીકે, છત,
 ઘોડારે જે તેજ બયા એક હજાર દીધા ચાપલા. ૪૫

- દાંધી પાખર પીઠ પલાણુ, પદર સે બોરિયા કેકાણુ.
દેવસિંહ, બોણુ, ભડ બેય, અણુતુ, ધડસી, તેણુ જોડ. ૪૬
- આલ્હણુસી, વીરુ, સોમસી, ગુણુ, સામત, સમળ ભીમસી,
સાલુ, મહીપુ ને મહીપાળ, વીરમ વળી એન્ડોનો કાળ. ૪૭
- પદાણુ કરીને એક હગ્ગર હરિમડ તેણ દીધા સાર.
કાહનુ, ગહેલાકેત ને બાણુ, મુણુ, ધાર કડ વખાણુ, ૪૮
- દેવવશ જે તેણ હવા, પદરસે દીધા ગંનુઆ
પાતળ, પૂનરાજ, રણુમણુ, સાયુ, વાયુ, સાહણુમલ્લ ૮૯
- એક હગ્ગર કલથિખા તુરી એઓને આખ્યા પાખરી.
ચાહડ, ખૂજડ ને હમીર, સિંધલ, બોટુ, ભીમુ વીર ૫૦
- સહજ મેરાહા આપિયા, જે લખ સાણી ચાનક ગયા
ઝાઝણુ, પાતુ ને પડિહાર, ધીરુ, વીરુ, સાતલ સાર, ૫૧
- પાણીપયા પીઠ પલાણુ એક હગ્ગર દીધા કેકાણુ.
પુનુ, બારમલ બાહુળી, વખાણું રાયમલ. મુણુ વળી, ૫૨
- બહાર સમે કોપે ધડહડે, એક છલગે તુરીપર ચડે.
લાખણુસી, સાલુ, ધારસી, ધાર મુજમ ને પથસી ૫૩
- એક એક નામે જુણુઆ આખ્યા છે તેણ સિંધુઆ.
મેરુ, તેજે ને સામન્ત, બારૈયુ, જોહહણુ બળવત ૫૪
- બુદ્ધિમા ત્રેમ બળમા વડા, કરડે કેકાણે તે ચડયા
શરુ, વીજડ, સિંયુ બાણુ, કડુઉ, ખીમુ મરદ જ ગણુ. ૫૫
- પીડે પથરગી પલાણુ એને દીધ હળસી કેકાણુ.
ધીરુ, ભડસીને મોખસી, કુવરપાળ, બોલુ, ખેતસી ૫૬
- દીધ એમને તુર્કી તુરગ વાણુવેગી જે ચાલે ચમ.
જમતકરણુ પૂનુ, જમમાલ, દુદુ, ધડસી, દુર્ગનસાલ ૫૭

ખરીએ ક્ષિતિ ખૂદે બળથકી, પુરાસાણી હય દીધા નકી. કુમકરણ, સાપુ ને રાણ, રણગર અડકરણદે બાણ.	૫૮
માણ, વિંછી, અરબણ જાણ, વીસુ, દેપુ વળી વખાણ ચાચુ, માડણ, રાવવ, હણ, ગાણ, સ્થાણ, કડક, નણ	૫૯
પાપુ ને હરદાસ, સગર, મળરાજ, સર, રણગર, હગજ, દેણ ને વીજપાળ, રામુ, રીંધુ ને નરપાળ,	૬૦
સાદુ, દુદુ ને શિવદાસ, મેણુ, ચાદુધ ને બ્રહ્મદાસ, નુંબણ, શિવુ, વીરુ, અજુ, વાકુ સાણ, ચાણ, જણ	૬૧
સીદુ, મુલગ ને રણવીર, દેણુ, કેણુ ને રણધીર, રાણુ, વીરમ ને દેવશી, લખમુ, ઉદ્ધસિંગ, ખેતસી.	૬૨
માણ, ગાજણ ને સમગસી, કોણુ, લૂણુ ને રાજસી, શોણુ, સોદુ, સલકણુદે, વીકમ, મડુ, કુવરપાલદે	૬૩
કુણુ, જાજણ, સલખુ, સિંવ, જણુ ધરણાધર નરસિંગ, માણ, માડણ ને રામદે, છાણુ, વાણુ ને બીમદે	૬૪
મોકલ, હામુ, ગજધર, બીમ, વેળાવત, મેણુ ને ખીમ, વળી વજેચી, ઉદુ જાણુ, હીર ને હગપાળ વખાણ	૬૫
• પદનાભ નવ જાણે પાર, રજપુત સદ સખળ ઝૂંઝાર નુરી ખરીએ ધરણી ખણે, અનુપમ દિસારવ હણહણે	૬૬
વાયુવેગ વાધે કેકાણુ, પચગી પોડે પલાણુ તેજવત નવ માને સાટ, ચાલે વહાર ઉકરાટી વાટ.	૬૭
દગ દીપતુ ધણુ અસવાર પ્યાદળ તણો ન જાણું પાર મલિક સહુ હણુએ ખહુ બડી મળી શીખ દગ ચાત્યા ચઢી.	૬૮
દાલ પ્રસુકે ધરણી પ્રજતિ, ચાલી સેના ગઈ રેવતિ કુચ કરી, નરી મળલે ઉપડી, સહુ મેના જઈ ધાણુસે પડી.	૬૯

જે પહેરે નિગી સર દઇ, કટકે તુરકને વળગ્યા જઇ.
 મલિક જેમ બળવત અપાર, રમવા ગયો હતો શિકાર ૭૦
 x x x x x
 તે તક ઉપર દીધા દાવ, ખૂડલિયે જઇ લીધા વાવ. ૭૧
 પચાડે.

હાજી મલિક, મલિક મૌતાજ ને વળી મલિક સાબાજ,
 મલિક યુમનુ, મનિક કબીર, મલિક અયુ શિરતાજ. ૭૨
 કરી હાક હિંદુ દળ સામો ઉડ્યો મલિક રમીદ,
 મીર ઉમરાવ આડે સુલ્તાની, ફાંજે મલિક શરીદ. ૭૩
 જરદજીજી, જીવગખી, આગા, ઉધાડા લચિયાર
 તુરી પાખચા, ગજવર ગુડયા, આઘ્યા જૂઝલુહાજ ૭૪
 લોઘ તણી કરાકટ ઉડી, જત્રે પહોઁચો સર
 સમગજી નિશાજી ક્રસક્રયા રજીસિંગા રજીવર ૭૫
 પહેલો તું કીધ ધસારો, રજીવેલા રજીધાયા
 ઘોડે સાટ દઇ હિંદુની ફાંજે જઇ આજાયા ૭૬
 ફૈત્ય દેવ સમ વળગ્યા વેરે, વાત કઠતા વાર,
 લુજબળ અતુળે ધા દઇ વળિયા વાયુરેગ સવાર ૭૭
 વળતો હિંદુ કરે ધસારો છૂટી સુટી લગામ.
 મારીને મચકેડયા મોગલ મ્લેચ્છ મે'લાલ્યા હામ ૭૮
 હાઠ બસે ગજવરનો હિંદુ ખજબળ બાળે ખાંડે.
 વાળે વેરી ધા બળવતા તે રજીવેરજી માંડે. ૭૯
 વીરહાક વાગે ગમનાગજી ધતુપ પચુજ બહુ માળે
 બાલા, અણી, કણસ, તરવારે ઉછીના ધા વાળે. ૮૦
 વીજતણી પેરે લોહ ઝખડે. ચરચર કાચર કાપે.
 પાઠો પમ પાગા નવ મૂકે, ભોમ આમલી આપે ૮૧

હિંદુ જુદા મતે બહુ જાણે લડતા લાધે લાગ.
 મારી કટક મચકોડી નાખ્યુ, મેઘે મુકાબ્યા માગ ૮૨
 ગુરકો પૂડે શર કે ધાયા કેષ પેઠા મેઘાણે
 મારી મેઘે જમ જેવા જલિમ બળે છોડ્યા બાને. ૮૩
 બળવતા સુસ્તાની જંદા આઠ અગ્રણી પાડ્યા.
 ઉગર્થો તેની પૂડે પડીને, સહુને રાન જમાડ્યા ૮૪
 છોડ્યા બાન સાચર્યા પાછા લૂટી લીધ મેઘાણે
 વસમે ઠામે ઠાણે બાધ્યા, છોડાબ્યા કેકાણે ૮૫
 તેના બખ્તર લીધા લૂટી પડ્યો ખખનો હાથ.
 તરકસ, તીર, ચીર, હથિયારો લૂટ્યો સવળો સાથ. ૮૬
 બસે હાવી રોબ્યા સુસ્તાની લખ લીધા નિહાણે.
 હથ ડકા, હિંદુ સહ વળિયા છોડીને મેઘાણે ૮૭
 કાલ્ક કટકના મુખી મહીપ ને જ્યત દેવડો શર,
 કરી લૂટ, આગળ કરી પ્યાદળ, ઝડપ ગયા ઝાલોર ૮૮

૬. દત્તી અમાવાસ્યા તે દિવસે ખૂડલિયે તે કાળે.
 લખણુ સેવટો, સાલ્હુ સોમતુ રહ્યા સરોવર પાળે. ૮૯
 જરહજીણુ, આગા ઉતાર્યો, શીતળ હાયા લીધી
 પલાણુ તેજના હીન્ના કરી, ચારો ચડી દીધી ૯૦
 મેઘે મારી હાપામા છૂટ્યા, અગ ભર્યું અભિમાન.
 કોઠા, ડાબ ઉતારી કરથી, કીધા સરવર રનાન ૯૧

દોહરો

પદ્મનાભ પડિત બણે જે કુળ જે આચાર
 લોપ ન કીજે તેહનો, મરણુ ન ખીજ વાર. ૯૨

પદ્યકો.

તુરકે, તળાવ છાપા કાઢે વગાડી નોખત ભારે,
 શેર ઘેર સુણી મલિક નેમ ઝટ સરવર આવ્યો બહારે. ૫૩
 તુરી હજાર છત્રીસ પાખમાં, સાથે હાથી ત્રીસ,
 મલિક નેમ બળવતો બંદો આવ્યો આણી રીસ. ૫૪
 બેયુ કટક સખળ કિતરિયું ડાના હિંદુ આવ્યા
 આડ અમણી મલિક મરાયા, ખાન સહુ મેલાવ્યા. ૫૫
 ૨૬ મુડ ૨૬વડે રણામણ, રક્તની નદી વહન,
 ઉચે હાથ અસુર ચોતરફ હાહાકાર કરત. ૫૬

આવ્યો મલિક સરોવર, દેખ્યા હિંદુ કરતા સ્નાન,
 વિંદી વળીને ચલ્યા હાથી, કર્યો ખાણ સધાન ૫૭
 બાલાની ૬૬ જોડવી દીધી, સખળ હજસી ધસી આવ્યા.
 ખૂમારવ વર્યો હિંદુને હાકોટી બોલાવ્યા. ૫૮
 ધસિયા સુખટ સહુ આવીને નીર નિમળતે ચીર.
 ઘોડા સુધી જવા નવ પામે, વેગે વિધે તીર. ૫૯
 ધામ સુખટ ભાલા કુટતા જળથી આગમી લોહ
 વાગે ધા અગ્રે ઉપાડા, તુરીએ ચડિયા તોય ૧૦૦
 કોષ્ટ સુખટ સાથે ધા પામે ઝીંઘે અગ પ્રહાર.
 ભાલા, અણી, કણસ, તરવારો, વાગે ખાડાધાર. ૧૦૧
 એકત્રીસ ઉપલા બહુ બળથી લખણુ સેવરે દીધા.
 સાંહુ સૌભાઈત બળિયાએ ધાવ ધણા શા લીધા ૧૦૨
 સાંહુ સૌભાઈત તેમજ વળી લખણુ સેવરો ખીજો.
 સુખટ અમણી અજોસી મોહણુ રલો રણવટે ત્રીજો. ૧૦૩

આર હજાર રજપુત રણુ રાણી, મલિક કામ ફેડાવે
કરવા ખખર ન કોઇ ઉગરિયુ, જમ્મ ઝાભોર જખાવે ૧૦૮

ચોપાઈની ચાલ

મલિકે લોહી લખખણા તણુ અચી લલાટ કર્યુ વદણુ
કીધી વળી પ્રશસા લણી, ધન્ય ધન્ય માડી તુજ તણી. ૧૦૫
રણુ રજપુતવટ લખણા જસી, હિંદુ તુરકમા સભવી નથી
સમરાગણુ સામા જે મરે, સદ્ સુર તેને વદન કયે ૧૦૬
પગનાબ કહે વાત પુરાણુ, મદોઈ વદી કર્યુ વખાણુ
વત્યા મલિક નવ કીધી વાર, વળી કગશે હિંદુ કોઇ વહા ૧૦૭

બાખે પેર રખારી જમ્મ “સુણિયે શાહ વધામણી સહી
હિંદુ ચદી આવ્યા જે વાર મલિક નેમ નહોતા તે કાર ૧૦૮
સરવર પર સુર સુળ્યા નિશાણુ, મલિક નેમને થઈ પછી જાણુ
છોડ્યા બાન ખખર સુણી નવી, આવ્યા નેમ તુરી તારવી ૧૦૯
થયુ તળાવે યુદ્ધ તે વાગ રજપુત ભલા કરે હથિયાર
એકમના ચોપટ ધા લદ્યા, લખાણુ, સાહુ બે રણુમા પડ્યા. ૧૧૦
મલિક નેમ જીત્યા સગ્રામ,” કહી સાહને કરી સલામ
ત્યા આનંદો અસપતિરાય, તેને દીધ પચાગ પસાય. ૧૧૧

મધ વાત ઝાભોરની માણ, પૂઠે ખખગ સોનગિરી રાય.
જપાઝપીમા જીતી તહી, પાછા કા નહિ આવ્યા અહીં ? ૧૧૨
દૂબણુ રાય ધરે તે વાગ. વ્યાસ કહે, નવ ટંગે થનાર.
શીમાળ કેરે આડે મુઆ, સુરભોકે તે રજપુત ગયા. ૧૧૩

બેટી મહીપ દેવડા તણી, રાધનાર શુ એવું બણી
 “કાસા ત્રાટ, તાતજી સુખે જમે, કડછી ખખડાવે રખે ૧૧૪
 લોહ તણે બચ બીએ બાપ. ન્હાસી ઉમરી આવ્યા આપ ”
 તવ લાભ્યો મહિપ દેવડો કેમ બોલ સાખુ એવડો. ૧૧૫
 જાણુરી કાઢને મહીપ દેવડો, સુસ્તાની ફળ ઉપર ચઢ્યો.
 મહીપે બસે સીપાઈ સાથ, મલિક સરપ હણીએ નિજ હાથ ૧૧૬
 મહીપ સાથ પડિયા પચ્યાસ, તે પાચ્યા અમરાપુરી વાસ

રોપ પાદશાહ મનમા થયો મઠ ઝાલોર બણી સાચ્યો ૧૧૭
 જેનું છે સીતાઈ નામ, આગળ ઉભી કરે સલામ.
 પૂર્વ જન્મની વાત હું લઉં. શુકન સ્વરૂપ વિચારી કહું ૧૧૮
 આદિપુરુષ લઈ નવ અવતાર, કીધો મહા અસુર સહાર
 કુળ ચહુઆણે ફરમી વાર દેવે લીધો છે અવતાર ૧૧૯
 જો જઈ દીપક પડે પતંગ, પાખ સહિત બાળે નિજ અમ.
 જો ચાલી જાયે સુસ્તાન, જરૂર કાઢડ બેસે પ્રાણ ૧૨૦
 બોલ ન માને અસપતિરામ, મઠ ઝાલોર બણી ફળ જાય

તે અવસર બેસી ઉઝમ કુવરી વાત કરે મન રમ ૧૨૧
 સુણે! અરજ આલમના તાત ' કાઢકુવર વરવા ઉર ખાત.
 સરખા વય, વપુ, સરખુ રૂપ, લિલા વિલાસી વીરમ જૂપ. ૧૨૨
 કરી પેર ને ઉચ્ચો તાત, ન કરીશ કુવરી ઘેસી વાત.
 તારે મન ફૂડો ઉત્સાહ, દિંદુ તુરક ન હોય વિવાહ ૧૨૩
 દિલ્હી માહે મુસલમાન, શાહખાન ને મોઢા ખાન,
 તારે ચિત વસે વર જોઈ, કઈ વિવાહ તેડાવી તેઈ. ૧૨૪

- કહે કુવરી સુણીએજ તાત, હિંદુ તુરકની નોખી વાત.
 હિંદુ ભોગી છદ્ર સમ નેક. હિંદુ ભણે વચન વિવેક ૧૨૫
- હિંદુ ભોજન ભાવ આદાર હિંદુ તથા ભક્ષા શણગાર.
 તુરક કોઈ પરણ્યો નવ ચહુ ભણે તાત કુવારી રહુ. ૧૨૬
- કહે કુવરી વીરમદે વર, તાત નિકર હું નિશ્ચે મર
- કુવરી આમ કહે છે જમાય, ગોસ્વલુ શાહ તેડાવ્યો ત્યાય. ૧૨૭
- પાદશાહ કહે પેરે ધણી જક્કી ભણ્યો કાફડે ભણી
 કુવરી અમારી વર તાહરો, કાફ વિશ્વહે વિવાહ કરો. ૧૨૮
- કહેણુ કદી કાફડ માનશે તો શાહ મુખ માગ્યુ આપશે
- ગોસ્વલુશાહ ઝાંસેરે જાય, ભેટે સત્વર દાફડરાય ૧૨૯
- ભરી સભામા સહુકો સુણે, ગોસ્વલુશાહ વળી એમ ભણે.
 “ પાદશાહની ભેટી જેહ વીરમદે વર વાછે તેય ૧૩૦
- જગે કટક પોતાને હામ, દધ દેશે ગુજરાત ધનામ.
 કરો વિવાહ મન આણી રળી, છપન કોટિ ધન દેશે વળી ” ૧૩૧
- મન હસી વદે વીરમદે વીર ‘ શાહે હીક માડી તતખીર ’
 પાદશાહનો એ જ રવેશ, આમ કરી લઇ લઇએ દેશ. ૧૩૨
- નહિ દધએ વેવાઇનુ માન. નહિ આવે તુરકાણે જાન.
 મેરૂ શિખર તૂળી જો પડે, ચહુઆણુ ચોરી નર ચહે ૧૩૩
- હાથેવાળો હાથ ન ધરૂ નહિ જમવા બેસુ માલરૂ
 ચહુઆણુનુ કુળ નકલક, જેવો પૂતમ તણો મયક ૧૩૪
- સૂર્યરક્ષમા હું નહિ આજ, લાવુ મૂળપુરખને લાજ.
 ગોસ્વલુ ઝખો આળપપાળ, એથી લાજે મુજ મોસાળ. ” ૧૩૫

મન ધણી કુવરે આણી રીસ, “લાજે રાજકુળો છતીસ.
એકતીસ જે પૃથ્વિરાજ નીર સહના ઉતરે આજ. ૧૩૫
લાજે રાજગોત્ર અહિંદાણુ લાજે ચાચગદે ચહુઆણુ.
હુ તો નહીં વટલાવુ આપ. લાજે કાઠ્ઠડ મારો બાપ ૧૩૬
ગોસ્તહણુ તું મન નિશ્ચ જાણુ, એવી વાત ન સુણી પુરાણુ ”
વિચારી વાણી કુવરે કહી, “ બન્યુ નથી બનશે પણ નહીં ૧૩૮
અમૃત કર કેમ ઢોળ્યુ જમ ? દેહ બવોભવ કેમ બોળાય ?
ગોસ્તહણુ વાત વિચારી જોય, ખૂટયે કાળ મરે સહુ કોય ૧૩૯
જન્મ મરણના અક્ષરમાય, આધી પાછી ધડી નવ ચાય.
ચાટુઆણુ નવ મૂકે માન. રૂઠી શુ કરશે સુસ્તાન ? ૧૪૦
મગ કોરી માહી રહે સદૈવ, કર્મ ન છૂટે તેથી જીવ.
કર્મા કર્મ સહ પામશે નિરમી પાચમ છઃ કયમ થશે ? ” ૧૪૧

આરી લાજ થયુ અપમાન, બોલ ન માન્યો, વળ્યો પ્રધાન.
કટક માહિ જમ કીધુ જાણુ ગોસ્તહણુ તેડાન્યો મુસ્તાન. ૧૪૨
ગોસ્તહણુ કહે પાદશાહ સુણો, માને નહીં બોલ આપણો.
સામ, દામ વિધિ ત્રણે ઉપાય, મેં મબોધ્યો સભરરાય. ૧૪૩
કલા ધણા મેં બોલ્યું ગભીર, રાય કહે પૂકે.જી વીર.
લલચાબ્યા જુકિત સહ કરી, કુવરે એકે કાન ન ધરી. ૧૪૪
બય આપણો ચિતે નવ ધરે, ચહુઆણુ વિવાહ ન કરે.
એવી વાત કહે પરધાન, મચ્છર ને ઝાઝું અભિમાન. ૧૪૫

હમએ રૌપ પાદશાહ ધરી ચહુઆણુ શુ હઠ આદરી.
કટક રુદ્રર ચા ઉપડયા જમડ ઢોલ ત્વહા ચહમડયાં. ૧૪૬

આવ્યા રડુદર યુદ સુન્તાન, ખીજે દિન ગોમે મેલ્હાણુ
તરવર હાયા નિર્મળ નીર, આવ્યુ કટક સુદરસર તીગ ૧૮૭
કરી વાલી બાધ્યા કેકાણુ પાળે મેગળ કેરા ડાણુ
ફાજ જગે જગ રહેતી હતી. બલા કાકમઢ ખાઈ નરી ૧૮૮
સાહ દળનો નવ લહીએ પાર, કોસ અઠાર શરતો વિરતાગ

દિલીનુ દળ દીડું જહીં, રાયે ગઢ શણુગાર્યો તલી ૧૮૯
મેલવરણુ પટકુળો કર્યા કોઠ કોઠે આસન ધર્યા
રતનજડિત ચપ્પરવા ચકા લટકે મોતીના કુમખા. ૧૫૦
હિપર વળી ત્રિકળસા ધણા દીસે ઝળહળ સોના તણા
કોશીસે દીવા ઝળહળે તારા તણા કિરણુ શુ મળે ૧૫૧
ગીત ગાન સમગાયે ધણા કોઠે કોઠે હોય પેખણા
વરણુવી કોષ ન જાણે માન. જાણે વાસવ તણુ વિમાન ૧૫૨
રામ અદોળ ધન્યારી

લક ત્રિકૂટ સરખડોરે ગઢ ગોરીએ નિહા નેન
વિચ વિચ સુવાળી હેમનીરે મણિમય બેડક એન ૧૫૩
કનક ત્રિકળસા ઝળહળેરે ફરકે ધમ સુવિશાળ.
રમ્યા ચદરવા ચોશળનારે માહી મોતીની જાળ ૧૫૪
ધોળા ધવળમુદ ધોળિયારે વિચ વિચ ચિત્ર સુરગ
પચરગી પટોળડારે મય ચે ધરિયા ચમ. ૧૫૫
પંચશબ્દ હોય પેખણારે થાય નાટક નાચે પાત.
ગાય સગીન સહુણુડારે સમજાએ સુર સાત ૧૫૬
કાઠ્ઠિંમેર કોઠા ધણારે દીસે દીપકમાળ.
અહુઆણુને ચમ્મર હળેરે કાઠ્ઠિંદે કુળપાળ. ૧૫૭

ચોપાઈની ચાલ

- પાદશાહ મન અચરજ થયુ કમાલદીન તેડી પૂછિયુ.
બે દુનિયા સુણી છે તે સહી, ત્રીજી વારની આ નવી કષ્ટ? ૧૫૮
- કર જોડીને બહો દહે, એ ગદમા સમરપતિ રહે.
વસમો ગદ, વસમા લટતાર, વસમો કોટ છે વસમા દાર. ૧૫૯
- આવું જવ બદાએ કહ્યું, પાદશાહ શિર ધૂણાવિયુ
- માલદેવ ને વીરમદેવ, રાતોવાઈ ઉતરિયા બેમ. ૧૬૦
- બાહોશીથી પરી ખાઈ બળે કાઠગદ બાગ્યા ત્યાહી.
એક રાતમા તુરકો તણા, બચ્યા બારમે મોગલ હણ્યા. ૧૬૧
- રોજ કાઠગદ ખાઈ કરે રોજ રતોવાઈએ ઉતરે
દિવસે તુરક કરે જોડણ, નિત હિંદુ બામે તેડણ ૧૬૨
- સાત દિવસ એમ બાગ્યા અહીં, તોય હિંદુ જતાયા નહીં.
- પાદશાહ એણી પેર બણે, કથન સહુ સીતાઈ સુણે ૧૬૩
- “ અરધી રાતે દેવકીનદ સ્વપ્નમાહી દીઠા જોવિંદ
રાખ ચક છે કર હરિ તણે પીળા પટકુળ છે પહેરણે ૧૬૪
- માથે મોર પિચ્છની ધડી કાને ભોભો રત્ને જડી.
દેવતાણું સ્વામગુ સરીર. કટિ મેખળા સજ્જ ગભીર ૧૬૫
- દવે ભયતમા નિશ્ચય કર્યું બોલ્યુ તાર સાચુ થયુ.”
- કાઠગદે બઠિત આહરી તત્કાલુ તૂટી આસાપુરી ૧૬૬
- કોલાહલ સમળાય અપાર. કટકમાહી વરસ્યા અંગાર
કટક સહુ ત્યા દુખિયુ થાય. માણસ ઘોડા બહુ મબરામ. ૧૬૭

દોહરા

યુદ્ધ તાણ એ પારણ, જો દિન રડા જાય,
*પક્ષનામ કહે તેહને, સુર પથુ કિંકર યાય. ૧૬૮

ગોપાઈની ચાલ

તારા ખરે દોસે વિકરાળ, વિપત ધૂમ ધૂધવે અપાર
વળતું કટક છાડે મેઢાણુ. દિલી બણી ગયા સુન્તાન. ૧૬૯
સોનગિરિના છાડ્યો ઘાટ વળી ગોઢણુ મોકલીઓ ભાટ

ભાટ કહે, રાગણ જાણુ વીરમદે તેડ્યા સુન્તાન. ૧૭૦
વિવાહ તણી કરશે નહિ વાત કરી મેળ દેશે ગુજરાત
અવગણના કાઠ્ઠિંદે કરી, ગોઢણુશાહ આડ્યો ઉતરી ૧૭૧
છડી સ્વારીએ પાછો વળ્યો જમ વાણુડી કટકે મળ્યો

તમહા થડા સેના ઉપડી સુદડીએ સહ આગ્યા ચઢી. ૧૭૨
વળિયા સહ થયુ પ્રમાન બીજે દિન મદીયે મેઢાણુ
તે દિવમે કાઠ્ઠિંદે રાય, જમ શકિતને લાગ્યો પાય. ૧૭૩

વિનવૂ નૂ આદિ યોગિની ' પાછા આણુ કટક આ બણી
હમ્મીરરાયની પેર આદર નામ માહડ ખ્યાતુ કર ૧૭૪

---

* પૂ ૧ મા વધારાનો નીચે પ્રમાણે દોહરા છે —

હમ ગજ સુમટ સમર્થ સહુ કદી મદમાતા હોય,
નીર, પવન, પાવકતણી ઝડ નવ સામે તોય

રાકિત કહે, જાઓ મઠી ચઢી. હવે કટક જાશે ચૂકડી
આસાપુરી એ કહી વિધ ધણી-વધરો કટક મેડતા બણી ૧૭૫
ત્યા મેલાવો કરજો જમ. પાછા કટક આવશે સહી.

માલવદેવને આસા દીધ, કુવરે રામનુ ધજ દળ લીધ. ૧૭૬
આરી સેના પુનુવે વહી આઠ જૂઝવી ફેંજો થઈ
એકે માલવદે જમ રહ્યો. જીજે દળ વીરમ મહમલો. ૧૭૭
ત્રીજો અનન સીસોદિયો જમત વાલેસો ચોથે રહ્યો
દળકેરો મહિમા છે વડો, સેન પાચમે જીત દેવડો. ૧૭૮
દાનકરણ માલહણ છે જે ય, છટ્ટે દળની સાથે તે ય
સોમિત દેવડો છે સાતમે સહજપાળ માળે આઠમે ૧૭૯
નમતે પ્હોર ગયા સાચરી, લીધ ખાન ચોગમ આતરી
માર્ગો ચોઢા ત્રણ હજાર પેઠા કટક ન લાગી વાર. ૧૮૦
નવ હજાર લીધા તોખાર. લૂટ તણે નવ જાણુ પાર
સમસખાનને ખ્યાજ હતા, હિંદુએ સાલ્યા જીવતા ૧૮૧

રાજડિયો બાથકિત જે ય, કેલહણરાય રજારી જે ય,
જીત મુણી કાઢક શુ ધાધ વેગે આપે માગી વધાધ. ૧૮૨
બચી વાત સહુ કેમ મુણે કેણી પેર જીત્યા રામજી બણે.
મુણે રામજી ' કહે તે વાર, ગયા ચૂકડીએ હેર ચાર. ૧૮૩
શાહ મેડતે ખડિયા છતા, સહજ પુનુલુ વડાવિ જતા,
લખને રીસ હજાર સવાર, સમસખાન આળ્યો શિકાર ૧૮૪
મોઢ્યાણી સરવર તે હતો, દુરમ સહિત સાલ્યો જીવતો "

રાય માડવી સામેો ગયો, માલદેવ સ્થિર નામી રહ્યો. ૧૮૫

- આવી રાયને નમિયા સહ, કીરતિ બોલે બદી બહુ
કાઠ્ઠડે એણીપેર કરી, રજંપુતને દીધા સહ ઘુરી ૧૮૬
- એવી આગા લહે પ્રધાન, “ ઉદલપુર ઉતારો ખાન
એક હજાર સાથે ભાથાળ રાજડિયો મેલો રખવાળ ”. ૧૮૭
- એક હજાર પાળા સહ મયો, ભાથાકત બેગો જમ રલો
વીત્યો એક દિવસ ત્યા જ્યાય, ખૂમ પાદશાહ દળમા જ્યાય ૧૮૮
- “ સમસખાન મોઢલસર હતો, હુરમ સહિત સાલો જવતો.
વાત અસભવ હિંદુ કરી, ખૂજ લીધા સાથે ધરી ૧૮૯
- માર્ચો બેઢા તણુ હજાર નવ હજાર લીધા તોખાગ
વીગમદે દળ આવ્યો ચઢી મોટા મલિકો ભાગ્યા બડી ” ૧૯૦
- એવી વાત સુલતાને સુણી, લાડણી ખ્વાજા એણીપેર બણી
પ્રભપાળ વિનતિ ઉર ધાર, પૂરવ જન્મનો મુજ બરચાર ૧૯૧
- બહેન બનેવી ધરિયા જેઠ, લીધ જાતા ઝાઘોરે તેલ
સહુ અંધાણુ આમત્યા કહી હુ મુકાવી આવીશ તે સહી ૧૯૨
- બેડી પ્રતિ કહે છે શાલ શી રીત વીરમ તારો નાહ ?
સ્મરણુ પર્વજન્મનું સહ લહે, તાત પ્રતિ તે હકીકત કહે ૧૯૩
- પ્રથમે આપલ રાય મુન એહ સિંહગજ જણીએ તેહ
હુ જયચંદ તણી કુવરી, સરજનદે નામે અવતરી ૧૯૪
- બેને મન વિવાહ ઉત્સાહ જોગણીપુરમા કયો વિવાહ
સતીધર્મ પાળ્યો અભિરામ, અતવેંવ થયુ અવસાન. ૧૯૫
- કાશીપતિ ઘેર ખીજવાર વીરમદે કલ્લણુ અવતાર
અજયપાળ ઘેર કુતાદેય, દિક્ષીમા પગણાવ્યા બેય ૧૯૬
- અતવધ રૂડેરો દેશ વળી અમિ મેં કયો પ્રવેશ
વાસુદેવ ઘેર ત્રીજવાર વીરમદે લીધો અવતાર ૧૯૭

મહીગરાયને ત્યા કુવરી, મયજી નામે હું અવતરી અતવેંધ રૂડેરા દેશ, મે અમિમા કર્યો પ્રવેશ	૧૫૮
માણેકરાય ન્યા ચોથી વાર, દેવરાજ લીધો અવતાર. જયતલ દે ઘેર હું કુવરી, સરપતે નામે અવતરી.	૧૫૯
એને મન વિવાહ ઉત્સાહ નગર જોગણી કર્યો વિવાહ અતવેંધ રૂડેરા દેશ, કરિયો ત્યા મે અમિ પ્રવેશ	૨૦૦
પૃથ્વીરાજ પાત્રમી વાર લીધો મહીપાળે અવતાર, જોગાદેને ત્યા હું ફરી, સશુગા નામે અવતરી	૨૦૧
એને મન વિવાહ ઉછાહ નગર જોગણી કર્યો વિવાહ. અતવેંધ રૂડેરા દેશ, મે અમિમા કર્યો પ્રવેશ	૨૦૨
સોમેશ્વર ઘર છઠી વાર, લીધો પૃથ્વીરાજ અવતાર પાલ્હજીને ઘેર હું પછી ફરી પદ્માવતી નામે અવતરી	૨૦૩
તે જન્મે દુષ્ટત આચર્યુ ગાય વિજ્ઞાસી કામજી કર્યું સાધ્યો મત્ર ગભે ગાયને, ચિત્ત વિકાર થયો રાયને.	૨૦૪
ગાય વશ કર્યો ભોપી લાજ હણ્યા પ્રધાન ભોગવિયું રાજ. શાહજીદીન સુસ્તાને સુણ્યો પતિ ધાધરને તીરે હણ્યો.	૨૦૫
સતીધર્મ કરી પતિ ઉધર્યો અમિ પ્રવેશ અયોદ્યા કર્યો. તેહ પુણ્યના લાભે પાર, પામી મોટે કુળ અવતાર	૨૦૬
પ્રજતાત ' એ પાપે કરી, દુરક તણે ત્યા હું અવતરી કાલ્કડ ઘેર સાતમી વાર, વીરમદે લીધો અવતાર.	૨૦૭
પ્રજતાત ' બેટી તાહરી, ખવાળ લાડણી હું અવતરી.	

દોહરા.

પદ્માનાભ પડિત ભણે જન્માતર જે રીત, જીવ જૂજવા અવતરે, તજે ન પૂર્વની પ્રીત.	૨૦૮
--	-----

ચોપાઈની ચાલ.

બેટી કહે સુણોજી તાત, સવત તેર અડસઠની વાત વૈશાખે છઠ્ઠ તિથિ નિરધાર, ઉજળી પક્ષ અને શુક્રવાર,	૨૦૯
તેણે દિન વિમલ માડશે, વીરમહેવ દેહ છાડશે. મારા મસ્તક કેરો નાહ, પાસે રહી કરાવીશ દાહ	૨૧૦
જેઠે જઈ જમના જળમાય, ઝપાવૂં એ વડી ઇચ્છાય. મૂરજવશે આઠમીવાર, વીરમહે લેશે અવતાર.	૨૧૧
જાદવવશે હું અવતર, ભર્તા ભક્તિ ભલેરી કર સતી ધર્મ સાચો આદર, ખોચુ ચાનક પાછુ વર	૨૧૨
બોલ બેટી એવા ઉચરી દેવલોક હું પામીશ ખરી દેવલોકથી નવમી વાર થાશે પૃથ્વી પર અવતાર	૨૧૩
સાહ બેટીને પૂછે પ્રી, કાણુ હું પૂરવ જન્મે કરી ? સાચુ કહે બેટી આ વાગ, શો કાઠ્ઠડદેનો અવતાર ?	૨૧૪
બોલે બેટી તાત અવધાર, કાઠ્ઠડ દેવ તણા અવતાર પ્રજાપાળ ' માનો એ ધાણુ, પૂર્વે આપ અસુર પગમાણુ	૨૧૫
થયા રાજ કાઠ્ઠડ ચહુઆણુ, આપ અલાઉદ્દીન સુન્નાન. સાહ કહે કુવરી કહે તું ચ કળિમા ક્રિયા કારણુ હું ચ	૨૧૬
અવતરિયો છુ દાનવ જાત ? કહે કુંવરી, છે લાખી વાત આગે તારા દીપો શાપ, નિરપરાધી વાલીનુ પાપ	૨૧૭
ખીજી વળિ ન લગાડી વાગ, જૂજ વેર માર્યો શિશુપાળ ત્રીજી ઈશ્વરનું વરદાન, તુર્ક તણા છોડયા બધાન	૨૧૮
શિવ છોડવિયા ત્રીજીવાર, એ કારણુ કળિયુગ અવતાર સાહ કહે કાઠ્ઠડદે રાય, ગણેરે અવતરિયો કાય ?	૨૧૯
બેટી વાત સમજાવે ઘણી, મુક્તિલેવ છે આઠમી ભણી	

વળી વાત પૂછે સુન્નાન, જશે દેવલોકે ચહુવાણુ	૨૨૦
કળગુગ માહી સત્ય ખૂટશે, લોક અમારા ક્યમ છૂટશે ' કહે શાહને કુવરી એમ, તમને ધન્યર ઉપર પ્રેમ	૨૨૧
આ જન્મ પછીથી સુન્નાન, સિવગણુ માહી પામશે હામ શાહ બેટીને પૂછે ફરી, કહે ક્યાટે હું નામદા મરી ?	૨૨૨
આપ કદી ઝાલોરે ધસો, દિન સત્તાવીસે મરી જશો. પૂર્વ વેર લેવાને માટ ધરે જન્મ જન પૃથ્વી ધાટ	૨૨૩
ધરો દિલ્હી તરફે જો ચરણુ, આઠ માસ કાઢડ પછી મરણુ હૈડે કાઢ સાબરજો સહી, ખૂટયે પાપ અવનરજો નહીં	૨૨૪
સાચુ કહે હોયે જોટલુ, અદ ઝાલોરે દગ તેટલુ સાત વરસ કો નહિ નીકરો, વરસ આઠમે દર્જ જ જશે	૨૨૫
શાહ સીતાધની પ્રતિ બણે હવે હામ જમજો આપણે બેટી કહે કામ છે ધણુ, મુખ જોઇશ કાઢકડે તણુ કરવા બેટ છડે આકળી. વીરમનું મુખ જોઇશ વળી	૨૨૬
નાહુ કુડ જમાલી આપ, કેટલે કાળે ખોલ પાપ. બહેન બનેવી પકડયા જોલ, જમ ઝાલોર છોડાવુ તેહ. સાત વીસ દીધી પાલખી, આપે સાથે મોકલી સખી	૨૨૭

ચાલી કુવરી ચર્ધ વહાય, “ખાન લાવુ જમને ગદમાલ ” કુવરી આવી કુવરે સુણી ગયો રમારી વધામણી	૨૨૮
કેણે કહાણી કૂડી એ કહી, કુવર વીરમદે માને નહીં. દીધ હુકમ જે સામે જાય, બાટ બિજડ મોકલિયો રાય	૨૩૦
ઉતારી સુદરસર તીર ત્યા આબ્યા રાજા ને વીર જવ સમીપ આવી કુવરી, તે ક્ષણુ ચકને આડો ધરી.	૨૩૧

કહી વાત કુવરીએ ધણી, વીતી ગત જન્મારા તણી

દોહરા.

પદ્મનાભ પડિત બણે પ્રીત પરીક્ષા એહ.
અગે બે જણુ ઝલસ્યા, નરનારી નવ નેહ. ૨૩૨

ગીત રામ પહાડી

એક પનોતી જગલડીજી તેહનો પ્રેમ અપાગ.
પીયુ પેાપે પાવસ ચઢીજી સૂખ લીએ સસાર ૨૩૩
થુ મે મન્મથ દ્વભવ્યોજી કે હું નણણી નાર,
પીયુ પરદેશજી વિનવેજી આપે આપ સભાર ૨૩૪
દિવસ દોહતા નિર્ગમુજી રમણી લાખી થાય
વિરહ વેદના માહરીજી પીયુ વિણ રહું ન જાય ૨૩૫
જ્યમ જળહીણી માછલીજી જીવે નહિ જગમાય
વથ વહોણી કામનીજી તેમ તેમ કરમાય. ૨૩૬

ચોપાઇની ચાલ

વીર કહે એ સાચુ સહી, પણ તમ મુખ હું જોઇશ નહીં.
તમસુ નહિ પરણુ છે રીસ થીજી જે મારો તે દર્ધજી. ૨૩૭
કહે કુવરી રામ ઉરધાર, ખીજા માણુ વાના ચાર
શાર્દૂલ, સિંહ મલિક જે છે ય, ધર્યા દેવ છોડવતા જે મ ૨૩૮
પાદશાહને આવે ખોડ, સહસ્રખાન ને ખવાજ છોડ.
સુલ્તાની દગ આવે જેહ, રતોવાઇ હણુશો નહિ તેહ. ૨૩૯

જન્મ આમલે કામણુ કર્યું, તે પાતક જાએ જો પડ.
 પાદશાહ બોલ્યુ પાળશે કહે વીરમ જાએ એમ થશે. ૨૪૦
 “ દેવળનો ભાગો નહિ ગગ, દેશ માલશે ન કરો ભગ,
 પીડો નહીં વિપ્રને ગાય, વચન સત્ય તો આપે રામ. ૨૪૧
 પાદશાહ ખેરીજ જે સહુ, કટક અહિં મોકલજો બહુ ”
 સાખરાખી ગમનામણુ બાણુ, કર્યો કુવરીએ બોલ પ્રમાણુ ૨૪૨

સુણીને વાત કુવરી એમ બણી, ઇચ્છા છે ગઢ જોવા તણી.
 તે આગા રાજાજી કાઠું, સાથે મોકલ્યા પરધાન* ૨૪૩
 કાઠા ને કાશીશા ધણુ, ગોખ, ગવાણુ, મઢ, મતવારણુ
 ધવલગૃહે કુવરી જાઇ ચઢી, બોય લીલી જોઈ રત્ને જડી ૨૪૪
 જોયુ રાવણુ જાઇને લાય, અત પુર કાઠુંડતું જ્યય.
 કુવરી કેટલુ કરે વખાણુ, જોયા પચરગી કેકણુ ૨૪૫
 રાજરિદ્ધિ દીધી નિર્મળા રામતણુ સિંહાસન વળી
 જોયા રાજસભા પરિવાર. જોયા રાય તણુ બડાર ૨૪૬
 જોઇ વાડી. જોઇ વાવ કુવરી જોવા મહ તળાવ.
 દેર, દહેરા જોયા શરી નગરજનો નિરખ્યા કુવરી ૨૪૭
 ગઢની ઉપગ જાઇ તે કાળ, કર્યું સ્નાન કુડે જાગાલ
 કુવરી મળવા આબ્યા કાજ, દીધ પહેરામણી સમરરાજ ૨૪૮
 સોમનાથ છોડવતા લીધ, હાથી રાયે પાછા દીધ
 જે જે મલિક રાયે ઝાલ્યા, કુવરીને પાછા આલીયા ૨૪૯
 આગેવાન દેખાડે વાટ, ગ્રેયો સાથે બીજક બાટ
 વળિયા સહ વળાવી કરી, કટક બણી ચાલી કુવરી. ૨૫૦

* મૂળમાં આની પછી લઠાઈલી છે. લઠાઈલી માટે બુલ્લો પરિચિત્ત જ.

જેહમત પામીએ સુદતાન, પાછો વળીએ દીધ મેહલાણુ.	
ચઢી મેડતા દળ ઉપડ્યુ તે હરસુરીએ જધને પડ્યુ	૨૫૧
ચલવી પાલખી ઉતાવળી, કુચરી જધને સમર મળી.	
૬૩ મજલે ઉતાવળ કરી, દળ અભેરી ગયા સાચરી	૨૫૨
દીધ દદામા દળ સાચર્યા બીજે દિન બાહદરપુર ગયા.	
મદન ભેગી વાગ્યા નિજાણુ પછી દિલી પહોચ્યા શુસ્તાન	૨૫૩
કેગી સલામ ને ઉભા રહ્યા, આપાપણે ઘેર સહ ગયા.	
પદ્મનાભ પરિત મતિ કહી, ખડ ત્રીજની સમાપ્તિ થઇ	૨૫૪

ખંડ ૪ થી.

આપાઈની ચાલ.

ચોથા ખડ તણો આરબ બોલે પદનાબ કવિ બ્રહ્મ સ્વજન મળ્યાથી સતોખીઓ. પાદશાહ બહુ સુખીઓ થયો.	૧
સર્થું કાજ મન પ્હોચી રળી, પાદશાહને ખેટી મળી. તત્ક્ષણ પૂછે અસપતિરાય, શી રિત મલિક છોડવ્યા માય ?	૨
વચન શાહનું એવું સુણી, કુવરી પીરોળ આસા ગણી, ગદ ઝાલોરની હકીકત કહે, સાવધાન થઇ શાહ સહ લહે.	૩
બોલ આપનો હૈડે ધરી, સઠળ સ્વરૂપ કહે કુવરી. જે સ્થાને કાઢડે રાય, છે કેવુ ઝાલોર તે માય ?	૪
દોહરા.	

કનકાચળ જગ જાણીએ મુનિ જાપાલી દાર. જગ જાહેર ઝાલોર કહે, જન કરી જય જયકાર.	૫
વિષમ દૂર્ગ સંજીવે ધણા, એવુ નહિ આસેર. જેવુ ઝાલોર જાણિયે તેવુ નહિ ગ્વાસેર.	૬
ચિત્રકોટ તેવુ નહિ નહિ વળિ આપાનેર. જેવુ ઝાલોર જાણિયે તેવુ નહિ બામેર.	૭
માડવગદ તેવો નહિ. નહિ તેવુ મૂસેર. જેવુ ઝાલોર જાણીએ તેવુ નહિ રાનેર.	૮
આપાઈની ચાલ.	

વસે નગર ગિરિ ઉપર બધું. તખેટીને શું વર્ણવું વધુ ? વેદ પુરાણ શાસ્ત્ર અભ્યાસ, એવા વિપ્રતણે ત્યા વાસ.	૯
--	---

વિધાવાદ વિનોદ અપાર, વિનય, વિવેક, લહે સુવિચાર વસે રાજવશો છત્રીસ લક્ષણ ગુણ જાણે બત્રીસ	૧૦
કરે રાજ ચહુઆણો ત્યાય અખળા બ્રાહ્મણ ગાય મનાય. છત્રીસે દડામુધ ધરે હીણકર્મ કે નવ આચરે	૧૧
ચારે વર્ણ ઉત્તમ જાણીઆ વહેવારીઆ વમે વાણીઆ વહેરે, વેચે, ચાલે ન્યાય, દેશાવરે કરે બ્યવસાય	૧૨
જળવટ થળવટ ચોદશ તણી વસ્તુ વિદેશી આવે ધણી. વીશ્વા દક્ષા વિગત વિસ્તરી, કે આવક કોઇ મેસરી	૧૩
ઝવેરી, રડિયા, દોશી નામ, નામીઆ નેસ્તીના કામ. વસ્તુ વિવિધ હાટે પામીએ, છત્રીસે કરિયાણા લીએ	૧૪
નગરે માડવી, વાર પીડ, લાલચોળ રૂડી મળે મજાઠ રેશ્મમગર, પટવા, શાળવી, વહેરે વસ્તુ અણાવે નવી	૧૫
કસારા, નટ, નાણાટિયા, વેચે વાટ લોહના લોટીઆ કાગળ, કાપડ ને હથિયાર, સાથ સોદાગર તેજી સાર	૧૬
તળ્યા મુખડા તોળે માન નાગરવેલ અણિયાળા પાન એ પેર વસ્તુ વેચાએ બહુ, જે જોઇએ તે વહેરે સદ્.	૧૭
ધડી ધડી ધડીઆળે સાન, રાતદિવસના લહીએ માન ચોક, ચોતગ, ચૌટા ધણા, ઠામ ઠામ માડ્યા પેખણા.	૧૮
સૌરી, સાય, મોકલી વાટ, નગર પકિત છોખધા હાટ. ધાગી, સહ, મોગી, મૂતાર, વસે નગરમા વરણ અઢાર	૧૯
ધાગ્યા, છીપા ને તેરમા, કારીગરો વસે નવનવા. કામે પોતપોતાને જાય, ચૌટે હાથે હૈયુ ફળાય	૨૦
આશાપુરી યોગિની રાજતી, દેવ ચતુર્ભુજ ને ગણપતિ. કાલ્કસ્વામી ગરવા પ્રાસાદ, શિખર સાથ શુ લાગ્યો વાદ '	૨૧

આડ પહોર પૂજા નિત કરે કળશ, વસ્ત્ર, ધન શરદરે.	
એકાતરે બવાઇ થાય નટ, નાટક, નાચે ગુણકા ય	૨૨
પુત્ર પ્રત્યે જે આવે ભોક્, જૂખ, દૂખ ને ઠાળે શોક	
નિરખ્યા જનમદિરો વિશાળ વળી વણ્ય દહેરા, પોશાળ	૨૩
ગદ કિપર જળ કામ વિશાળ ઝાલરવાવ કુડ જમાલ	
માણ્યવાવ રૂપાળી ધણી સાહણ્યવાવ અતિ મોહ્યામણી	૨૪
ગણી તણી વાન ગભીર નવલખવાવે નિર્મળ નીર.	
મુર્જ કાગરા શોભિત વટ નહેરો તરુવર ફળવા માટ	૨૫
સાદ્યાવાવ પગથીયા જાણુ કાઠમેર શુ કર વખાણુ ?	
સામે વાડી તરુવર ચગ, ગમતણા ત્યા નડપ ગગ.	૨૬
જ્યા રહે છે ઝાલોરો કાઠ, રાજસિદ્ધિ ત્યા ઇંદ્ર સમાન	
રામપોળ અતિ રણિયામણી ત્રણે પોળ તળેટીતણી.	૨૭
પેળ ફટડી પાટણુતણી ચિતોડી ને દિશ્વીતણી	
પોળો ખાર ભક્ષેરો જાવ તળેટીમા કુચરનું તળાવ	૨૮
સુગ નામે સગ કહેવાય, ખીજી બોલાઇ બોલાય	
પરવો પાણીતણી અપાર સદ્ મડાવે શાહુકાર	૨૯
જે પહેરે મુદ્રા, કાથડી, આવે જતિ, જોગી, કાપડી	
દેશાન્તરે પખિયા ભાગ, અજ અપાયે પૂછે વાટ	૩૦
તરુવર ઢાય શગસ ચોપટે, રમે રજપુતો નિત જૂરડે	
નગર નાયકા રૂપ અપાર, નિત નિત નવલ કરે જીજીગાર	૩૧
તેલ તણા મદિરમા જઇ, જોગી પુરૂષ રમે ત્યા રહી.	
વાવ, સરોવર, વાડી, કુવા, નગર સમીપ દળે ઢીકવા.	૩૨
ગરવો મદ જાણુ દેશાત્ર, પુણ્યવતના ઉપર વાસ.	
જાણુ ત્રિકુલ ટાકણુ ધડપો, સત ધાતુ કોશિસે જડપો '	૩૩

- ધણી ફારફી, વસમા માર, જોણે હામે રહે ઝૂઝાર.
ઝાઝા ઝૂઝાહારો રહે વસમી વાટ, વળી ઢીકલી વહે. ૩૪
- ગોળા મન્ત્ર મમરખા તણા, આગળ ગઠ ઉપર છે વણા
ઉપર અન્ન તણા કોઠાર વેપારીનો પામુ ન પાર ૩૫
- માણેક મોતી સોના સાર, ગઢમા ગરથ બર્થા બડાર.
ટાકી વાવ બર્થા વી તેલ વરસ લાખ પહોચે દીવેય ૩૬
- સાલ શુદ્ધની સૂકા ખડ, બળતણુ માહી ધણુ લકડ
અતિ દુર્ગમ ગઠ ઝાલોરનો, ચહુઆણુ સભરપતિ તણે ૩૭
- પાટ તણા કાલ્હડે ધણી, ખીજ બૂમિ ભોગવે ધણી
રાજ રિદ્ધિતુ કરે શુ વખાણુ ? પચરંગી ઝાઝા કેકણુ ૩૮
- ચરે શેલડી, સાકર, દ્રાક્ષ, અતિ રડા તુરગમ લાખ
રધવારા, જળવડ, પોળિયા, નોકર નજર બહુ ભાળિયા ૩૯
- શ્રીગરણુ, વહીગરણુ બવા, સૈન્ય તણા મ્હેતા રાવળા,
નગર તલ્હાર, દેશ સેલોત, દેહરામરી ને વિપ્ર પરાત. ૪૦
- અનધાની તેમજ ટાવરી, હયપતિ સમાજે છે તુરી
હય ત્રણુવાર તપાસે નીત, રાજવળાની એરી રીત ૪૧
- બડારી, કોઠરી જોહ, વરો રાયનો પૂરે તેહ
જય આવે તેને ને માન, બુદ્ધિશાળી રાયના પ્રધાન ૪૨
- નિત નિત રાયનુ કરીને કામ, લે પોસાના શિધા તમામ
રાજદ્વાર ઠાકોરો નિત્ય, કરે ઝોળગો આણી ગ્રીત ૪૩
- સોલકી, વાધેના સુમદ, રોપાળા રાડોડ સમસ્ત
કોઇ ચાવડા ને કોઇ હણુ, બહુ કૂટડા ઉતારે લણુ. ૪૪
- જયવના જાદવ, પરમાર, ગોહિલ સહ સમગ્ર ઝૂઝાર.
રાજવળી સહ એણી પેર, ગામ ગરાસ ભોગવતા ઘેર ૪૫

તરવારે સોનાની મૂઠ તીખા ખેડા રાખે પૂઠ.	
કેડ કટારી હીરે જડી, રેશમ કેરી છે દામણી.	૪૬
બલા બહેરા દેશો સાથ, બીડે વેરી સાથે બાથ.	
ચિર સાક્ષા શોભે મે' વર્ણુ નવા મોજડા કુમતા ચર્ણુ.	૪૭
હથિયારો ગજવેલી ધરે. લટકતી ચાલ, અડપલા કરે	
સાવ લોહ બાલાને સાગ, લે હથિયાર સહ મન રમ	૪૮
નવા સાવટૂ ઠેશો પામ નિત નિત કાઢું હજૂરે જાય.	
રગમેરગી મોઢે મૂલ, કોઈ પડેરે કનકની ગૂલ	૪૯
બોજન વેળ મડાવે તાટ હીરતિ બોલે ચારણુ ભાટ.	
સેવ સુઆળી લાડુ મળ્યા, સારા માડા, પાપડ તળપા,	૫૦
ખડકે ખાગ, સાલણુ, વડી, ફર કપૂર, તળી પાપડી	
પચપારી લાપસી, કસાર, ધાન રસોઈ ભાત અટાર.	૫૧
અતિ ઉજળા સથરા દહીં રાગ રસોડે લહીએ સહી.	
પાન કપુરી દે થઈ રળિયાત સરસ ચૂના ચોળ્યા છે હાથ.	૫૨
વડા વડાની કુવરી ખડુ, કાઢડ અનપુરમા સહ.	
સહ સકુળણી રૂપ અપાર માણેક મોતીના સજ્જાર	૫૩
વડી રામશુ એવી રીન, ચિતે નિત હપએ ધરી પ્રીત	
કાઢડે રાગ સુવિચાર, રૂપે યુ અશ્વિનીકુમાર	૫૪
બોલાવે છે નિત્ય પ્રધાન બ્રાહ્મણોને આપે દાન	
દર્શણુ મઃપ દે ભૂપાળ નાચે ગુણકા દેતી તાલ.	૫૫
જણે બેઠ બરવ સંગીત, તાલબંધ તે ગાએ મીત.	
ક્ષત્રિવટ જે મહા સુધીર માલવદેવ છેલડો વીર.	૫૬
જેવી પ્રીતિ લક્ષ્મણ ને રામ, રામશુ અન્યને એવી મામ.	
જેવી રતિ હનુમાન સુમીવ. જણે નહીં જૂજવા જીવ.	૫૭

છત્ર ચામરો જાતે ધરે ન્યાયે લોકનુ પાલન કરે
 દેશ દેવના આરે માલ કાઠ્ઠડ માલદે વેરીસાલ ૫૮
 મોટમ ઘેર ચડુઆણો તણે રાજ કરે થાનક આપણે
 દોહરો

રાજ રિક્તિ નિર્મળ સુણી, પુણ્ય તણે પરમાણ,
 પન્નામ પડિત કહે, ધ્રુણુચુ શિર સુન્તાન ૫૯
 આપાઈની ચાલ

કહે પાદસાહ સાભળ માય, આવા ગટ લીધો શે જાય ?
 કુવરી તે વણુ જાણે કેમ, દીધ વચન ઝલેરે ઝેમ ? ૬૦
 કહે કુવરી અવધિ મ કહી, તે દિન ગઠ ભેળાશે સહી
 તે અવસર બોધ્યા સુન્તાન, તુજવાણી છે શુકન પ્રમાણ ૬૧

મહોલે આવી રાહે કહ્યું, મન સુન્તાની તેડો રૂદ્ધ
 નામ સમગ્દી જોહને, બોલાવો ખદા તેહને ૬૨
 કમાલદીન મલિક તેડીઓ સીહો પાતજો સાથે ગયો
 સાદલ મલિક માન છે વણું, મલિક અમાદલ નરદજ બાણુ, ૬૩
 નયામદીન મલિક બજત, મલિક નેખ જાણે જયરત,
 મલિક બાદદીન બોલાવિયા લાખ લાખ લશ્કર આપીયા. ૬૪
 લડવૈયાના ખદ સદ્, હુસા, સુસા, આમ્રિત બહુ
 અહમદ, મહમદ, હાજી વળી આમુ, આમુ ગાઝી મળી, ૬૫
 ખીર મદાઈ, તાજનખીર, મોજદીન, આરોહી વીર,
 સાહમદીન, પીરોજો વળી, કયામદીન શુ જાએ મળી ૬૬

અહીરદીન ને બગસો ગણો, રાજદીન બે તે તણે.
 મલિક અધિઆજ, પ્યારીમીર, નથુ, આણુ, ગદાઈ, વઝીર. ૬૭
 નીલુ, ધાર અને મરગૂબ, ઇસમાઇલ રોડા ચાકુમ,
 દુસ્તીયાર, અહાદર, હમ્મીદ, ખીરદીન, કાલુ, શીરીદ. ૬૮
 સમસદીન, આદમ, અબરીમ, સુલેમાન, અખ્દશો, કરીમ.
 અદલી, મીંગણુ છે જમ જેમ. ઇકુ, બીખુ, મીહુ તેમ ૬૯
 ચીમન, ચદ અને મહાર, કાળિય મહા ભય કર રૂપ.
 બહારદીન, શેખ ને સદુ, બહાદર, ઇસપ, પ્યાર, બધુ, ૭૦
 મલિક અધયાગ, હસામો મીર, ગદુ દદુ. કમામો મીર
 તુઠો તણો પાર નવ લહુ એણીપેર નામ કેટલા કહુ ? ૭૧
 ડેર ડેર ચઢિયાતા ફેર નિઠી નગર મેળાવો ફેર.
 કોની તો ન સમજીએ બાખ ચાપા કટક ચઢી નવ લાખ. ૭૨

અસપતિ રાય તણે ફરમાન, ખાનજહા ગાખ્યો દીવાન
 દીધ શિખામણુ શાહે ઘણી, ફોજ રાખજો આપાપણી ૭૩
 વચન દીધ ઝાલોરી રાય, રતોવાઇ હૂમલો નહિ ચાય
 રસ્તે રહેજો જૂજવે ગામ જઈને મળજો એક જ ઠામ ૭૪
 થ્યો અસખાગ સામટો અને આઠ વરસ ફેર માજને
 લાખ લાખ લશ્કરને માટ, દસ હજાર દીવાની હાટ. ૭૫

મળતા ચોખા, મગ ને લુલુ લોટ, ગોળ, ઘી ખાયે ફણુ ?
 મળે ખાડ, તેલ ને મરી ફેર અથાણુ, મળતી સિરિ. ૭૬
 અજમે, છૂર મળતું બહુ. વેસણુ, વરીઆળી લે સદુ.
 મળે નવા તલ, મળતા વરી, કોઠીખંડા તણી કાચલી. ૭૭

આહુ, સુરણ, કેળા બહુ, લોખુ, અનાર, બિજોરા સહ.	
મળે સોપારી, ખારેક, દ્રાક્ષ, વળિ જોધએ તો મીઠળ લાખ	૭૮
વળી મળે સાખ, કટોળ હાટે હાટે નિરતા તોલ	
મળે ગાધીને હાટે પડી, રોમ ન આવે એકે ધડી	૭૯
સાથે હય અગણિત લેખાય દળમા ધાસની નડી ભરાય.	
મળતા કાપડ ને હથિયાર, મોળ કુસીનો ન લહિયે પાર	૮૦
એનડો વરો દીવાન જ સહે સહ ચોગણા મુસ રા લહે	
હાટો કેરો પાર ન લહુ વેપારીના નોકર બહુ.	૮૧
ખાડા, તરકસ, તીર, કમાન, જરહજીથુ પૂરે દીવાન	
મોટા માલક ચાલ્યા જૂજવા અશ્વ મરે તો મળતા નવા	૮૨
સહ સેના સેનગિરિ જાય. ખૂખ ખમ્મનો પૂડ લવાય	
બોધ, મેહર, ધણા તખ્તખાખ, બહિયારા, માછી છે લાખ	૮૩
ઢાડી, ગવૈયા ગાએ ગીત, ઠામે ઠામે બનતી મસીદ	
આગળ ઓડ સમારે વાટ. બાર હજાર સુતાર સલાટ	૮૪
માછી, તખોળી, સોનાર, ઘાટધડા ચાલે લુહાર.	
કંસારા, તાંબુ ધડનાર, ચાલ્યા નાર, કાર અપાર.	૮૫
તીરધડ અને કલાસો વળી, ખાસ ખવાસ સાચરે મળી.	
મદ વેચે ભાડીએ ખમાર ચાલ્યા ચૌદ હજાર ચમાર	૮૬
દ્રામ રોકડા આપે હાથ. છે ઉંટ ફોરજ લાધ્યા સાથ.	
મલિકો બમણી વહોરત કરે દિન ને રાત કટક સચરે	૮૭
પડાવ જ્યા જ્યા લસકર કરે, તરત કાઠમદ ખાઇઓ કરે.	
ચકયા કટક ને આજા દીધ ધાવ સનાવગ સાથે લીધ	૮૮
હુકમ પીરોળ દે એ ભાવ, વીરમદે જીવતો લખ આવ	
એક વાત હધએ જાણુજો, કદી મરે તો શિર આણુજો.	૮૯

કુનાયાર અનુસરવેા સહી મુમ વાત કુંવરીએ કહી

લાલ તમુએ તુરકો જમહા મલિક મસલતે બેસે ત્યહા. ૯૦

વળી વચન બોલે સુસ્તાન, આણીપેર અમને કરજો જાણુ.

હર જોજન પાળા સે વીશ, ઢોલ વળી સુકજો ચાળીસ ૯૧

એક હજાર થોડા અસ્વાર, બજે ઢોલ સુસ્તાની સાર.

સહુ ઢોલ વાજે જોટલે, અમને ખજર મજે તેટલે ૯૨

કટક મેડતા ચલી ગયા, નવે લાખ એક થાણે થયા
પાછો જવ બિગડ ચાલીઓ, ગોલ્હણ સાથે મોકલાવિયો. ૯૩

જ્યા ગોલ્હણ ગાલોરે જાય, ત્યા અવગણના કીધી રાય.

જોયુ મલિકનું માટીપણુ ' સજ થાજે કરશુ પેરણુ ' ૯૪

મામેગામ હકારા થયા થરાદ, સાચોર તેડા ગયા
દારનમર, વારાહી બે મ, કથકોટના રાવત જે મ ૯૫

અમરકોટ ને વીકમપૂર, જેસલમેર, મદ વાધણુદૂર.

પારકર, પૂગલ ને મરૌદ, ધાણુક, પોખર, આલ્હાણુકોટ ૯૬

કચ્છ, જાગણુ, જસેદર, સારણુ, ચેત્રા, નાઇસર,

જહલવાડુ ને દેનેર, કછલવાડુ, મદ બાહામેર. ૯૭

સિંધુ સવાલખ નરવર જાણી, સૌ દેસત બોલાવ્યા આણી

વળિ ખમાલ અને નાગરૂ, દ્રુકરોડું, સોજત, બારકુ ૯૮

પાદરકુ, ગીરકુ, રહેલી, ડોડીઆલી, રાણિક, કાછેલી.

ધાડું, સીસુંદુ, છેવાણુ, બાઘલ, બોરી માડું ડાણુ. ૯૯

ચડાકેલી ને ચામુ બે ચ, એક સીમાડે આબ્યા જે ચ
 ઝગહળ સુરપતિ લાગે જેમ, આમુ દેડા શેભે તેમ ૧૦૦
 ત્રસાગમુ, દાતા, ભેલડી, બાગડ, વાઘેલા આગ્યા ચઢી
 પોસીના ને ભડ સિહોર, ગઢ તારગા, પાદ્મહણુગ ૧૦૧
 રુદ્ધ રાહાવી, સમિયાણુ, મધિ, મહેવાના ધણી બાણુ
 ભાદ્રાજણુ, મડોહર તણુ, ચંદ્રેગી ગણુ શૂ તણુ. ૧૦૨
 નવે દૂર્ગના ગણુ જે ચ, ગયા ચઢી ઝાસોરે તે ચ
 આલીશા ને સીસોઝિયા, સોઢા ને સિચલ આવિયા ૧૦૩
 તે પચ્યાસ હજાર અગવાગ, ગય ભેટીને કરે જુદાગ
 એક લાખ ખાડાધર વળી. છત્રીસ કુળ આગ્યા મળી ૧૦૪
 હિંદુ ઝાનોરે જે બહુ, ગોદહણુ શાહે જાતે કહ્યું

ગઢ મેડતા અને સિંહદ્રી, કંગી પ્રયાણુ ને ચાત્યા ચઢી ૧૦૫
 પચવીસ હજાર અસ્વાર, બમણા પાળા ઝૂઝણુદાગ
 ગય માનદે ચાલ્યો ચઢી, પહેલ્યો વાડી બ્યા ડકડી ૧૦૬
 હુકમ રાય કાલ્કીનો થયો, વીરમ કુવગ ભદ્રાજણુ ગયો
 માલદેવનું દળ જેટલુ, કુવગ વીરમદેવનું તેટલુ ૧૦૭
 એક દિવસ કુવર રણુ ભડે બીજે દિવસ માલદે ચદ
 હિંદુએ દળ બળથી દમ્યા એણીપેર ચાર વરસ નિર્ગન્ધ્યા ૧૦૮
 પિંડી તરફે અગજ લખાઇ, 'રિંદુ ત્રાસદે દળની માડી
 સુરપત્રી કટક થયુ સડાગ પડયા પાયકો સતગ હજાર ૧૦૯
 હિંદુ તણુ કોઇ નવ મરે મોટા મલિકો શી પેર કરે ?"

વળતો પાદશાહ એમ બણુ છે દળ નવે લાખ આપરે ૧૧૦

પચાસ હજાર હિંદુને છે ય, એક લાખ સેના સહ કે'ય,
જો હિંદુથી ખમણા મરો, તો ય તમે પાછા નવ ફરો ૧૧૧
વચન કાઢ નવ લોપે સહી, રતોવાઇએ આવે નહીં.

રોહરો.

પદ્મનાભ પડિત બણે બાવિ ચચળ હોય,
અગીકૃત સર્જન કરે, વચન ન લોપે મોય ૧૧૨
ચોપાઇની ચાલ.

ગદ લગની ગદ ખાઇ કરો, એણીપેરે આવા સચરો.
નિત મેહલાણુ મહલને બહુ અદલ બદલ દળ કરજો સહ. ૧૧૩
આવી હિકમત સૌ આદરો, એમ કરી આવા સચરો.
તમે હિંદુને કહેજો એમ, સરખે દળ ઝૂઝીશુ તેમ ૧૧૪
મૂળે એ પચાસ હજાર, બહુ સિંધી દળ એંશી હજાર.
એકે એકે ઝૂઝાવજો મરદોને બળથી પાડજો ૧૧૫

મલિક એમ હિંદુને કહે, બીજા કટક બાળુએ રહે,
સામા થઇએ અમે જોટલા, રજપુત તમે લડો તેટલા. ૧૧૬
એ વિધ વીસ દહાડા લડ્યા, દસ હજાર રાણા રણુ પડ્યા
વીસ હજાર મૂગન રણુ રહ્યા ગદ સમીપેથી આવા મયા ૧૧૭
ખમણા પડિયા હબસી જત. ચોદશ ચાલી રહી એ વાત

નિત નવ નવા ગદથી ઊતરે, કટક પ્રાદક્ષી પા સહુ વજે. ૧૧૮
કાઢકહેવે એવું લક્ષ્યું, રજપુત દળે મરાયા સહુ
માલદેવ ને વીરમદેવ બ્યાસ પાસ તેડાવ્યા તેહ. ૧૧૯

કટકે છુગકના તેણે સમે ગયા ઉડને ત્રિ પાયમે

એવું કહે કાલ્હડે રાય, મઠ ઉપર જળ ધટતું જાય ૧૨૦

વ્યાસ કહે મનને ઉપાય થશે વૃષ્ટિ વહેલી મઠમાય

પછી મઠે ઘેરાને સમે, ત્રુટ્યા મેઠ દિવસ પાયમે ૧૨૧

દોહરા

મન મહોષધિ દેવતા અનુદિન પૂરી નિદિ

પશ્ચનાભ પડિત કહે મુખ્ય તણી પરસિદિ ૧૨૨

આપાહની ચાલ

જૂતા ધાન ચાય બળહીણ, દેહ જેથી ચાએ છે ખીણ

એવી વાત રાગએ બણી. મહાજને વળતે દિન મુણી ૧૨૩

પહેલા સહ એકઠા મળી, રાયાગણે ગયા સાયરી

ચાળ મોતીનો આગળ ધરી, જઈ ભેટ રાગને કરી, ૧૨૪

વહેવારીઆ એમ વિનવે, વસ્તુ સરવ દેખશુ અમે

કરો ચુદ્. નવ તજશે માન વરસ સાંક પૂરીશુ ધાન ૧૨૫

રામસિંહ રડિયો એમ કે'ય, કણુ કોઠાર બહુ માહરે છે ય.

મગ, ચોખા, જવ, કાંઠા ધઉં, વરો પૂરૂં જો આસા લહુ ૧૨૬

વીરમ કહે જીવ હું ઉદરૂં ત્રીસ વરસ વી પૂડ કરૂં.

આસા માગુ અનુગ્રહ કરો, રસોાઇમા બમાણુ વાવરો ૧૨૭

જીતસી દોશી એવુ બણે, વસ્ત્ર વખારે બહુ આપણે

લેતા રખે ઉણુપ કો કરો વસન સાંક વરસો વાવરો ૧૨૮

બોળો શાલ કહે લો તેલ વરસ એથી આપુ દીવેલ

બળાય એટલુ બાળ્યા કરો, એકાતરે નહાતા વાવરો ૧૨૯

મહાજન શુ કાઢેડ કહે એમ, કાચુ ધાન જમાએ કેમ ?
 સાચે સાખ દીધી પરધાન, બળતણ વણુ ધાય ન ધાન ૧૩૦
 મોઢહણ શાહ એણીપેર કે'ય વાન પાધરી એટલી છેમ,
 સખડ, અગર અમારે ધણા, વરસ સાઠ આપુ ંધણા ૧૩૧
 રાય કહે એ સાચુ સહી, જોળા વગર ન શકીએ રહી
 બીમે શાહ કહે મહાગજ, દેવળ નવ તોડો તે કાજ ૧૩૨
 વરસ અઢાર લગી તાપડા, દઉં ઢીઢલીએ જોળના મડા
 જૂઓ પારખૂ તેનુ રાય, જોળો જોળનો બમણો જાય ૧૩૩
 વાગે તે નવ જીવતો જાય જીવ્યો જોળ ને રાટી ખાય '

એરી વાત મલિકે સામળી, દિલી નરર ચલાવ્યો વળી ૧૩૪
 મઠ ઉપર જે થયું પરમાણુ, સત્રળી રાત સુણી સુસ્તાન
 પાદશાહ મુખ એવુ બણે, બમણુ ખરચ દેણુ આપણે. ૧૩૫
 દિવસ કેટલા રહેજો માડી નાસીને નવ આવો છાડી
 એશી હજાર તુરક આવટયા ત્રીસ હજાર દિંદુ દળ ઘટયા ૧૩૬
 સામચદને પૂછે રાય, સાડા બાર વરસ તો થાય.
 જો લદતા સો વરસો જાય, તુરકે મઠને દેણુ ન કરાય ૧૩૭
 જો નાસીને તળશે કામ, તો ક્યમ આપણું રહેશે નામ ?

દોહરા.

પદ્મનાભ પંડિત બણે જય મંપતિ હોય,
 અમ તણો આદર કરો, વીર ન વાણે સોય ૧૩૮
 આપાધની ચાલ

વઢે વચન કરી બ્યાસ વિચાર, માલવીર ગદથી ઉતાર
 વળી કટક ઉતારો મણું, તો મુખ દેખો તુરકો તણું ૧૩૯

ગયે આજ્ઞા દાધી સહી, વીરમદે ગઢ છાડે નહીં.
 ખચરીસ હમર અરતાર, બમણા પાળા ઝૂનણુદાર, ૧૪૦
 કાહ્ન રાય હૂકમ આપીઓ, ગઢ અબેર માલદે ગયો.
 ગય કાહ્નડને આદેશ, ખૂમ પડાવે તુરને દેશ ૧૪૧
 મુલ્તાને કાસદ મોકલ્યો, મારે દેશ માલદે એકનો

કમાલદીન એવુ સાબળે ગઢ લીધા વણુ પાડો વળે ૧૪૨
 મલિક મુકામ ઉડાવી ગયો, ચોમાને મુલ્તસર રલ્યો

ગયો માલદે પણુ કહે ગય, ફરતા તુરક તળેટી જણાય ૧૪૩
 એળખા નવ રાણા સહે નિત નિત યત્ર મગરમે વહે.
 ગોળા ફેકે નાળે વળી રાતદિવસ ચાલે ઠીંકલી ૧૪૪
 ગયે આની રહી કઠહડી, લટી હકંત્યા તુરકો દડવડી
 મલિકે મનમા હક આદરી, ગઢ તળેટીએ છાવણી કરી ૧૪૫
 નીચે કોઇ ન ઉતરી ગહે કિપર કોઇ ન ચટાા લહે

જેડે ન્યારે જળ ખૂટશે, જીવાશે ક્યમ સોડો કહે ૧૪૬
 લાધુ રાય સપન તે કાળ, એવુ વચન કંતુ જાણા
 પવ દેવતુ છે વરદાન, ખૂટે નહિ ગઢ પાણી ધાન ૧૪૭
 એવુ વચન કહ્યું ગભીર, પંડી ઉશરા આવ્યા નીગ ૧૪૮

પવાડો

તેડાવી કાહ્નડ કલેયો, રાયજ આજ્ઞા આપે.
 વેગે ભોળાઇની વાડી તરફ કટક ચવાવે. ૧૪૯

દસ હજાર મેનાને મોકલી ઉદ્ધવપુત્રની પામે
 નિઝમનીન મલિક ત્યા ફર્યો રખે અવર કો નામે ૧૫૦
 શિખર થકી કાઢી ઉઢેએ દળ મોકલિયા હેર
 તેજ વાળ્યા ખરે બપોરે દગ વળગ્યા ઝાઝેર ૧૫૧
 બડીઆ ચોપટ ધા ચઢિયાના હિંદુ તુરક અપાર
 પાયક પડે, લડથડે મૂનલ, તતખલુ દીધા માગ ૧૫૨
 તુરક તણ દળ બળથી તોડી રમડી નાદ ઉતાર્યો
 નિઝમદીન મલિક બળવતો તે હિંદુએ માર્યો ૧૫૩
 દુરમ પકડી, હય લીધ હાથી, તરત દુગરે ચઢિયા

લુલુકલુ મોઢલુ સામે જઈ ઉદ્ધવપુત્રા મળિયા. ૧૫૪
 વધામણીએ પહેલો આવ્યો કટક તીર્થમા લાવે
 શોભિ ૧ બુગજ કુઠ જાળી, બારીએ થઈ આવે ૧૫૫
 નમ્યો રાયને રામપોળ જઈ ઇનમ અદકુ લાધ્યુ.
 રામચંદ્ર હનુમાની પેડ રાયે રણુવટ બાધ્યુ ૧૫૬

કટકે એવી વાત સુણી, જોઈ સહુ સાચા એધાણ,
 વેગે જણ મોકલીઆ દિશી મમગાગ્યુ મુસ્તાન. ૧૫૭
 “ બળ કરી બપોરી વેળા બહુ હિંદુ આવ્યા આંખી
 નિઝમદીન મલિક રણુ માર્યો, દુરમ બીકને આંખી ૧૫૮
 તણ હજાર તેજ લઈ લીધા, રણુવટ સુડયા સાથી
 મારી મેચળને પાદર કીધુ, લીધ રણુમણુ હાથી ” ૧૫૯

કમાલદીન મલિકને આજ્ઞા દઇ મોકલ્યુ ફરમાન
હથિયારો ઝાઝા દેવરાબા, તગ્કસ, તીર, કમાન ૧૬૦
ખાનજહા સાથે મોકલિયો નિઝમદીનની બહાર.
પદશાહ બહાદુરપુર આબા, માલદેવને પારે ૧૬૧

રાય ખજા ધનાશ્રી

બહાદુરપુર અબેર કે, વચ્ચે ચોક આલેખિયો એ.
કાલ્હડેનો વીર કે, માલદે સુલ્તાન યુ બડે એ ૧૬૨
એક મેનગિરો રાય કે, બીજો દિશી પાદશાહ એ.
ચોપટે દીધા ધાય કે, કોણ હારે કોણ જીતશે એ. ૧ ૩
એગટકા કેકાણુ કે, ગજવર પાસા ટાળિયા એ
કંઈ જીતે મુલ્તાન કે, કંઈ રણ જીતે માલદે એ ૧૬૪
મેનગિરિ ગઢ હામ કે, જૂઆરીપણુ માડીક એ
ખાડે દે છે દાવ કે, ઝડપ દે રણુ માલદે એ ૧૬૫

પવાડો

ખાન લલા દળ તાજ લાવ્યો કટક આગલ્યા માહે
બળથી હિંદુ યુદ્ધ કનતા આવે ચોપટ ધાયે ૧૬૬

જાણી વાત માલદે રાયે, તત્કાલુ છોડ્યુ કાણુ
વેગે કરી વનાદા આવ્યો. દિલ્લી ગયા મુલ્તાન ૧૬૭

દેશ દેશ મોકલ્યા હકારા સહુએ આધા આવો.
રોપે રાય માલદે તેડે પહેલાનો મેળાવો. ૧૬૮

સીધી સવાલખ અને પારકર, સદ્દ દેશોત બોલાવ્યા
અટાર દળર હાસલા કોડા જાવણી માલી આવ્યા. ૧૬૯
દળર ચોવીસ હયની બેળા લાખ ખાડાધર લાવ્યો,
તુરક કટક પર દળ લઇ ચાલી રાજ સીધન આવ્યો. ૧૭૦

આવ્યો સુણી માલદે, પડીઓ તુરક તણે દળ ત્રાસ
પડયા સકટે અસુર દિલ્લી બણી અરજ કરી પછી ખાસ. ૧૭૧

“એક તરફ છે રાય માલદે, ખીજી રાવળ કહાન
ન્હી ન શકીએ બેની વચખા એમ કહે પરધાન. ૧૭૨
પાદશાહ કહે તમે પ્રધાનજી” જઇ મલિકને કહેજો,
વરસ આઠ તુવરીએ કહિયા તો પછાત ન રહેશો ૧૭૩
સામે એ મઠ બહુ વસમો છે કોઇએ જોર ન થાય,
ઉપર છે ચહુઆણો બળિયા કમમે લીધ ન જાય ” ૧૭૪

પ્રીતે રાજ કહે, માલદે જો ચાલું જડાવે,
કોડ આપણા કમમ કરી પહોંચે, ફરી કટક નહિ આવે ૧૭૫
આત્તા દીધી કાઢડેવે બાહડમેરે ચાણે,
માન્યો બોલ માલદે રાયે જઇ દોડયો તુરકાણે. ૧૭૬

આઠ વરસમા આઠ દિવસ કમ, તુરકે કરી તૈયારી.
સવળા દળ પાછા ચ લો, એ આત્તા મલિક ઉચારી ૧૭૭

હતો મલિક સિંહ પૂર્વે ગઢપર કેદી તરીકે જાતે,
 સેજવાળ વીકાએ કહાંચુ, તે ઝાળખને નાતે ૧૭૮
 વીકે નાટરડકની વાને સિંહ મલિક તેડાબ્યો
 અડધી રાતે લપતો છૂપતો સુમટને મળવા આબ્યો ૧૭૯
 કહે વીકા, પાછા જાઓજી વચન કહું હું વેદ
 મને પાદશાહ જે ગઢ આપે, તો બતલાવું ભેદ ૧૮૦
 રૂ મનની પાસે રાખી કીધો બોલ પ્રમાણ,
 મલિક કહે કે બોલ અમારો જાણો શાહ ફરમાન ૧૮૧

ચાપાઈની ચાલ

સેજવાળ ગઢ લોભે કરી, પાપી પાપ યુદ્ધિ આંરી

લોભે કોઇ વટલાએ આપ લોભે કોઇ કરે બહુ પાપ ૧૮૨
 લોભે કોઇ નર લોપે ધર્મ લોભે કરે પાતકી કર્મ
 લોભે ભિક્ષમાળ આથડે લોભે કોઇ નગ વહાણે ચઢ ૧૮૩
 લોભે કોઇ બિદેશે વળે લોભે કોઇ નગ પાળો પળે
 લોભે કોઇ દાખવે અનાથ લોભે ખૂટા બાળે હાથ ૧૮૪
 લોભે કોઈ દગ્ગી ફરે લોભે ચોર ન નિદ્રા કરે
 લોભે કાજ પરાયે મરે લોભે કન્યાવિક્રમ કરે ૧૮૫
 લોભી સહ કો વાસ ન કરો, પડોશી પણ રસવે એ ખરો
 લોભે એક થાય અજાન લોભે એક પડાવે બાન ૧૮૬
 લોભે ધર્મશ્રેય આચરે લોભે સગા સહોદર મરે
 લોભે કોઇ નર પાડે વાટ, મારે વિપ્ર નગારી ભાટ ૧૮૭
 - લોભે કોઇ નર છાડે માન, નીચ તણે ઘેર ખાએ ધાન
 લોભે મન રાખે કોઇ તણુ પુરે સાખ કુડી લોભે ધણુ ૧૮૮

સેજવાળ મન એવડો લોભ, પાપતણો ચિત ન ગણ્યો લોભ
 દેયા માહો વિચારી જોય, લોભ સમોવડ જડે ન કોય ૧૮૮
 લોભ વિનાનો હોયે જેહ, પત્તનાભ નર પૂજે તેહ '
 સિંહ મલિકે રાતો રાત, કોણ દહને એને હાથ, ૧૮૯
 વળી લાભ બતલાવ્યા વણુ ટકા આપિયા સોના તણુ
 દગ ચઢાવરા કરિયો મેળ, વેગે ગઢ પાડીયુ ભેગ ૧૯૦

અપ્પ લાધીયુ તેણીવગ, આહણુ દોડો, કર્યો જુહાર
 પૂજે રાય, છે કોણુ જાણ્ય ? આહણુ વેગે ગઢ હુ દૂય ૧૯૨
 ચઢિયા કટક માહરી પૂડ ગઢ ભેગાયો વહેસો ઉઠ
 હશે પાપ મહાર જેટલુ, હુ ભોગવીગ કાળ તેટલુ ૧૯૩
 પુન્યવંત પ્રીતિ પ મશે, તારા વશ તણો ગઢ થશે '
 પ.કો ત્રિપ ગયો સાચરી સ્વપ્ને આવી આશાપુરી ૧૯૪
 કહે, જશુ અમ પીડે આજ જે વ.છે તે સંધ્યા કાજ
 તરે વસ થશે નર કોય, મુજ વચને ગટ લેશે સોય ' ૧૯૫
 વળી મલેશે વહાણુ માય, એ જ વાત જણાવી રાય
 એ નુ સ્વપ્ન રાયે એ લલુ, કાહસ્વામીએ આવી કલુ. ૧૯૬
 ચાગ જણે જે વાણી કહી, રાય વિચારે સાચી સહી

વત મલિકથી ચોકસ કીધ, વીકે આગેરાની લીધ ૧૯૭
 કમાત્રદીન મધરાતે ચઢી, ગયો કાહમેરે દડવડી.
 આમળ થકો વીકમસી ગયો, બોલ એરો વરણીએ કહો ૧૯૮
 હીગદેદી કહે, ચડાળ ' શુ મુખ દેખાડિય તું કાલ ?
 જોના આખ્યા કીધા રાજ, તેહનું તેં વણુસાડ્યુ કાજ ' ૧૯૯

એક જીવને કારણે આજ ગદ બેળાએ લોપી લાજ ' ૨૦૦
 જેહ નરે કીધી પ્રતિપાળ, દૂધ તેહનુ પીએ બિડાસ ' ૨૦૦
 કરી રીસ ઉભી ધગ બહાર મદ ચદતા દળ દીકા નાર
 આવુ વચન હિરાદે બણી ફેર્યુ તાસગુ વીકા બણી ૨૦૧
 શિક્ષા દીધ એ વિધ નિરવાણ પડ્યો ધરાતલ તણઆ પ્રાણ

અમળા અગે એરી આય, હીગદેવી ગદમા જાય ૨૦૨
 રાવળ બણી ગધ પાધરી, ઉભી રહી વિનતિ કરી
 મુણીએ રાયજ મહારી વાત સેજવાગ ગદ કીધો ધાત ' ૨૦૩

સ્વપ્ના તણી વાત સહ મળી કાલ્હટ્ટ રાયે જૂઝ સામળી
 કાધિલ તણી સાય તે વાર, દશ હજર ધાયા ઝગાર ૨૦૪
 હલીચો બડ જાણી રાય, દીધ આજ્ઞા કે રણુ તે જાય
 બીડ્યો કાધિલ જઇ દળમાય મિહ મલિક માર્યો બહુ ધાય ૨૦૫

મલિક સહ દળમા ખળખળ્ય, તુરક કાલ્હમેર પાંજા વખ્ય ' ૨૦૬
 સહ પહેના રાયે મોકલ્યો વિંગાણે કાધિલ બડ બડ્યો ' ૨૦૬
 કટક તુરકનું સૂડ્યુ બહુ આઠ પહોર ધિંગાણું થયુ
 સપી રામી કાજે લદયા, ચાર હજાર રજપુત રણુ પડયા ૨૦૭
 ગદથી ઉલ્લેચે ઉતારીઆ, બાર હજાર મોગલ મારીઆ

વહાણે વાત રાય મન ધરે, પધારિયા કોટે કામરે ૨૦૮

પવાડો

ટેર ટેર જૂઝ દળ દીકા જઇ સિંહાસન બેડો
 વાળે દમધા, હથા કરતો, રાધિન લદતો દાઠો ૨૦૯

ગાય કહે આગળ અમ કાષિલ જોડો આમ ન જાણ્યો.
 * “ કાગરે કોઠો ભરી જ નાખે ” એવું કહી વખાણ્યો ૨૦
 ચડી રસે વીર કાષિલ જોડે, ગાયજી જાણુ ન જાણુ,
 પ્રથમથી અમે સહ દિન એના આ વેળા ન વખાણુ. ૨૦૧
 દીધી દોટ પાયમે રજપુત નીચે કાષિલ પૂરે.
 મારી મ્હેજી પડ્યા સહ પાળા, કાઠ્ઠાદેની દુષ્ટે ૨૦૨
 તેણે હામે કાઠ્ઠા દેસેચો ગુણત આધી ધાયે,
 ખરે બપોરે દળ વાનુ ઝડી પડિયો વણાક ધાયે. ૨૦૩

અમ્મી ગતે જયત દેવડો તુરક તણે દળ લલિયો
 તુર્ક બામ મયકોડી મારી, પછી પ્રદારે પડિયો. ૨૦૪

જયન વારેનો પડોર પા'જે ભસો ભડ્યો ગુણમાય,
 મારી મ્હેજી પડ્યો બહુ ધાયે, અગ એટલી આય ૨૦૫

મોઠહણુ લૂચુકેણું ચાતતો સામે ખડાને પૂરે
 મ્હેજી સાથ ભડીને બહુ ધાયે, પડ્યો ઉમમને મૂરે ૨૦૬

---

* જે સરદાર કિશી પર થના હુમલા પાછા વાળે તેના માનમાં કુનજ -
 ની સખ્યા જેટલા કોટ ઉપર નવા કાગરા કરાવવાનો નૂનો રિવાજ હતો. મુજબના
 વિદ્વા ઉપર આકાશનણુ કાગરા આવા સ્ખરણુ સ્થ બે વારીકે હાજીએ મોઝાકે છે.
 “ કાષિલ તો કોઠો કાગરે ભરી નાખે એના બહાદૂર છે ” કહી કાઠ્ઠાદે
 એ એવું વખાણુ કર્યું

વડાકિના અરજણને સોચુ રણુવટ કાલ્હદ રાય
 સોમચક્રને ત્યા બોલાવ્યા તત્ક્ષણુ તેડુ જાય ૨૧૭
 કહે રાય, તુમક ક્યમ લેશે ? કહુ તે ઉરમા ધારો.
 વેગે હયપતિને ઘો આસા, તેજ ખાડે મારો ૨૧૮
 કહે વ્યાસજી કરણની પેડે અનકાળ ઘો દાન,
 આપો અશ્વો, અજર કરો નહિ, એવુ માગુ માન. ૨૧૯
 બોલ માની રાવળ ચહુઆણે વેગે પાય પખાલ્યા,
 જાણ્યુ વ્યાસ લેછ ઉતગે, તેજ ગયે આ'યા ૨૨૦
 એ વિસસે ઘોડા રાજના ઘોડારે બધાની,
 દી'ડુ દાનનુ પુણ્ય રાયને ' ભની એ વાન ભજની. ૨૨૧
 ઘોડા સહુ જીવતા મેજા યા તે અમ પુણ્ય અનત
 વિપ્ર તણુ ધન જે લેશે તે અન થશે ભરમન. ૨૨૨

કહે રાય આવુ ક્યમ કી'ડુ ' ગયા ન, પડશે દેહ
 વ્યાસ કહે જાતા કોણુ ખીજૂ ખાધ પાલખી દેય ૨૨૩
 એ તમ પૂડે હુ જીવુ તો બહુ અપકીરતિ પામુ.
 ગડ ઝાંઝોર જરૂર બેળાતા અગ માહર હોમુ ૨૨૪

જયતલદે, ભાવનદે, ઉમાદે ને કમળાદે રાણી,
 ઝમેર કરી કરે સજાધ વાત હલ્લમા આણી ૨૨૫
 ધણી દાસીઓ સાથે સૂડી, કરે આવીને વાત,
 કહે લોક છોર તમ કેરા, નહિ તજીએ સરાત ૨૨૬
 વિપ્ર પ્રભાતે દે આશિષો રાવળ આશિષ માગે
 વેપારીઓ સહુ સકુટીએ પાય નાયને લાગે ૨૨૭

રજપુત સરવેના જે માણસ તેહ સાથ નહિ 'ગાંડે
કરે જુહાર ગુફ સદ્ આવી, ઘેગ ઘેગ ઝમેર માટે ૨૨૮
ગણ ગાયક ને નગનાયકા, ધાયા, છીપા, કોળી
કની જુહાર માગે છે આજા, માળી ને તમોળી ૨૨૯
નાર, કાર ને વસતાઇઆ, આવે વગ્ણ અઠાર,
ઝમેર વાઝા પુરના આજા માગી કરે જુહાર ૨૩૦

ઝાલરવાને અન પુર થકી સૌ આજરણુ નખાવે
પુરસો પાણીમા દૂમલ્યો ગઢમા કાઠ ન રખાવે ૨૩૧
મણિક મોતી હીરા આણી મોના રૂપા સાર,
કુડે જળ નખાવ્યા રાથે, મગારી બઢાર. ૨૩૨

કુળ ચહુઆણે જેક ધુન્ધર જાણે રાજ વિવેક,
તેડી વીરમદે કુવરને ગિર કીચો અભિષેક. ૨૩૩
પાય પડ્યો આસુ ભરી આખે, જનની આશિષ દે છે,
“ અનરામર પ્રતપો અમ નશે કોટિ વગસ ” એમ કહે છે. ૨૩૪

અન, કાષ્ટ, અગર ને તુલસી, ખીલી, આમલી આણી,
અનાન કરી પછી મૂરદેવને અર્ચ દીધા સહ રાણી ૨૩૫
હાહાકાર થયો તે વેળા ' રાણી ઝમેરે પેમે '
ગગળે સાદે સહ હરિ જોલે ' ઝમેર એણીપેર દીમે. ૨૩૬

રાગ દેશાખ

મવવ, પુન, કલત્ર, ધન, યૌવન જાણો માયા જળ '
જે દિન હોય નૈવ વાકકુ, તે દિન સહજે આળ ' હાહા ! ૨૩૭

દેવ દોષ કેમ દીનિયે હો, કેવુ વહાણુ જણાય ' ૨૩૮
 આ જહોરે હજી ન આવે હો, બસે હૈયુ પથર થાય ' હાહા ' ૨૩૮
 પદરસે ચોરાસી જમહર, મઠ ઝાલોર નિવેશ
 ગણીની પૂઠે સદ્ ભોકે, જમહર ક્યાં પ્રવેશ ' હાહા ' ૨૩૯
 વિષમ કર્મ ગતિ કયમ ટળે હો, મન વિખવાદ ન આણુ
 મુક્તિ, ભુક્તિ દાનેશ્વરી હો, સમરો સારંગપાણુ ' ૨૪૦

ચાપાઇની ચાલ

કુમર તણા શિખર ડગમગે ' થયુ અજવાળુ સાચોર લગે ' ૨૪૧
 દિગ્મજ આઠ રહ્યા અવશેષે, પૂમ વરાળ મઠ સુરશેષે ' ૨૪૨
 જાણી વાત ને આણી ખેન, તત્ક્ષણુ જોવા આવ્યા દેવ ' ૨૪૨
 ચૈરાવત હસ્તિ ચટ્ટી હન્દ્ર અતરિક્ષ સૂરજ ને ચન્દ્ર
 નૈઋત, વરણુ, સદ્ સુર મળી, નરવાહનત્યા આવ્યો વળી ૨૪૨
 ત્યા તો ચોસઠ જોમણી હતી હસ ચઢી આવી સરન્નતી ૨૮૩
 હરિ આવ્યા ગન્ડાર્દ યદ્ય સિંહવાહની આવી સહી.
 સમ જાણીશ્વર, સાચુ ચરે. બ્રહ્માદિક ત્યા આવ્યા સરે ૨૪૪
 આવ્યા રત્ર નદી સજ કરી ભેંસાસુર આવ્યો સચરી
 પ છળ રહે લાગશે ખોડ, ગણી આવ્યા સુર તેત્રિસ કોડ ' ૨૪૫
 રત્રગેશોકથી સાચુ માન, સદ્ અપહર ચટ્ટી વિમાન,
 શુભે સદ્ અતરિક્ષે રહી ' દિવ્યચતુ વિષુ દીમે નહીં ૨૪૬

વળી મલિક ચઢિયા તે સમે લેશે ધાય દિવસ પાથમે.
 કાલ્દેશાખીને હજોરે વળી, કર્પો વિનાશ વાતો સામળી ૨૪૭
 તત્ક્ષણુ ચટ્ટિયા રાવળ કાલ્દેશ રાણા સદ્ભે કરીઆ રનાન
 ગોપીચદને ચરત્યા ભાલ ધરી ઝડ તુલસીની માળ. ૨૪૮

એકમના રાણા સચરે ગગને રહી અપહરિ વરે '
ધાય રણગણ રાણા બવા સામા મલિક કરે હમલા ૨૪૯

મલિક પૂર ને કમાલદીન, તાજમલિક અને હરદીન
અહમ્મદ મલિક અને ઊમર, અજ, મહમ્મદ ને ઊમર. ૨૫૦
જન્મ ખમ વગાડે ખાન મીર મલિક ભગિયા અભિમાન.
મલિક તેમુરસ ને બહેરામ, બીજા તણા ન બાણુ નામ. ૨૫૧
બતોબા લહે મનગમ. સહે પ્રદાર પોતાને અમ

હો અદ્યો સોનગિરો રાય સમજે બે હાથે દે ધાય ૨૫૨
કરે હમલા સામા થઇ ગજી હાકે અહાડે રહી '
રમપુત રમ પાછા નવ રે ઉપરથી વૃષ્ટિ સુમન સુર કરે' ૨૫૩
સામા છે બગવતા મીર છૂટે ધનુષ થકા બાહુ તીંગ
દિવાડા ખાડા ફરફરે, વિજળી સમ ઝમકારા કરે' ૨૫૪
દેવ દેવની પેડે લહે. બેક કટકના પાયક પડે
આગે કુરુક્ષેત્રમા જોમ, દિંદુ તુરક લહે રણ તેમ. ૨૫૫
પૂડે રણા કરે સધાન, બાપ, બાપ, કહે રાગ કાલ્હ
નામ નામ લેઇને બૂપાળ બોલાવે, પરડે કર માળ. ૨૫૬
વળી રાણા વીરસે ચહે, વચ્છુ સુબટ, સાલ્દુ રણ પડે
થીર થઇ લીધા ધાય તમામ. તુરક ઊગર્યો છાડી હામ ૨૫૭

મહેતા, કુડગિયા, ટાવરી, બલા બડ્યા રણ આદર કરી

લૂટા સેલ્લુત, ચોરાશિયા, કટક ચઢી પછી નાશી ગયા ' ૨૫૮

અરસી, મેરૂ, વજસી વળી સાગો સિઝાર સુનણો મળી,
જેમો, લખમણ, છત્રભો જાણુ, નાનડે નાહા નિરવાણુ ' ૨૫૯
આગળ મડ બળીઓ જે હનો, રીછો રાવત, નાનો પતો,
અરજન, વિહલુ, મુળરાજ જે કલા, ધાધળ, સુસોમો
સટકી ગયા ' ' ૨૬૦

બાપલદે મહીયડથી જાણાય, દેદાર ઘરલિયો પળાય ' ૨૬૧
ભાજાને ને નરસી ચાલીઆ, રાહડ રણવટ નાંશી ગયા ' ૨૬૨
દીડુ દળ ને આવી હાર, જગસી નાહો ધગમ દવાર ' ૨૬૩
કર્મસીને, ધુટરસી નિદાન, રાતે ગદથી નાહા માન ' ' ૨૬૪

મથ હાક કરી ઉડે જેમ, અરજન અડવાળ ભડયા ખુમ એમ
લૂણકણુ, ભાલહણુ, ભાણુસી, રણવટે આલણુસી, લૂણુસી ૨૬૫
જાણુ યુદ્ધ તણા પરપચ, સોમ તણા રણુ ભડીઆ પચ
મેધુ, સોમુ ને દેવાધત, વીકો, મૂળરાજ ને નધજન ૨૬૬
આલહણુસી, મહીડો, ભીમસી, રણવટ સાતલ ને સોમસી.
કરી હાક હડ રણુ આદર્યુ ભડી એમણુ મહાભારત કર્યુ ૨૬૭
મહીપ, જીત, કીકો, હરપાળ, સાલહાસુત મ્હેચ્છોના કાળ
મડળિક માર મૂઝાર, એ રાણુ રણુ દીધા માર ૨૬૮
વીરમ, લોહડુ, વીરમ જેહ, કીતલ, બુભાધજ ભડિયાએહ
રાકોતો, અભગ, અખીહ, દેવસી ને નારદ બે સિંક, ૨૬૯
તેજો, મુજો, વછી દાકાર, કાહ્ન ગહેલોત ભડયો દરી જોગ.
ધીરુ, સાહ મન હગખ્યો જાણુ લીધા ધાય ધૂધ ને ભાણુ ૨૭૦
પૂનરાજ રાણો ખાતલ વળી સૂડયા રાજડ રણુમલ્લ
સામતી, સાહડ ને બજૂડ, હમીર જે નવ જાણુ કૂડ ૨૭૧

સધિળ, સહસમઘ જૂઠાર, ઝાઝયુ ને પામે પડિદાર
 આયો, ભીમ, ખખડ, વીકલ, બત્રો બડયો રાણો સાતઘ ૨૭૦
 સાહુ, શોભત સૂર અપાર, સદ સુબટ સમળા જૂઠાર
 પૂનળ, ભૂતે ને ભારમલ્લ, લાખણસી, મહીડો, રાયમલ્લ ૨૭૧
 સાહુ ગકિત ને ધારસી, બન્યા વીગ એ સહ સાહસી
 મુજગ, મેઝ, સામતસિહ, તેજો, સુઠ બે અને અખીહ ૨૭૨
 ખીજડ, લીમો, કટુઓ જાણુ, બહારી બડ બનાવખાણુ
 બાઈયો ગોદલણુ આદરે, આ રાણા રામાયણુ કરે ૨૭૩
 ખીમો, રીકો ને પદમસી, બલા બડે મોદલણુ, મોખસી
 બેડસી બડ સુણીએ સાહસી, દુવરપાલ, તાલુ, ખેતસી ૨૭૪
 પતો, આચુડ, ખીજડ બે ય, છપો અને ધાગસી જે ય
 એ રજપુત એકમના થઈ, બડિયા બજમળે રણુ મહી ૨૭૫
 ન સાબળ્યો જુનો ઇતિહાસ, રણુમા રાવત મુવા પયાસ.
 દિંદુ બડિયા એણીપેર રણુ લદના અમગ્ધ ગળ તણુ. ૨૭૬
 એકમનો તુરકોથી લદ્યો, રાય જયકરણુ સાથે પડ્યો

જે રાણાએ સાખ્યા લોહ, તેમણે માર્યા મ્નેગ્ધ સમોહ. ૨૭૭
 સ્વામી કાજ સપેથી લદ્યા, બલામાસીઆરણુમા પડ્યા ' ૨૭૮
 જે દમલે રણુ તણુ નવ ગયા, નવખડે નામીયા થયા ૨૭૯
 ધારાતીર્ય મરાયા જે ય, અમરાપુરીમા પહોઝ્યા તે ય,
 જેહ તણી ૧૩ણી ધગ્યાર ત્યાગી જાળી પૂંગ બરતાર, ૨૮૦
 તે સ્ત્રી સાથ ગર્જારે સાદ, કરે અપસરા ગગને વાદ ' ૨૮૧
 દિવ્ય કુસુમમાળા લઈ શરે, મત્ત ગરોને અપગરા વરે ૨૮૨

ગયા ન પૂડ રાયજીવણી, તે અપકીરતિ પામ્યા ધણી
 જેના દીધા પહેર્યા સાર, પહેર્યા પટકૂળ, શણુગાર ૨૮૩

તેને ખરી બીડમા જોઇ, ગઢ તણ નાસી ઉગર્થા કોઇ ' ૨૮૨

ઉપરાઉપરી વહારો ચઢે દેઇ દોટ પખીઓ પડે ૨૮૨

ગીધ સ્થેન રૂઝાગા ફરે, માસ ભોભે ચચુ વાપરે ૨૮૩

પડ્યા જોઇ થયુ બિહામણું કટક તુરકનુ ભાગ્યુ વાળુ ૨૮૩

માર્ચા મ્હેન્ન અસમવ કર્યુ. ધરવી લોહ દળ પાણુ કર્યુ ૨૮૪

કરી ચુદ્ધ, ગઢ માલગા માહ નિજ રક્ષક સહ રાયજી જાય ૨૮૪

વ્યાસ કહે રાજા ઉરધાર, દેવ વચન કરે. જે રિચર ૨૮૫

આપણુ ધારાતિરથ એક હવે પામીએ પુણ્ય વિવેક ૨૮૫

કહે રાય, વ્યાસ ' કુળ સાખ, તારો ધૂમ્ર ન જોઉં આખ ૨૮૬

થાઉં ઓશિંકળ અવસર ભલે, વચન દીધ જન્મે આગવે ૨૮૬

અવૂખાનતો ભાગી ખધ, રૂઝ તણો છોડાની ખધ, ૨૮૭

નિરપરાધ વાલી મારીયો શિશુપાળતો ભોલ પાળીયો ૨૮૭

પૃથ્વી તણો ઉતાર્યો ભાર, મ્હેન્ન તણો કરિયો સહાર ૨૮૮

સવત તેર બણીએ જોહ, વરસ મહસઠમૂ તેનું છે મ ૨૮૮

માખવ માસતણી પચમી શુકલપક્ષ સહ અરિગણુ દમી, ૨૮૯

હતો તેહ દિવસે શુક્રવાર, સકળ લોક પ્રતિપાલણુ હાર, ૨૮૯

કળિંગુગ માહિ પોતે અવતરી, વચન આપનું સાચુ કરી, ૨૯૦

આદિપુરુષ કહિયે અભિરામ, પામ્યા પછી પોતાનો કામ ૨૯૦

મલિક મારતા જે ઉગર્થા કરવા ચુદ્ધ વળી સાચર્થા ૨૯૧

ચહુઆણુ કુળ સાહસી ધીર, વઘો વેણુ વીરમ ગભીર ૨૯૧

સહ જૂઝાર ખડગ વાવરે ' મ્હેન્ન મારી રામાયણુ કરે ' ૨૯૨

વીરમદેએ સિંહાસન કાજ, ઉઠે દહાડા કીધુ રાજ ૨૯૨

ગણી નથી અકુમળી કાઠ- કરે ઝમેરની સપળી નાંઠ
સ્નાન, દાન, દહેરાસર કરી, અત પુરમા એકડી કરી. ૨૯૩
ઉચ્ચ વચન રાણીએ અસ્થુ, “કુળ ધકાતેર અજવાળશુ”
રામ ગમ વાણી ઉચરે, સજન લોકને આસુ ખરે ૨૯૪

રાગ *

રૂપે સજ્જલડી, સદ્ધ સાહેલડી, વેલડી રડીરે નિકાળતી રે
ટોડલે આવતી, આસુ રહાવતી, ઝાભોર પર્વન વધાવિયો રે ૨૯૫
મુન્દરી સોહામણી, પર્વન ઉપર ધણી, આણે જન્મારે
મોકલામણી રે. ૨૯૬
સર્વમુલુ જાણુને, વશ વળી જાણુને, વીર અવતાર જે
ચડુઆણુને રે ૨૯૭
વળી રંગિવામણુ અર્ધાસન વીરમતણુ, અમે પામથુ
સોનગિરિ જેસણુ રે ૨૯૮

ચોપાઈની ચાલ

રાણી વચન એવા ઉચરી, ઝમેર પાસે ગઢ સાચરી
અમિ વિપમ વેડ્યો ધરી રમ. કરી આહતી નિજનું અમ. ૩૦૦

વીરમદેવ કયું અનુમાન, વિડી તુરક ઝાલશે પાન.
વીરે વેણુ વસમા મુખ જાણી, ઉડી ઉરે કટારી ચાપી ' ૩૦૦
રામ તણે અમે હિસાહ, ઉપર દંડ બાધ્યા સનાહ ' ૩૦૧
વઢવાને કોધે ધડહડ્યો, તુરક તણા હળ સામેા ચઢ્યો ૩૦૧

* પુનાની પ્રતમા રાગ “ પ્રકાશી ” અને ચાળાપતમા લીધેલી પ્ર-
તમા “ જાકલી ” જેમ આપેલુ છે જન્ને નામ સહિત્ત હોવાથી, અમે
એકે લખ્યું નથી.

રોપે વીર ચઢ્યો જે સમે, લોહતણી ઝડ કેણુ આગમે ?
 લયુવય કુવર આવીઓ ભાર રાણા બલા કરે હથિયાર ૩૦૨
 બોલે મિશ્ર બહુ બગાળ હિંદુ તરક મળ્યા રણુ તાલ
 રણુ હિંદુને લાધ્યો લાગ, મારી મ્હેચ્છ મેલાવ્યા માગ ૩૦૩
 દગ તુરકોનુ ખરે બપોર, ઝવડયુ રાય ગણાગણ દોર
 વીરમદે બહુ ખાડા વાપ, મારી મ્હેચ્છ પડ્યો રણુમાય ૩૦૪

લક્ષ્મિ ધણેા મનોરથ હતો, વીરમદે સાદિયુ જીવતો
 મલિક ગયા ઉપર સદ્ મળી, દીડો રાય નવ પહોચી ગળી. ૩૦૫
 જોયુ અગ તણુ અનુરાગ, તુરક ઉમગ્યા દસમે ભાગ.
 તળેરીએ ને સરવર પળ, બની લાખ ઘોરો બે ચાગ ' ૩૧
 મનિક મસે જોવા તે વાર, ઉપર ચઢ્યા ધખતા અગાગ
 ગમ્મ મેલ્લાણુ ખમર ન્યાહરે, ધાવ સનાવર ગમ્મ ત્યાહરે ૩૦૬
 તેડુ દુભણે દુખિયુ ધણુ મુખ જોયુ વિરમદે તણુ
 બાડી બોલી આમુ ભરી, ધન્ય ધન્ય જનની તાહરી ' ૩૦૮
 પૂર્વ પ્રેમ હઠયામા ધરી, સચુ કલ્લુ હતું કુવરી '
 રત્ન જડિત પાજડ અમુદ્ય, ચદન, અગ, ગયના ફન ૩૦૯
 વીગ વદન સોરમ છે વડો, ચપાકુધ અને કેવડો
 એણીપેર જતન ધણેગ કરી, લમ્મ મગ્તક દિલ્હી સાચગી. ૩૧૦

ઝડપે પહોચી નગર યોગિની સદ્ વાત અસપતિયે સુણી
 પાદશાહ મન આણે શોક, તલ્લણુ જોવા મળિયા લોક. ૩૧૧
 ધાવ સનાવરે તે કાળ મરતક ધયુ કનકની ચાળ
 કુવરી જોવા આની ખરી, અત પુરની સદ્ સુદરી ૩૧૨

વીર વદન નિરખ્યુ છે ત્યાય, ક્ષત્રિ તેજ સહ્યુ નવ જય.	
ઉદય રયો થુ આ અકલક, પૂરો પુનમ તણો મયક ' ૩૧૩	
કમળ યુગવ સમ નયન વિશાળ, તેમ જ વિશાળ દીમે બાલ	
સહ બેગમ બોલે કિરતાર, આવા નર સરજ્યા મંસાર ? ૩૧૪	
માને મન ઓછુ આવિયુ, જોતા મણે મરણ જ થયુ	
કહે કુરરી પ્રતિસા જાણુ, આજે વચન કયુ ચહુઆણુ ૩૧૫	
ન વચન લોપે વીર આપણુ મુખ નવ જોડે કુરરી તાણુ	
માણુસનો તો એ વહેવાર બોલ, બાપ એક જ એ સાર ૩૧૬	

દોહરા

જેહ સુકુળના સાહસી, ન મુકે મરણે માન	
મસ્તક ઉકરાડુ થયુ વીરમદે ચહુઆણુ ૩૧૭	
સિદ્ધિ નિરનગ તે લહે, સત્ય ન છોડે જેહ,	
મુવા પછી પણ પામીઓ, કીરનિ વીરમદેવ ૩૧૮	
એક અમભવ તે કહું, નીર તર્વા પાપાણુ	
મરણ પછી મસ્તક કર્યું, બીજુ એ પરમાણુ ૩૧૯	

૨.૧ માલવ

પૂરવ પ્રેમ સમારિયો, આસુડે મિજ્યો દાર જી	
ગુણ શીડી અવગુણ થયા, મારે શા કારણ રાણુગારજી ? ૩૨૦	
સગુણ સહુણા રાણા ' રસણું કયુજી ?	
હુ તો પ્રેમ ધહેલડી, તું સોનગિરો ચહુઆણુજી ૩૨૧	
તુ તો પ્રાણુદ માકરો, હુ તો તુજ ધરનારજી	
જન્મ એક અતર મયો તે નેહડો ન વિસારજી ૩૨૨	
હઠમલકુ ધણું મહબડયુ, ન મુણે મારા નાથજી	
તું અમરાપુરી સાચર્થો ' હુ મરણે ન મેહુ સાથજી ૩૨૩	

ચાપાઈની ચાલ

કુવરી કુખડુ દેએ ધરે. થઈ ઉરરાટી આસુ ભરે.
કુવગી તણુ અગ ખળખળે, લખ્યુ વિધાતાનું કેમ ટળે ? ૩૨૪
જઈ જમનાજી તેણીવાર, મરતક તણેા કયો સન્કાર
મરવા કાળે તત્પર થઈ, ગળ માટ મા નહિર ગઈ. ૩૨૫
પાદશાહને ચરણે લાગી વિચરી વેગે આજા માગી
અમળા અગે ઐટલી આય, જઈ ઝપાવ્યુ જમનામાય । ૩૨૬

નર નારી બે પુણ્ય પ્રસંગ, દેવસૌક પહોતા મન ગંગ
આગે અવધી કહી કુવરી, વચન સહ હૃદયામા ધરી ૩૨૭
આઠ માસ અવધી પરિમાણુ, પાગ્યા મરણુ પછી સુદતાન

કહ્ન તણેા ઉત્તમ અવતાર, કાગિમા ખટદર્શણુ દાનાર ૩૨૮
તે વસે વીરમદે નદ, મેગલદેવ થયેા આનદ
મેાનગિરા કુળ સાહસી ધણેા, અ મુરાજ મેગલદે તણેા. ૩૨૯
પદ્મનાભ કવિ બોલે એમ, ખેતસી આપુ કેરો તેમ
લક્ષ્મીવત ખેતસી તણેા, અખયરાજ સોનગિરો ગણેા ૩૩૦

આહાણુ કને કરાવ્યા જાગ, સવા લાખ દીધા છે તામ ૩૩૧
અખેરાજ કેન શુ વખાણુ, જેણે સહ સાબળ્યા પુગણુ ?
કીર્તિ પુણ્યની બહુ વિસ્તરી વિધ્યુભક્તિ નિજ સાચી કરી
બોજન સમયે નિત્ય અખેરાજ, અતિથી સમીપ મુકાવે ખાજ. ૩૩૨
જન્મ લગી જમવતો સુણેા પરનારી સહોદર બહુયો
અખયરાજ ઉત્તમ અવતાર, જેના પુણ્ય ન પામિયે પાર ૩૩૩

કીર્તિ શુભ કાઢીડે તણી, અખચરાજ અગવાળી ધણી

વીસલનગરો નામર એક, પદ્મનાભ કવિ પૂર્ણ વિવેક ૩૩૪
એવુ બિરુદ આદરે અને, લહે બુદ્ધિ કવિજન રંજને
માત ભારતી ફેરી કૃપાય, અક્ષરબધ બુદ્ધિ રસ થાય ૩૩૫
અખચરાજ આગા અનુસરી, કીર્તિ પદ્મનાભે વિસ્તરી

નુલ્લતા માલ ગરીઝ ઉલ્લસે, ચોપાઈબધ એથી સાતસે ૩૩૬
ખડ ચાર જાણે નવનીત દુહા, ચોપાઈ, મધુગ ગીત
પિરતાણિસસો પુઠ વરીય, માસ માગસર, પુનમ દીસ, ૩૩૭
સવત પદરમ ને ચાર, વિસ્તારી દિને સોમચાર
ઝાલહુ ગઠ ઉતમ કામ, કાઢીડે માલવદે નામ ૩૩૮
પદ્મનાભે મતિ આણી ની, તેઓ તણી કીર્તિ બહુવી

એક ચિત જે નર સામજે, તેહ તણા સદ્ દુષ્ટન રજે ૩૩૯
જે ફળ પામે દીધે દાન, જે જગ ગગા કેરે સ્નાન,
જે ફળ તપ નિત કીધે મજે, જે રેવાદર્શણુ નિર્મજે, ૩૪૦
જે જળ સત્ય વચને પ્રમાણુ, જે જળ સામજવાથી પુરાણુ,
જે ફળ સદ્ગો તાપસ લહે, જે ફળ હોય બધન છોડવ્યે, ૩૪૧
જે ફળ પામિયે કીધે જાગ, મજે જેહ બેટચે પ્રયાગ,
જે ફળ પામિયે ગગાહાર, મજે જેહ બેટચે કેદાર, ૩૪૨
જે ફળ હોય વિદ્યા ઉદ્યે, જોદાવરી બેટચે જે મજે,
જે નારાયણ દીડે નેત્ર, જે ફળ હોય દાને કુરુક્ષેત્ર, ૩૪૩

ને ફળ પામે સાહસી સતી, નાલે માત્ર થાય ગોમતી,
 ને દારકા રહે બટ માસ, ને થાએ બેટયે પ્રમાસ, ૩૪૧
 ને ફળ મુક્તિપુરીએ સાત, રામ નામ કહેતા પરભાત,
 ચરિત્ર કાહ્લો ને ને બણે, એક ચિત્ત ને કે નર મુણે, ૩૪૫
 કલ્યા તીર્થફળ મે નેટલા, પામે પુણ્ય સદ્ તેટલા '
 પુણ્યે સગ પ્રેમીજન મળે પુણ્યે આશ્વ મનોરથ ફળે ૩૪૮

પ્રાકૃત બધ કવિત મતિ કરી, કળિમા કથા અમય વિગ્નરી
 ચડુઆણુ કુળ કીર્તિ વણી પૂરો આશ સદ્દેશ તણી ૩૪૭

શ્રીપુર સવત ઓગગીસ પાંસઠ જાનિ અનુવાદ,
 દેરાસરીએ કીધ આ ગુરુર્જિમા પ્રસાદ ૧

પરિશિષ્ટ અ.

(ભટાવળી.)

રાજ કાઢીડેના કટકમા પાછવે પહોરે કઢાઈ ચડી છે-ભાણા પીરસાઈ રહ્યા છે સ્વહસ્તે બીડા લીધા છે વેગવાન ઘોડા બીજા ઘોડાને સરસાઈ કરી આગળ ચાલતા ખમી ચકતા નથી જતા પહેના સુખાસનો ચાલ્યા સુબટોએ ભયાં બડારમાથી કાઢેલા કઠા ઘાલ્યા છે પોતાના સ્વરૂપ દર્પણમા જોઈને આવ્યા ગુલ રાજમત્ર નિપુણ સેલોતોએ શિખામણ દીધી પાઠ વચાયા મોત્રદેવીને નવેઘ દર્શા. શગ સુખ ક્ષત્રિયોને ઘેર ઊજળા, ઘોળા કાળા, તુગડી, ભારીજ, સિંદી, અલિછત્રના, પેંડણી, ઉત્તરદેશના ઉદિરા, કનોજદેશના કલચિયા, મધ્યદેશના મહુડિયા, દેવગિરા, ગમાજળા, ચપળ ચણુવાળા, વિસ્તીર્ણ ખરીવાળા, ખુરાશાનજેત્રના, વાલિકદેશના બેરિમા, લેટિયા, ગમેટીયા, દમજતના, ડચ બમરીવાળા, શાલિહોત્રમા વખણાયકા, સિદ્ધ વિશેષ ચાલે ચાલી જાયે. એવા એવા ઘોડા મોકલ્યા. એ મનવેગી, પવન-વેગી, પાટપર તરૂપ મારી ઉતરનારા સમુદ્રમા વસેલા કસોટીએ કસેલા ઘોડા ખરીએ પૃથ્વી ખૂટે છે. આ ઘેડાઓને ગમાજળે રત્નાન ક રાખ્યા. તેમને માથે કમળ ચઢારી પૂજા કીધી તેમને બાવન ચઢનના હાથા દીધા તેમના પર રણુપાખર, જીણુપાખર, ગુડિપાખર, લોહ-પાખર, કાતળીઆળી, એવી એવી પચરગી પાખરો નાખી તેમના પર કંકજોહ, વોડીઆ, નાગફણા એવા એવા પચરગી પલાણુ નાખ્યા. વજ્રનવળી વાગે છે પૂઠ પહોળી છે પીઠ પાતળી છે એ ઘોડે પચ્ચીત્ર વર્ધની ઉપરના, પચાસની અડરના, વીરાધિતાર, આકલ્યાન મુકવાળા, નાભિ સુધી દાઢીવાળા, ઉદાગ, જુઝાગ, હઠએ સુનિયાર-વાળા, થોડાબોલા, મનથી ચાલનારા, પરનારીસહોદર, સમ મે સદર, હાકેટીને મારે, મરે તો મારીને મરે, કીર્તિ વિસ્તારે, પોતાના સ્વચાળીનું કારજ કરે, છત્રિય પ્રકારના દંડાશુધ ધરે એવા એવા ર-

જપુતો ચઢ્યા છે. તેમણે ઘોડે ચઢતા સૂર્યદેવને નમસ્કાર કર્યા તે ક્ષત્રિયોએ ચાલતી વખતે હાથી તૈયાર કર્યા ઘોડા પાખર્યા. રથ નેતર્યા રાખ્યો ચઢ્યા તેમણે જરહજી, જીવરખી, અગરખી, વજાગી, લોહખંધ એવા એવા બખ્તરો ધારણ કર્યા છે. બધું લઇને તત્પર ચ્યા. મુગટના શણગાર જગહબ્યા ઘોડાઓની રત્નાવળી ઝળકી. ઘોડા હણહણ્યા ઘોડાઓના ફૂંદાડાના શીણ ઉડ્યા ઘોડાઓના ચાલવાથી રજ ઉડી અધકાર બપોળે ગજો નિસ્તેજ થઇને સૂર્ય રજથી છનાઈ ગયો એ રજપૂતોના ચાલતા સના બદીજન ગિરદાવળી ખોલવા લાગ્યા. ત્યાં થઈ રહ્યા ખડ્ગના ખટક, ભાલાના ભટક, તરવારોના ઝટક, ધનુષના ટકાર, અણીના અગાર, બાણુની વૃષ્ટિ, એવી શગ રજપૂતોની શગૃતિ

પરિશિષ્ટ વ.

(ભટ્ટાચળી.)

શ્રી ઝાલોરનગરની રચના ગઢ, માડ, મહિર, દરવાજા અને કેટ
આટાળિયા, માળિયા. ટોડે ત્રિકળસા. ગગન ચુમિત કેશીસા. સાત
માળના મહેલ રમ્ય પ્રદેશ સુખડના ગવાક્ષ મલયામરી જાળી.
કુળ્યાગરની થાભડીઓ મહિર અને કાચ જડિત ભૂમિ. જોડે જોડે
આવી ગઢેલી વલ્લી ચૂનાના ચોક અને પગથીઆ શત સહસ્ર
આસનવાળી સભાની રચના. સિંહાસન મુકાચુ છે. મેવવર્ણી ઉત્તેચ
બધાયા છે કનાતો ખેંચાઈ છે. મહારાજાધિરાજ કાઠડે સમા ભરી
ગિરાજમાન થયા છે

કેતકીના ગધ ગઢમહી રજા છે. સોરભના સોડ આવરી રજા
છે પડ્યા કપૂર પગે ચપાવ છે સુગંધ ફેલાઈ રજા છે. સભામાં વચ્ચે
ચાલવાની શેરી રખાઈ છે જાંઘ, વેલ, વાજો, કુદ, મુચકુદ, ડમરો,
મરવો, વગેરેના પરિમળ. ત્રિવિધ ગગના પુષ્પના ઢગલા પાથ્યા છે.
ગુલાબના ગધ ગઢમહે છે ઘોડારમા ઘોડા બાધ્યા છે હાથી-
ઓના ચિત્કાર આડે કાને પડ્યુ સમજાતું નથી પીતળના માલકના
ધમકાર થઈ રજા છે તન, વિતત, આનંદ, ધન, શુભિર એમ પચ-
શબ્દ વાદિત વાગી રજા છે પચરંગી જન ધરાયા છે બન્ને બાજુએ
ચામર બ્યજન થઈ રહેલ છે. અમાત્યમંડળ, પ્રધાન, સામન્ત, મરુડ-
લાદિક શ્રીમરણા, વડીમરણા, મુકુટવર્ધન, અર્જુન, મસાહણી,
ટાવરી, બારૈયા એ પ્રમાણે પુખ્તો ભેઠા છે.

હાદ્યાભાઈ પીતામ્બરદાસ દેરાસરીનાં રચેલાં પુસ્તકો.

૧ એક દેશીની અરજી મિલકતમાં નથી.	
૨ હરિધર્મશતક	"
૩ મધુબૂત	"
૪ યુક્તમુક્ત (ત્રીજી આવૃત્તિ)	૦-૧-૦
૫ વિદ્યાર્થીનો મિત્ર મિલકતમાં નથી	
૬ અમારા આત્મ	,
૭ સર્ગ અર્થશાસ્ત્ર	૦-૧-૦
૮ સર્ગ રમ્યાનનાશ્ત્ર મિલકતમાં નથી	(૨)
૯ વનસ્પતિશાસ્ત્ર	૦-૧-૦
૧૦ મગ પદાર્થવિજ્ઞાન	૦-૧૨-૦
૧૧ રણજીતમિલ	૦-૧૨-૦
૧૨ માટીના માલિયનું નિર્દર્શન	૦-૧૨-૦
૧૩ શાહનશાહજીયોગ પ મા	૦-૧૦-૦
૧૪ કાઠ્ઠિદેવપ્રમથ	૩-૧-૦
૧૫ કાઠ્ઠિદેવપ્રમથ (અનુવાદ)	૧-૮-૦
૧૬ પદ્મપાદ (ત્રિવ અને દેરામગી)	.

૯ સર્ગગી પુસ્તકો વેચનાર પાસેથી, ૧૦-૧૧-૧૨-૧૩ ગુ વ.
સોઆપટીમાથી, ૧૬ એકમિલનની કપની પાસેથી અનેઆકીના કર્તા પાસેથી.

૭,૧૦,૧૧,૧૨,૧૩, લાયબ્રેરી અને ધનામને માટે મળુર ૯ સિદ્ધાંત
સાર મળુર ૧૪ મુખ્ય અને બનારસ હિંદુ યુનિવર્સિટીઓમાં એમ એ.
અને બી એ ના ગુજરાતીના અભ્યાસક્રમમાં દાખલ.

બુલબુલ

“A gazal is an exotic in Gujarati literature. began to be imitated only very recently and spite of its foreign origin its spirit has very all been absorbed by men like the late Prof. anilal, Mr. Derasari and the late Mr. Balankar, who in their turn have found a host of imitators good, bad and indifferent on account of resemblance of Sufism to Vedantism”

Modern Review—June 1915.

“ખીસ્ત બધા ન મુઝી દર્જનગારનુ જ પાન કનારા ‘બુલબુલ’ ની બી પણુ ગુજરાતી માહિત્યમા નીન પ્રવિતાનો અનુભવ કરાવે છે. જાએ એ વિષયપર કેવા વિચાર કર્યા છે અથવા ખીસ્ત કહે પછી એ ગે કેવા કેવા વિચાર કરશે એ ચિન્તા કરે મુઝી પોતાનો જ અનુભવ વો એ કવિનુ કામ નાખી “બુલબુલ” એ જ માર્ગ ગ્રહણ કર્યો છે; ને આતી કવિતામા એ જ વઠિત છે ” “કૃત્રિમ અક્ષર અથવા દિવ્યના માટેનિક પદ કરે મુઝી હૃદયને લાગે ને લખવુ એ ‘બુલબુલ’ નિશ્ચય જણાય છે અને એ જ એની ખુશી છે . આ અનુભવ થતા આમ જ ગનિ થાય એમ જાણના વાચનારને કેટલો આનંદ પડે ‘પ્રેમહીન હૃદયને પણુ છાણુબર પ્રેમચમન્દારનો અનુભવ કરાવે એવી । લીટીઓ છે ” “કવિતા અને માહિત્ય ” રમણભાઈ મ નીલકંઠ.

“The ‘Bulbul’ (1882) on Nightingale, a monologue, a lyric of love, is a poem, which is unique in the Gujarati language every line in it transports the reader to all that is best in the

love literature of Persia, in it imagination runs riot, and the effusions of a lover, watching and wooing a wayward Beloved, prove so infectious, that young men are in danger of being carried off their feet on reading the gazals. The form of the poem, a felicitous blending of the ગુજાલી and the gazal, invests this fine expression of a lover's lament, with an irresistible charm, reminding one of Dayaram's Garbies (songs). Mr Dahyabhai P Derasari, Bar-at-law, the author of this short lyric, has written much else, but his name will live on account of his Bulbul. The passion of a voluptuary might at the first sight seem to have prompted these verses, so full of burning words are they, but behind them lies the true expression of a poet's feeling."

Further Mile-stones in Gujarati Literature

Krishnalal M. Jhaveri-1924

વનસ્પતી શાસ્ત્ર.

"I have perused your 'Vanaspathi Shastri' in Gujarati with interest. There is a great want of a manual of Botany in Gujarati and I am glad to see that you are the first to undertake the work. This Science is unknown to us in the shape in which it has been presented to us by European

Botanists. It is therefore a rather difficult task. However I see that you have tried to make the book as simple and easy as possible. I must say that the style can not be simpler."

Damubhai D. Mehta Esqr, M. A , LL. B., F sc &c.

"I have carefully gone through your book on Botany. Let me tell you that you have done the thing very creditably. The coinage and selection of technical terms has been for the most part felicitous. Your exposition is generally clear and concise.

I am pleased to see that your definitions are carefully selected. On the whole I must say that your book is eminently suited for the use of beginners."

Principal T. K. Gajjar, M A , B sc., &c. &c

"The language is easy of understanding, fluent and intelligible and the substitution of Indian plants for exotic ones is very commendable."

R. B. Gopalji S. Desai,
Ass't Ell Inspector, Kathiawar &c

"Your rendering—which I should rather call a simple paraphrase than a translation—is so far as I know always correct, and your diction, as in "Saral Aith Shastra" is always simple and clear."

Chester Macnaghten Esq, M A.

Principal Ray Kumar College, Raykot.

" In your Gujarati versions of useful English books you have certainly done excellent work "

R. L. Khambhati Esq B A

Principal K P College, Rajkot.

' Really you have supplied a great want and I am sure your book will be the means of spreading the knowledge of Botany among Gujarati knowing people "

Rev. H. R. Scott, M A

સાહિત્યનું દિગ્દર્શન.

' I have great pleasure in recording my impressions in brief about your valuable book in Gujarati about the Gujarati literature. If it is a test about the goodness of a book that a cultured reader likes to read it over again after finishing it over, I trust your book satisfies it. I was myself not satisfied until I read it twice and there are passages which can be read over a number of times without being tired of them. I have given a long list of such passages in my exhaustive review of your book. My personal opinion is that the book should be prescribed for the Lower and Higher Standards examinations to be passed by officers. It will give them in a nut shell information about the best Gujarati books. Your book worked as an incentive on me to read some good

books in Gujarati I specially read some to see if your criticisms and opinions were justified or not. Mainly I could concur with your opinion. Your criticism is helpful and follows certain fixed principles about literary criticism Your own work or works can well stand the tests of the principles you have laid down for others Your book is one of those which will linger in my memory till I remember a single word of Gujarati language I admire your optimism about the future of the Gujarati literature You have immortalised the best writers in the Gujarati language Your book creates a taste for reading good Gujarati literature. I find your book as a model guide to study best books in Gujarati "

T. R. Kotwal,
Judge-Small Cause Court, AHMEDABAD.

કાન્હડે પ્રબંધ.

" . It (Kanhadade Prabandh) is very nicely done, and I am sure your work will be universally appreciated in Gujarat "

3-8-13
Ahmedabad.

Yours Sincerely,
A. B. Dhruva,

जैसा काव्य युद्धीराजरासा, सुमानरासा, रानारासा, रावमल-
रासा, हन्मीररासा और विजयपालरासा आदि है, यह भी वैसा हो
एक काव्य है.

‘આપને જો પરિશ્રમ હસકે સંપાદન ઔર પ્રકાશન કરને મેં કિયા હૈ વહ સરાહનીય હૈ ડસકી મેં પ્રતિસા કિયે બગર નહીં રહ સકતા હું. આપકે પરિશ્રમસેં ઁક હુયે હુવે કાવ્યકા જીર્ણોદ્ધાર હો ગયા, ઔર હસસેં આપકા નામ ગુજરાતી ઔર હિંદી સાહિત્ય કે સસાર મેં ઘિર સ્થાઈ રહેગા. મેરે સરસ્વતી મંડારમેં ડત્તમ ઔર પુરાને કાવ્યકા ઁક નંબર બઢ ગયા હૈ.

જોષપુર
૧૪-૮-૧૩.

દેવીપ્રસાદ.

કાહ્નડહે પ્રમ્થ—સશોધન કરી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર રા રા-
ડાહ્યાભાઈ પીતાબગ દેરામરી, બેરીસ્ટર-એટ-લો આ પુસ્તક સશોધન
પરી પ્રસિદ્ધ કરવામા રા રા ડાહ્યાભાઈએ ગુજરાતી ભાષાનો મહોટી
મેત્રા બગી છે, અને શ્રીમન્ત મહારાજ સયાળરાવ ગાયકવાડ
સરકારે આ અન્થની પ્રમિદ્ધિને ઉદારતાથી આશ્રય આપી ગુજરાતી સાહિત્ય
ખીલવવાની યોતાની ઉચ્ચ નીતિનુ એક વિશેષ ઉદાહરણ પ્રકટ કર્યું છે

ગુજરાતી ભાષામા લખાયલા જે જૂનામા જૂના અન્થ જડયા છે
તેમાનો કાન્હડપ્રમ્થ છે મુખ્યાવબોધઐકાતિક પછી બામક વર્ષે એટલે
સવન ૧૫૧૨ મા તે રચાયલો છે તેથી જૂના વખતની ગુજરાતી ભાષાનુ
અવગ્રહ દર્શાવનાર હોઈ એ અન્થ બહુ ઉપયોગી છે તેમજ વર્ણા ઋતિ-
હાસિક વૃત્તાન્તવાળુ જૂનુ ગુજરાતી કાવ્ય તે કાન્હડપ્રમ્થ જ છે અને
એ રીતે તે બહુ મૂલ્યવાન છે

× × × × ×
× × મંગેશી પ્રતેને આધારે રા રા ડાહ્યાભાઈએ
બને તેટલો પ્રયાસ કરી અગ્રુદ્ધિઓ દૂર કરી છે, પાકાન્તર આપ્યા છે,
અન્થને અગે વિક્રતા ભરેલી ટીકા લખી અર્થનુ સ્પષ્ટીકરણ કર્યું છે અને
આરભમા પ્રસ્તાવનામા અન્થનો સાર વર્ણુઓ છે આ ગીતે આ અન્થ
બધુ ઉપયોગી સ્વરૂપમા વાચકવર્ગ આગળ હવે રજુ થયો છે

× × × ×

× × × રા કાલ્યાણાદિએ રીકામા અર્થના રપટ્ટીકરણ ઉપરાંત ઐતિહાસિક બાબતોનો અને વ્યુત્પત્તિનો બહુ સારી રીતે ઉલ્લેખ કર્યો છે, અને બધી રીતે ગ્રન્થને ઘણો ઉપયોગી અને મનોમત કર્યો છે. તેમને ધન્યવાદ આપતા કાન્હડદેવઅધનો તેમણે હાલના ગુજરાતી પદ્યમાં કેટલો અનુવાદ પ્રકટ કરવાની તેમને વિનંતિ કરીયું, અને ગુજરાતના શિષ્ટ વાચકવર્ગને આ ગ્રન્થનો આદરથી અભ્યાસ કરવાની વિનંતિ કરીયું.

જ્ઞાનહથા, ડિસેમ્બર, ૧૯૧૩ મકરન્દ.

This poem describes an important part of the history of Gujrat, viz, the invasion by Alaf-Khan, the lieutenant of Ala-ud-in Khilji, of the Province. It is written in the fifteenth century A. D. and throws a flood of light on the philological side of the Gujratī language. Unknown till comparatively very recent times the publication of this work, in its original form, is a great service to the literature of Gujrat. In fact the credit of drawing attention to this very important unit of the language and literature of the Province belongs to Mr Derasai, who for the last three or four years has been at it in various ways. We welcome the publication with feelings of great obligation, and trust that those who are interested in the history of the Gujratī language would make the fullest possible use of it."

Modern Review, December 1913.

‘ By the publication of what is practically the *editio princeps* of ‘Kahnad Day Prabandh’, a valuable old historical poem in the vernacular of Gujrat, Mr D P Desai of Ahmedabad has certainly rendered a service to students both of the history and literature of Gujrat. This ‘Prabandh’ or poem is the oldest poetical composition relating to history that we possess in Gujrati and was written about the middle of the fourteenth century by Padmanabh, a poet at the court of the descendant of Kahnad Day, the prince about whose deeds the poem treats. He was a contemporary of the famous poet Narsi Mehta, but whilst the latter is known everywhere in Gujrat, Padmanabh was long ago forgotten and his very name was unknown till a short time ago.

The late Dr Buhler, the accomplished and enthusiastic scholar of the early history and literature of India, first discovered this poem whilst examining one of the Mediaeval Jain bhandars or libraries in Rajputana, and had it published in parts in a magazine. This may be called the first edition, but it was in reality no edition, the publisher of the magazine having merely printed from Buhler’s copy of the original bhandar manuscript with great negligence and several mistakes of his own. There was thus ample room for the present

edition, which, we are very glad to observe, has been undertaken in the critical spirit introduced by Western scholars. Mr Dasari has rightly gone to the true source for his text, the bhandar manuscript at Tharad, a petty chieftaincy in Rajputana, and those who know with what great and increasing jealousy the Jains guard these literary treasures from the inspection of any one, even indigenous scholars, will congratulate him on obtaining access to it which he has well utilised for his edition. Dr Bühler's copy of the Tharad MS seems to have gone to Poona where he was for several years Professor of Sanskrit in the Deccan College and this copy has also been collated. But the Deccan College possesses another and quite independent manuscript of this very rare poem, dating only seventeen years later than the bhandar MS and this fortunately supplied the gaps in the latter MS. The zeal of the editor was not content even with procuring these excellent materials on which to base his text but he tried hard to get from the Jodhpur State a bardic copy of the poem which he had learnt existed there. But the bard was dead and nothing was known about his copy. This points to the necessity of speedily collecting all the bardic lore, oral and written, that is still left in Rajputana before it is entirely lost.

The result of these enthusiastic labours has

been the recovery of a pretty complete text of this poem in a very correct form which will give it a new life Besides deriving the text by labourious collation, the editor has given very helpful notes which enhance the value of his book The time of which the poem treats is the disastrous invasion of Gujrat by Allauddin Khilji in the last decade of the thirteenth century when Karan, the Hindu King, was driven out of his realm by the conquering Mahomedans and ruined The army of the Delhi Sultan, after raiding Gujrat and Kathiawad, returned by way of Jalore in Rajputana to punish its ruler Kahnad Day, who had previously refused a passage to the Sultan's army while marching on Gujrat, and it is with this episode that Padmanabh deals in this historical poem The invasion and final destruction of Jalore and the deeds of Kahnad Day and his Ryputs form the central theme round which the poet has woven his web of fancy In his introduction Mr Derasani tries to estimate the historical authority of the poem, and to separate the facts from the poetical fancies. But on this as well as the other points such as the old language of Gujrat as revealed in his poem and as compared with its modern evolutions we look forward to another work of which he gives us hope

"The Times of India, 4th March, 1914"

“ સંશોધન કરવામા ને ડીકા આપવામા આપે જે વિદ્વાતા ભર્યો
અપલ કર્યો છે તેને માટે આપને ધન્યવાદ થટે છે ગુજરાતી સાહિત્યમાં
એક જુના ઉત્તમ અથવા એથી વધારે થયો છે, એટલું જ નહિ પણ
તે વડે ગુર્જરભાષા ઉપર સાચો પ્રકાશ પડશે એમા શક નથી

તા ૬-૬-૧૪

હરગોવિંદ શ્રારકાદાસ કાંડાવાળાના ઘટિત.

“ આ (કાન્હુદેપ્રબંધ) અમધ્યાગણુ મહત્વનો કાવ્યગ્રંથ છે;
ગુજરાતી ભાષાના ઇતિહાસના અભ્યાસકર્તા, ગુજરાતી સાહિત્યના ઇતિહા-
સના અન્વેષકને અને મામાન્ય ગીતે રાજકીય તથા મામાનિક ઇતિહા-
સના શોધકને તેમ જ રસિક વાચકને-મવને બિન્ન બિન્ન ગીતે આક-
ર્ષણ કરનારો, ઉપયોગી થનારો, માટે મહત્વનો ગ્રંથ છે, X X

આ ગ્રંથને આવા અન્વેષકારનાથી ખગ પ્રકાશમા આણવાનો યશ
રા ગાંધીભાઈ પીતામ્બરદાસ દેસમરીને થટે છે આજથી એ વખ ઉપર
એઓએ આ કાવ્યગ્રંથ સંશોધન કરીને છપાવ્યો ને પ્રસિદ્ધિમા આણ્યો
છે આજ મુઘી પ્રાચીન ગ્રંથોના નશોધનો થતા અને પ્રસિદ્ધિ થતી નહેવી
અસંતોષકારક રીતિ રા ગાંધીભાઈના આ પ્રયાસમા નથી એ જોઈને
આનન્દ થાય છે પ્રાચીન ગ્રંથો જી ગીતે પ્રગટકરાય તે માર્ગ ખરી રીતનો
તેમણે જ બતાવ્યો છે, એમ કહેવાને આપ નથી જુવા જુવા હસ્તગ્રંથ
મેળવીને તુલના કરવી, બુદ્ધિયુક્ત નિર્ણય કરી સદિગ્ધ ગ્રંથો ઉપર પ્રકાશ
પાડવો, ઇત્યાદિ બહુ બહુ વાંતા હાવા પ્રયાસમા લક્ષમા લેવાની છે પ્રાચીન
ગ્રંથની ભાષામા ફેરફાર કર્યા વિના મગ બિમ્બ યથાવત્ રાખવું, અને
તેમ કરવામા પણ કેવળ અન્વેષક નિયમવશના ના રાખતા બુદ્ધિનો ઉપયોગ
કરવો એ કંઠે કામ છે આ નવું કામમા રા ગાંધીભાઈની પહેલ અને
વિગત જોઈ હેમને ધન્યવાદ આપતા આનન્દ થાય છે

X X X X X

ઉપોદ્ધાન (પ્રસ્તાવના)મા કાવ્યની કથાનો સવિસ્તર સાર આપ્યો
છે તે સામાન્ય વાચકને બહુ ઉપયોગી થાય એમ છે, કેમકે કાવ્યની
ભાષા પ્રાચીન છે તે સમજવાની સર્વને શક્તિ ના જ હોય, અને આ

દષ્ટિએ જોતા, રા. ડાહ્યાભાઈ આ કાવ્યનો આધુનિક ગુજરાતીમાં અનુવાદ પ્રગટ કરવાના છે તે જાણીને સતોષ થાય છે

×   ×   ×   ×   ×

હાવા અથવા પ્રકાશન માટે પ્રાચીન અથવા જે વિવેચકતાથી પ્રકાશમાં મૂકવા જે જે તે વિવેચકતાથી પ્રકાશન માટે-રા ડાહ્યાભાઈનો ગુજરાતી સાહિત્યરસિક પ્રગ્નએ અન્તઃકળ્પથી આભાર માનવા ઘટે છે

વસંત; કાનિક-૧૯૭૩

નરસિંહરાવ લોગાનાથ.

કાનહડકે પ્રમથ નામનું જૂનું ઐતિહાસિક કાવ્ય પ્રાચીન સંસ્કૃત યુસ્તકોની તપાસ કરતાં એ ડાહ્યાજીને પ્રાપ્ત થયું હતું, અને તે ઉપયોગી જણાયાથી ગુજરાત શાળાપત્રના વિદ્વાન તત્ત્વે સ્વ નવલરામ-ભાઈને તેમણે પ્રસિદ્ધિ માટે આપ્યું હતું

તે આખું કાવ્ય શાળાપત્રમાં કડકે કડકે-ત્રુટિ-છપાવ્યું હતું પરંતુ તે પાછળ પુરતો શ્રમ ન લેવાયાથી તેમાં અનેક અનુદ્ધિઓ અને દોષો રહી ગયા હતા જેથી તેને નાખી જે જે તેટલો પ્રસિદ્ધિ મળી રાકી નહોતી

ગુજરાતી ભાષાના સુન્દર નમુના રૂપે અને એક ઐતિહાસિક કાવ્ય તરીકે તેની યોગ્યતા અને ઉપયોગિતાને કીધી ત્રીજી સાહિત્ય પરિષદ વખતે જાણીના સાયર ગ ડાહ્યાભાઈએ એ પ્રમથ ઉપર એક વિદ્વાપૂર્ણ નિમ્ન વાચી શ્રાતામંડળ પર ભારે અસર કરી હતી ત્યારથી તે કાવ્ય એક સ્વતંત્ર ગ્રંથ રૂપે પાશ્ચાત્ય પદ્ધતિ પર સંશોધન કરી યોગ્ય રીકા અને ઐતિહાસિક ઉમેરવાન સાથે પ્રસિદ્ધ કરવા તેમની વિનંતિ થઈ હતી તે સીકાગી રા ડાહ્યાભાઈએ પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્યના અભ્યાસિયો અને વાચકવર્ગ ઉપર મહદ્ ઉપકાર કર્યો છે

એક ઐતિહાસિક કાવ્ય તરીકે જ એક નહિ પણ બાપા સાહિત્યના એક અનુપમ અને રસિક કાવ્ય તરીકે પણ તે પ્રમથ ઉચ્ચ સ્થાનને યોગ્ય છે, અને એ સાહિત્યરસિક બાહોશ વિદ્વાનને હાથે તેનું સંશોધન થઈ અપૂર્વ સુન્દરતાના એ ગ્રંથ આપણને પ્રાપ્ત થયો છે તેને માટે રા ડાહ્યાભાઈને ધન્યવાદ ઘટે છે

મહારાજ સયાજીરાવ વડોદરાના વિદ્યાવિદ્યામી ગાયકવાડ સરકારે

આ અપૂર્વ ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ કરા પાતાની હંમેશની ઉદારતાનું એક વિશેષ દર્શાવ આપ્યું છે તે સાથે ગુજરાતી વાચકવર્ગ તેમનો ઘણો જ આભારી છે

મુખ્યાર્થ યુનિવર્સિટીએ આ આવૃત્તિને એમ એ ની પરીક્ષાના ધોરણના સ્થાન આપીને તેની યોગ્યતા સ્વીકારી છે અને અભારી ખાત્રી છે કે સાહિત્યના અભ્યાસિઓ અને વાચકવર્ગ તરફથી પણ તેને યોગ્ય સત્કાર મળશે જ

છેવટે અમે રા રા ગણ્યાબાજીને એટલી વિનંતી કરીશું કે એ કાવ્ય સામાન્ય જનસમૂહમાં બહુ હોસ અને રસથી વચ્ચાય તે ખાતર તેનો, એમની હંમેશની મોહક અને સુદર બાનીમાં કરેલો અનુવાદ, જે પ્રસિદ્ધ કરવાની એમણે પાતાના ઉપોદ્ધાતમાં પ્રતિજ્ઞા કરી છે તે, પ્રસિદ્ધ કરી, એ કાવ્ય ડેર ડેર વચ્ચાય એમ કરશે

બુદ્ધિપ્રકાશ-કેળુઆરી ૧૯૧૭.

“I have read with very great interest, the edition of Kanhad De Prabandh, edited and published by Mr. D P. Derasari. He has bestowed considerable labour and time in collating the various MSS and publishing the first edition of a very valuable work, which gives a graphic account of the invasion of Gujrat by Alauddin Khilji. Apart from the historical point of view the work is extremely valuable to the student of the Gujarati and Hindi languages as illustrating the development of those languages at the time it was prepared. The critical notes, the introduction and the glossary appended to the publication exhibit a great deal of research and an intimate knowledge of the history of these languages. I

compliment Mr Derasari on his very interesting and scholarly publication which makes an epoch in the history of the two most important vernaculars of Upper India"

23rd February 1917.

Dr. Sir Sundarlal, Kt., C. I. E., B. A.,
LL. B., LL. D.,
